

**Pražská vysoká škola
psychosociálních studií**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

VENDULA MÁLKOVÁ

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Prožívání strachu v partnerských vztazích u
seniorů**

Vendula Málková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Praha 2021

Prague college of psychosocial studies

Experiencing fear in senior relationships

Vendula Málková

The Bachelor's Thesis Work Supervisor: Mgr. et Mgr. Michal
Slaninka, Ph.D.

Prague 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Podpis: Málková Vendula

Anotace

Tato práce je teoreticky zaměřena na problematiku strachu a partnerských vztahů ve stáří. Měla by pomoci člověku lépe a do hloubky pochopit prožívání tohoto strachu u seniorů. Může také díky pochopení nabídnout způsoby, jak se zlepšit v komunikaci a dorozumění se se staršími lidmi. Cílem této práce je porozumět tomu, jak člověk utváří význam své zkušenosti a jakými způsoby se vyrovnává s tím, co mu tato zkušenost přinesla nebo vzala. Výzkum bude prováděn formou polostrukturovaného rozhovoru a vyhodnocován metodou Interpretativní fenomenologické analýzy (dále jen IPA).

V rozhovorech nalezneme události prožívané v partnerských vztazích u několika seniorů vedoucí k prožívání strachu. Prostředky a situace, které v těchto stavech pomohly ke zlepšení. Nebo způsoby, jak si senioři pomohli sami.

Klíčová slova:

senioři, stáří, strach, partnerské vztahy, komunikace

Abstract

Theory of this bachelor's thesis is focused on the issue of fear and relationships in old age. It should help to understand better and more deeply the experience of senior's fear. It can also shows the way how to improve communication with older people through understanding. The goal of this work is to understand how a person creates the meaning of his experience and ways how one deals with what this experience has brought or taken from him. The research will be conducted in the form of a semi-structured interview and evaluated by the method of Interpretive Phenomenological Analysis (IPA).

In the interviews, we find events, experienced in relationships of several seniors, leading to the experience of fear. Resources and situations leading to improve this situation. Or ways seniors helped themselves.

Keywords:

seniors, old age, fear, partnerships, communication

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, panu Mgr. et Mgr. Michalu Slaninkovi, Ph.D., za věnovaný čas, velmi vstřícný a kolegiální přístup, vedení a veškeré připomínky a rady, které mi poskytoval navíc, bezodkladně a ochotně. Mnohokrát děkuji!

Děkuji také všem účastníkům výzkumu za ochotu, trpělivost a nesmírnou odvahu a upřímnost při poskytování rozhovorů pro empirickou část této práce.

Obsah

Prohlášení	4
Anotace	5
Abstract.....	6
Poděkování	7
Obsah.....	8
Úvod	11
Teoretická část.....	12
1 Stáří	12
1.1. Charakteristika stárnutí a stáří	12
1.1.1 Příprava na stáří	13
1.2. Periodizace stáří	13
2 Senioři	14
1.3. Senioři a jejich sociální oblast	14
2.1.1 Ageismus	15
2.1.2 Praktické příklady.....	17
1.4. Psychické změny.....	17
2.1.3 Paměť jako významný činitel	19
2.1.4 Důležitost verbální a neverbální komunikace	19
1.5. Biologické změny	21
2.1.5 Sexualita u seniorů.....	22
3 Partnerské vztahy	23
1.6. Senioři a jejich partnerské vztahy	24
4 Strach	27
1.7. Kořeny strachu	27
1.8. Strach jako emoce	28
1.9. Senioři a strach.....	29

4.1.1	Strach ze smrti	31
	Empirická část.....	33
5	Cíle výzkumného šetření	33
6	Vlastní předporozumění zkoumanému tématu.....	33
7	Metoda výzkumného šetření.....	34
8	Výzkumné otázky	35
9	Sběr dat a jejich zpracování.....	35
10	Osnova rozhovoru.....	36
11	Výzkumný vzorek.....	36
11.1	Charakteristika respondentů.....	36
11.2	Místo výzkumného šetření	37
12	Zdroje validity	37
13	Výsledky výzkumného šetření	37
13.1	Analýza jednotlivých rozhovorů.....	39
13.1.1	Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem A	39
13.1.2	Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem B	47
13.1.3	Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem C	56
13.1.4	Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem D	63
	Diskuze.....	72
	Závěr	76
	Seznam použitých zdrojů:.....	78
	Knižní zdroje:	78
	Internetové zdroje:	81
	Přílohy:.....	82
	Příloha č. 1: Informovaný souhlas	83

Příloha č. 2: Přepis rozhovorů.....	82
Rozhovor se seniorem A	85
Rozhovor se seniorem B	95
Rozhovor se seniorem C	111
Rozhovor se seniorem D	123
Bibliografické údaje	133
Názvy souborů umístěných na doprovodném CD	133

Úvod

Vztahy jsou dnes pro většinu lidí naprostou alfou a omegou. Lidé tvoří vztahy na základě vlastního povědomí o tom, kým jsou, nebo jací jsou a tvoří pro ně jakýsi ukazatel kvality jejich vlastního života. Základem úspěšné socializace každého jedince je jeho začleňování do společnosti prostřednictvím utváření a udržování interpersonálních vztahů. Vztah je neodmyslitelnou součástí bytí každé osoby na světě. Člověk je vztahová bytost. Se vztahy přicházíme do styku prakticky každý den, a když se nevyvíjí dle našich představ, dokáže to v nás vyvolat mnoho negativních pocitů a taktéž strachy. Světová zdravotnická organizace (WHO) se v rámci výzkumu „Kvality života seniorů“¹ dotazovala na životní témata/životní cíle, které senioři cítí jako nejdůležitější. Z výzkumu vyplynulo, že sociální vztahy a těsné mezilidské vztahy jsou ve své důležitosti na přední pozici. Strach v těchto rozličných vztazích se promítá všude – v domácnosti, v práci, se sousedy nebo známými. Avšak i neznámi lidé mohou spustit některý z našich starých strachů a zcela jej vrátit do vědomé mysli.

V teoretické části jsou probrána hlavní témata - stáří, senioři, partnerské vztahy a strach. Kapitola partnerských vztahů i strachu je zaměřena na oblast seniorů. V empirické části jsou představeny cíle výzkumného šetření. Autorka se snaží získat informace o tom, jakými zkušenostmi si senioři prošli, jak si v těchto situacích poradili a co si z toho odnáší pro sebe. Jako výzkumná metoda byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který je zpracován kvalitativní metodou interpretativní fenomenologické analýzy.

---

¹ Dostupné z: https://www.who.int/mental_health/media/en/76.pdf
http://scielo.isciii.es/pdf/eg/v14n40/en_clinical.pdf

Teoretická část

1 Stáří

1.1. Charakteristika stárnutí a stáří

Již na začátku studia stáří se setkáváme s prvotní problematikou, jak vůbec stáří definovat. Některé zdroje uvádějí, že existuje přibližně tři sta definic vymezujících stárnutí a stáří. Žádná z nich však není stoprocentně platná a definitivní. Nahlédneme-li zpět do středověku, pak zde najdeme Hippokratovu definici, která tvrdí, že „stáří je definováno jako ztráta vlhka“ a definici Aristotelovu, kde stáří je „ztráta tepla“ (Příbyl, 2015, str. 27). Dle vybraného oboru, ze kterého na stáří nahlížíme, se mění také pojetí definic. Avšak existují dva pojmy, na jejichž výkladu se mnozí autoři shodují. Jedná se o: stáří, které je vykládáno jako „konečná etapa života (vývojové období)“ a druhým pojmem je stárnutí jako „fyziologický proces, jemuž se nikdo nemůže vyhnout. Je to proces komplexní, dynamický a nevratný“ (Příbyl, 2015, str. 9).

„Stárnutí a stáří je specifický biologický proces, který je charakterizován tím, že je dlouhodobě nakódovaný, je nezvratný, neopakuje se, jeho povaha je různá a zanechává trvalé stopy. Jeho rozvoj se řídí druhově specifickým zákonem. Podléhá formativním vlivům prostředí.“ (Dvořáčková, 2012, str. 9)

Projevuje se v propojení těchto procesů: biologické, psychologické a sociální a odehrává se s individuální variabilitou. (Vágnerová, 2007)

V podání Sýkorové (2004) je stárnutí komplexním dynamickým procesem, který v sobě zahrnuje složky biologického, psychologického a sociálního stárnutí. Ty se vzájemně prolínají. Proces stárnutí s sebou přináší změny anatomické, fyziologické, ale také neodmyslitelně změny psychických funkcí. (Křivohlavý In Sýkorová, 2004). Dochází k postupnému ubývání sil, přibývají různé poruchy a nemoci, zejména ty chronické a výsledkem je celkové oslabení organismu člověka (Sýkorová, 2004)

Stárnutí populace je celosvětovým fenoménem. V současné demografické situaci České republiky je charakteristická klesající porodnost i úmrtnost, čímž dochází k narůstání podílu starých lidí ve společnosti a délka života se prodlužuje.

Vliv na toto zvyšování průměrné délky života má vývoj lékařský, společenský, ekonomický i technologický. (ČSÚ, 2010). Na základě předpokladu ČSÚ by mělo v roce 2050 žít v ČR přibližně půl milionu občanů ve věku 85 a více let a téměř tři miliony osob starších 65 let (Demografický informační portál, 2010). Je důležité znát nejen příčiny prodlužování délky života, ale také její dopady.

1.1.1 Příprava na stáří

Nejprve je potřeba se oprostít od různých mravních klišé, květnatých floskulí a různých vyprázdněných stereotypů. Tato příprava by měla nejlépe vycházet ze skutečně žitých zkušeností, z reálných situací a událostí, konkrétních lidí a rodin. Základním stavebním kamenem je zde připuštění skutečnosti, že se již stáváme seniory. Dále je potřeba uvědomit si vlastní zodpovědnost a příležitosti, jak si zlepšit kvalitu nastávající fáze života.

Zde je poselstvím rozšiřování podpory adaptace, seberealizace seniorů, jejich autonomie a dobré využití jejich stávajících schopností a osobnostního potenciálu. K tomu je nutné využít individualizovaný přístup zaměřený na konkrétního člověka. Jak na straně seniora, tak na straně společnosti jde o neustálá hledání a zlepšování, neboť důležitým cílem je emancipace seniorského života a s tím spojené zvyšování jejich schopností, nároků, příležitostí, možností apod. Bez reflektování těchto změn vyvstává hrozba vyloučení důchodců na okraj společnosti. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012)

1.2. Periodizace stáří

Periodizace stáří a jeho vymezení jsou velmi obtížné. Tradičně se rozlišuje stáří biologické, kalendářní a sociální. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012)

Chronologické stáří je nejčastěji používaný způsob pro periodizaci lidského života. Hranice stáří je tak stanovena dle dosažení určitého kalendářního věku. Světová zdravotní organizace (WHO) stanovila v 60. letech 20. století hranici stáří na 60 let věku člověka. Podrobněji je stáří děleno takto:

- rané stáří, které je v rozmezí od 60 do 74 let, označuje se také jako vyšší věk, *senescence*, časně počínající stáří

- vlastní stáří od 75 do 89 let, označuje se také jako pokročilé pravé stáří, *senium*, kmetství
- dlouhověkost od 90 let a více, označováno také jako *patriarchium* (Hillier & Barrow, 2015)

Rozlišovat můžeme také kalendářní stáří, tj. dle data narození, tedy dosažením určitého dohodnutého věku. Ve společnosti vzniklo kalendářní stáří jako jakýsi sociální konstrukt.

Biologické stáří se posuzuje podle fyzické zdatnosti. Není nic výjimečného, když se setkáme s tím, že kalendářní věk nekoresponduje s věkem biologickým (Mlýnková, 2011). Stáří biologické se hodnotí podle určité míry involučních změn, poklesu celkového zdraví zahrnující míru odolnosti, adaptability, či zdatnosti ve výkonu různých činností. Jde o souhrn biologických změn, které jsou nevratné a případně zahrnují i nepříznivé genetické projevy.

Dle Marie Vágnerové (2007) je stáří poslední částí vývoje člověka. Hlavním cílem tohoto stádia je dosáhnout celistvosti vlastního života. Pro snadnější přijetí konce svého života by jej měl člověk brát takový, jaký byl, bez soucitu nad tím, co nestihl udělat či neprovedl jinak. Sem spadá i to, že by měl přijmout své nedostatky a pocity viny či zahanbení z někdejších činů, které nebyly vykonány, nebo naopak. Jedním z hlavních znaků stáří je také orientace na mezilidské vztahy a potřeba být pro okolní společnost užitečný a prospěšný.

2 Senioři

1.3. Senioři a jejich sociální oblast

„Stárnutí ve společnosti ve velké míře souvisí s nástupem do starobního důchodu. Role pracujícího člověka končí, a senior tak přijímá novou roli důchodce. Dostává od státu penzi a následkem toho může být společností vnímán jako ten, kdo již svou činností naší společnosti nijak nepřispívá. Změněna je i ekonomická situace seniorů.

Nízká penze, poplatky u lékařů a v lékárnách někdy snižují životní úroveň seniorů a s tím přicházejí další problémy, třeba i psychické.“ (Mlýnková, 2011).²

2.1.1 Ageismus

S rozvojem moderní medicíny a zvyšování se věku dožití člověka dochází na jedné straně ke glorifikaci vymožeností a rozvoje kultu mládeže a na straně druhé se množí výroky o ničivém dopadu stárnutí populace na celkový blahobyt naší společnosti. Postupně se tak rozvíjejí různé podoby diskriminace, které dosti vypovídají o sociálním klimatu v dané společnosti. V krátkém výzkumu, který proběhl pod taktovkou studentky Hany Šulcové ve Středočeském kraji, bylo cílem zjistit, zda si studenti myslí, že jsou senioři v naší společnosti diskriminováni. Z celkového počtu 88 studentů vyplynulo, že 55 respondentů (68%) si myslí, že senioři jsou v této společnosti znevýhodňováni (Šulcová, 2013).

Sociální oblast důchodce prochází změnami nejen v sociálních rolích, ale také v samotném způsobu komunikace a v morálním uvažování. Ve způsobu života člověka nastane rapidní změna, jejímž vlivem se mění sociální dovednosti. Tento značný úbytek kompetencí může v běžném životě seniora ohrožovat. Kompetence tvoří soubor dovedností, znalostí a schopností, jež pomáhají seniorům projít s klidem každodenními situacemi a reagovat na měnící se požadavky okolí. Jednotlivé kompetence se vzájemně prolínají. (Vágnerová, 2007).

K tomu je potřeba vysvětlit si pojem sociální kompetence. Jde o dovednost, obratnost, kterou jedinec využívá ve společnosti k dosažení toho, o co usiluje. Podle autorů Belze a Siegrista (2001) se kompetence rozlišují na základní, horizontální, dále rozšiřující prvky a dobové faktory:

- Základní kompetence představují základní myšlenkové operace jako předpoklad kognitivního zvládnání nejrůznějších situací a požadavků;
- Horizontální kompetence: získávat informace, porozumět jim, zpracovávat je a chápat jejich specifičnost;

---

² Citace převzata z: Šulcová, Hana. (2013). *Ageismus ve společnosti*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, str. 15

- Rozšiřující prvky zastupují základní vědomosti v rovině fundamentálních kulturních technik (početní operace) a znalostí důležitých pro určité povolání;
- Dobové faktory: doplňovat mezery ve znalostech vzhledem k novým poznatkům.

K rozšíření obsahu kompetencí se váže stále důležitá oblast financí, jenž v důchodovém věku může nabývat na důležitosti, avšak nemusí tak tomu být u všech. Pro některé penzisty není otázka peněz důležitá pro kvalitu jejich života. Zůstaneme-li tedy chvíli ve sféře peněz, vezme, že obecně je finanční gramotnost u běžné populace na nízké úrovni (ČNB, 2010). Zde nastává problém. I při malé neznalosti je možné dostat se do velkých potíží a každý zná příběhy s okradenými, či podvedenými seniory. S penězi se setkáváme v průběhu celého života. Náš vztah k nim se odvíjí od výchovy v rodině a utváří se taktéž vlivem sociálního okolí (Hubinková, 2008).

Výplata důchodu se každým rokem mění a není tajemstvím, že její hodnota klesá. Zároveň je faktem, že ceny různorodých věcí stoupají a tudíž je potřeba seniory edukovat ve finanční gramotnosti (Potůček, 2018)

V souvislosti se stářím rezonuje téma osamění a odloučení od společnosti, což může vést paradoxně ke stereotypu, že většina seniorů žije v sociální izolaci a potýká se s pocitu osamělosti. Ty povětšinou plynou z deprivace základní lidské potřeby sociálního kontaktu. Někteří senioři navzdory přibývajícimu věku stále udržují pravidelný sociální kontakt (s rodinou, přáteli i s ostatními účastníky různých aktivit pro seniory); jiní naopak sami vyhledávají společnost druhých v nižší míře nebo vůbec a spolu se stářím se přiklánějí spíše k introverzi (Stuart-Hamilton, 1999). Konkrétně výzkum Sýkorové (2003) nezjistil významnější rozsah pocitu osamělosti mezi seniory. Jak uvádí Dvořáčková (2012), u některých seniorů převažuje touha po soukromí a uzavření se do vlastního světa, avšak je třeba, aby se senior měl v případě potřeby kam a na koho obrátit.

2.1.2 Praktické příklady

Mazourová (2006) ve svém kvalitativním výzkumu v rámci diplomové práce dochází k závěru, že pro seniory je klíčové pro spokojené prožívání důchodu dobré zdraví a uspokojivé vztahy, zatímco životní úroveň má nižší vliv. Kategorie sociálních vztahů zahrnuje samozřejmě především rodinu, zejména děti a vnoučata.

Dále je zajímavostí tohoto výzkumu participace dvou bezdětných seniorek, u kterých se prožívání vlastní bezdětnosti velmi odlišovalo. U jedné z nich je absence dětí prožívána velice bolestně. Této paní zemřel manžel v období, kdy již byla v důchodovém věku a s jeho ztrátou se dosud nesmířila a pocit osamělosti nyní vztahuje k absenci dětí. Druhá ze seniorek přišla o manžela v době, kdy ještě pracovala, takže se s jeho smrtí dokázala lépe vyrovnat. Ačkoli žije nyní sama, má množství aktivit a známých, kterými vyplňuje své dny. Na druhou stranu vztahy s dětmi se nejeví vždy idylicky, časté jsou stesky ohledně nedostatku času dětí nebo názorových rozdílů. Velké potěšení přináší seniorům přirozeně vnoučata, na jejichž péči se mohou podílet. To jim přináší nové podněty a uspokojení potřeby citové jistoty. Rovněž Wagner, Schütze a Lang (1999) ve své berlínské studii podotýkají, že přestože jsou staří lidé přirozeně vystaveni ztrátě příbuzných na úrovni vlastní generace, velký význam pro ně na druhou stranu představuje zkušenost s rolí prarodiče. Důležitými osobami jsou pro seniory také jejich sourozenci, případně další příbuzní a přátelé, kteří se mohou stát společníky po smrti partnera (např. vytváření společenství starých žen; Vágnerová, 2000). Dále dochází k navazování vztahů s ostatními důchodci v klubu, se sousedy či s bývalými spolupracovníky. V nejširším měřítku na seniory působí celkové vztahy ve společnosti, zejména jednání ostatních lidí (mladších lidí, politiků, zdravotníků, organizátorů předváděcích akcí, úředníků a dalších; Mazourová, 2006).

1.4. Psychické změny

Biologicky, ale i psychosociálně jsou podmíněné také psychické změny, které u seniorů probíhají. V procesu stárnutí slábne zrak, zhoršuje se sluch, výkonnost při činnostech se snižuje. Může se tím narušit také komunikace s druhými, což mnohdy vede k podezíravosti, nejistotě a případně i k hněvu. (Pokorná, 2010)

Realitou, která se vnímána velmi individuálně, není tedy jen to, co jedinec vidí, slyší a všemi smysly dokáže vnímat, ale také to, jakým způsobem na realitu reaguje na základě zkušeností a aktuálních schopností. To, jak se lidé ve světě orientují je podle Bergera s Luckmannem (1999) postaveno na třech procesech, jenž jsou vzájemně propojené. Jde o internalizaci (zvnitřnění), objektivizaci (snaha dokázat obecnou platnost) a externalizaci (přenesení do vnějšku). Tyto procesy mají za důsledek, že se společnost zdá být objektivní realitou, ale i subjektivní realitu, jelikož patří do výtvaru člověka. Toho však také zpětně formuje. Při setkávání s lidmi v našem každodenním životě se tak často ukazuje řada zkonstruovaných stereotypů a zobecnění (např. něco si myslím, tak je to obecně platné), které se poté stávají příčinou různého zkratkovitého jednání a konstruktivismu, jež se může dále přenášet generacemi a tvořit tak obraz reality. Jedinec poté přebírá pohled na realitu od majoritní společnosti.

V roce 2001 proběhl výzkum názorů české populace ve věku 18+ let na populační vývoj. Respondenti byli vyzváni, aby uvedli důvody, které jsou rozhodující ve vnímání člověka jako starého. Byly zde na výběr možnosti jako věk, fyzický stav, závislost na druhých, ztráta duševní svěžesti, odchod do důchodu, potíže s přizpůsobením se apod. Z výzkumu vyšla úvaha, kterou dokládají i výzkumná fakta, a tedy, že rozpor mezi “vidím se jako starý” a “cítím se starý”, odráží fakt, že do vnímání “vidět se jako starý” zasahuje hlavně věk člověka a tlak okolí.³

Stáří je viděno jako završení života a mělo by se stát takovou třešničkou na dortu. Pěkné a dobře využitě zakončení. Pro některé seniory se však může stát naopak velmi bolestné a bezmocné. O tom vypovídají fakta o zvýšeném počtu sebevražd v seniorském věku. Stáří není pouze o diagnózách a jejich léčení, je potřeba vytvářet všeobecně dobré podmínky pro kvalitní a důstojný život v tomto období. Chránit a starat se o pocity smysluplné existence. Toto je nezbytným základem k tomu, aby staří lidé měli větší vůli do života, chuť stýkat se s rodinou a přáteli, nebo se věnovat čemukoli, co je baví.

---

³ Výzkum pod vedením L. Rabušice a J. Kocourkové (1996) provedla agentura SC&C na reprezentativním souboru české dospělé populace vybraném metodou náhodného výběru (A = 1078). Výzkum je součástí evropského komparativního projektu nazvaného Population Policy Acceptance II.

Díky pohybu a stimulaci vnější i vnitřní je možné také dobře podporovat zachování fyzického i mentálního. (Zadák, 2005)

2.1.3 Paměť jako významný činitel

Nejen slábnutí smyslů, ale i zhoršování paměti patří k příznakům stárnutí. Paměť slouží ke kódování, uchovávání a vybavování různých životních zkušeností. Seniori si často vybaví dávno uplynulé zážitky, ale špatně si vzpomenou na události, které se staly nedávno. Zhoršování paměti je spojeno s dvěma neurokognitivními činiteli – oslabování kvality smyslů a zpomalování rychlosti přenosů nervových impulzů.

Pro toto téma uspořádat výzkum T. A. Salthouse (1986). Za přísných kontrolních podmínek objevil, že při postupném stárnutí, lidé mnohem pomaleji zpracovávají informace, a tudíž i pomaleji reagují. Zpomalení rychlosti přenosu nervových vzruchů má velký podíl na výkonech různých kognitivních úkolů. Zpracování zadávaných úkolů zabírá více času, a tudíž méně času zůstává na procvičení a na další úkoly již nezbyvá pozornosti seniora.

Je tedy jasné, že postupně dochází k oslabování jednotlivých psychických funkcí, avšak stáří si také našlo cesty, jakými je kompenzovat. Můžeme u seniorů pozorovat, jak se snaží vybalancovat senzorycké nebo motorické nedostatky. A to díky zvýšené opatrnosti, větším soustředěním na rozumovou stránku při nějaké činnosti, zpomalení tempa a zvýšeným volným úsilím. Generalizovaně lze říci, že se nedostatky seniori snaží vyrovnávat zvýšenou kontrolou všech činností. (Zadák, 2005)

2.1.4 Důležitost verbální a neverbální komunikace

Každý jedinec má právo na kvalitní život, každý má právo být sám sebou. Komunikace mezi dvěma lidmi musí být vždy rovnoprávná. Komunikace je proces předávání informací mezi dvěma či více komunikujícími. Je základem všech lidských vztahů. (Malíková, 2020)

V komunikaci se seniory se zaměřujeme:

- na možné emocionální ovlivnění zpracování informace asistentem péče

- riziko zkreslení při zpracování informace ⁴

Veliký vliv na psychickou pohodu u seniorů mají jejich blízké vztahy, ve kterých však častokrát nemusí dojít k pochopení. Zde je důležitá vlastní trpělivost a laskavost ze strany mladších generací.

Verbální komunikace je ovlivněna naší kulturou, rodným jazykem, pohlavím, tempem řeči a tónem hlasu. Jestliže senior nerozumí určitému pojmu, nemůže reagovat odpovídajícím způsobem nebo způsobem, který bychom očekávali. Je tedy potřeba mluvu přizpůsobit. Např. může dojít k nedorozumění ve slově myš - počítačová myš nebo zvíře. Zde si senior spíše představí zvíře, jelikož počítač jej v životě tolik neprovázel. Při této variantě komunikace se držíme jasného a jednoduchého vyjadřování, snažíme se v mluvě přizpůsobit věku a znalostem daného člověka, aktivně nasloucháme a nebojíme se říci, že člověku nerozumíme, pokud chceme udržet zřetelný hovor a téma. (DeVito, 2008)

Neverbální komunikace je taktéž ovlivněna danou kulturou, pohlavím, řečí našeho těla a vzhledem. Pro seniora je mnohdy důležitější vidět nás a naši gestikulaci, než slyšení vlastního obsahu informace. Velmi důležitý je oční kontakt, který vyjadřuje zájem o člověka. Mimika a gestikulace pomáhá seniorovi ukázat, jak se sami cítíme a je mnohdy nezbytná k pochopení informací, které předáváme. Některá gesta a haptika pomáhají také ke snížení napětí v zátěžových situacích, či k vyjádření podpory.

Ke zvládnutí komunikace je potřeba schopnost empatie – vcítění se do druhé osoby. (DeVito, 2008)

---

⁴ Dostupné z: <https://www.apeos.cz/standardy/komunikace-se-seniory.html>

1.5. Biologické změny

Stáří s sebou přirozeně přináší mnoho biologických změn – viditelných i těch skrytých. Nejdůležitější je však rozlišit, jestli jde o změny přirozené nebo patologické, jejichž součástí jsou nemoci, či prodělaná traumata. Dle Kateřiny Thorové se člověk začne považovat za starého kolem 60. roku života, kdy dochází ke zrychlení úpadku tělesných funkcí (Thorová, 2015). Ve stáří se posiluje riziko onemocnění a úmrtí.

Pacovský (1990) chápe stárnutí jako cestu do stáří. Rozlišuje stárnutí na fyziologické a patologické. Z biologického hlediska je stárnutí popisováno jako kumulace více patologických změn v lidském organismu. Za nejméně výraznější změny sami senioři považují změny ve fungování metabolismu. Procesy trávení se prodlužují, živiny se hůře vstřebávají a může tak postupně docházet k celkovému oslabení těla, kterému říkáme fyzická křehkost. Tento pojem označuje takový stav organismu, kdy je zvýšená pravděpodobnost výskytu některých omezení. Nejčastějšími příčinami jsou snížení svalové hmoty a síly (nazýváme sarkopenie), celkové fyzické zdatnosti, křehnutí kostí (osteoporóza), úbytek minerálů, a tedy i celkové snížení imunity. Člověk je ve stáří ohrožen stařeckou křehkostí (angl. frailty – syndrom křehkosti), jejíž míra závisí na genetických predispozicích, důslednosti prevence, dobré pohybové aktivitě a udržování mentální stability. Přichází také hormonální nerovnováha se snížením funkce endokrinních žláz – nastupuje klimakterium. Snižuje se objem mozku a tloušťky mozkové kůry, nastává tedy pokles počtu neuronů a činnost nervového systému se tedy také snižuje.

Podle zkušeností sester z pečovatelského domu má také veliký vliv na chuť k jídlu správný, či nevhodný umělý chrup u seniora.⁵ Při péči je proto potřeba být pozorný k výskytu malnutrice.

Vnitřní tělesné proměny se projevují také navenek, kdy si můžeme u seniorů všimnout změn tělesné výšky v důsledku atrofie meziobratlových plotének. Kůže postupně ztrácí pružnost a objevují se stařecké skvrny. Poklesem melaninu dochází k šedivění vlasů a jejich oslabení. Postupně se objevuje žloutnutí zubů a jejich vypadávání. Vyčerpání všech buněčných rezerv se projevuje především při zátěžových situacích. (Jarošová, 2006)

---

⁵ informace z rozhovorů se zaměstnanci Domu s pečovatelskou službou v České Lípě

2.1.5 *Sexualita u seniorů*

Po seznámení s klasickými tématy, která se pojí se stářím, se přesouváme k poměrně tabuizovanému tématu – sexualita ve stáří. Hovořit o tomto tématu je v naší společnosti posuzováno, jako něco nemravného, nenormálního, nebo je to dokonce považováno za nechutné.⁶ Okovy této tabuizace se v poslední době povolují, neboť s vývojem medicíny a prodlužování života jde ruku v ruce toto téma a považuje se za stále více důležité. Avšak ještě bude dlouho trvat, než sexualitu u seniorů uvidí široká společnost jako přijatelné téma. (Haškovcová, 2012) Autorka se pokusí nahlédnout do tohoto tématu a najít zde souvislost s prožíváním strachu.

Existuje opravdu velmi málo informací o sexuálním chování a sexualitě seniorů. I přes postupné zlepšování tohoto statutu, máme k dispozici stále omezené množství dat k této tématice. A o informovanosti laické veřejnosti také nelze příliš hovořit. K nejčastěji užívaným mýtům a předsudkům o stáří patří také téma impotence, tedy mínění, že většina seniorů je pohlavně neaktivní. A je-li tomu naopak, je to považováno za abnormální jev. Sexualita je v tomto životním období méně významná, avšak neplatí to pro každého. Je mýtus, že senioři jsou zcela asexuální. (Haškovcová, 2012)

Podle odborných výzkumů můžeme soudit, že sexuální aktivita je pro seniory opravdu aktuální téma. Pokud není jedinec zasažen některou z geriatrických chorob, je stále schopen aktivně sexuálně žít. Mnohdy vedou senioři bohatší sexuální život, než kdy dříve. Nemají na starosti pracovní povinnosti, rodinné povinnosti a je jim dopřáno více času a klidu v každodenním životě. Nechají-li se ovlivnit předsudky, že sexualita náleží pouze mládí a potlačují-li své sexuální potřeby, může u nich docházet k silné sexuální frustraci apod. (Šišková, 2010)

Změny v sexuálním životě jsou samo sebou nepřehlédnutelné. Snižuje se sexuální atraktivita, avšak zde je potřeba upozornit, že se tak neděje pouze u žen, ale rovněž i u mužů. Ženy se proto často stydí za svůj vzhled a úbytek atraktivnosti. V některých případech dochází k nevěře ze strany muže, který hledá svůj ideál mladé krásy nebo ze strany ženy, která si mentálně léčí ztrátu své atraktivity

---

⁶ Názor autorky. Životní zkušenost, se kterou se několikrát potkala v praxi.

V důsledku dlouholetého vztahu, pravidelnosti a stereotypu života může přestat jednomu z partnerů vyhovovat společný sexuální život. Nezbytné je také zmínit, že i ve stáří existují páry, které si zakládají pevný vztah na společných aktivitách, zájmech a potřebách. I u seniorů tedy platí, že je nutné hovořit se svým protějškem o jeho potřebách a přáních, domlouvat se společně na nových aktivitách, změnách a vše tak, aby to vyhovovalo oběma stranám. „Obohacení sexuálních aktivit může přispět ke zpestření a zvýšení sexuální žádostivosti.“ (Kratochvíl, 2002, str. 45)

3 Partnerské vztahy

První náznaky partnerských vztahů se tvoří už během pubescentního věku (tj. 11-15 let) a dále se vážněji rozvíjejí během adolescence.

Dnešní doba je velmi odlišná od dob minulých. Bohužel již dávno se neřídíme příkladem našich prarodičů a do obyčejných lidských věcí vstupuje věda a výzkumy. Partnerské vztahy nejsou výjimkou. Během svého života zažijeme často několik dlouhodobějších vztahů, mnoho lidí vychovává vlastní i nevlastní děti, má partnera z jiného kulturního prostředí. Autorka by se v této kapitole zamyslela nad různorodostí partnerství a nad jeho peripetemi, které potkáme na cestě.

„Po světě chodí mnoho a mnoho nešťastných lidí, kteří by si přáli najít svou druhou polovinu, nebo alespoň někoho, s kým by jim bylo dobře. Ale i pokud jsou zadání, často pocítují nesoulad, nepochopení.“ (Neumannová, 2017, str. 37)

Osobnost každého z nás je tvořena silami těchto vlivů: genetika, činnost nervové soustavy, vlivy okolí, styl vedení a výchovy dítěte, péče o sebe sama. Člověk našťastí není jen směsicí dědičných faktorů a vlivu rodiny a školy. Máme totiž otěže ve svých rukou, jsme schopni samostatného rozvoje a rozhodování.

Hledání zákonitostí v lidských povahách je veliké a téměř nekonečné téma. Je jistě užitečné umět se zorientovat v sobě i v reakcích svého partnera. Při kontaktu s partnerem do hry vstupuje naše subjektivní vnímání a také minulé zkušenosti, prožitky, postoje, hodnoty a nespočet dalšího (Neumannová, 2017). Totéž vstupuje do vztahu i směrem od partnera k nám. Potkali jsme člověka na určitém úseku jeho cesty a zpravidla již ušel její velký kus.

Velkou roli ve volbě partnera hraje také vztah k původní rodině. Vybrat si partnera znamená také odpoutat se od rodiny. Často se snažíme výběrem partnera napravit chyby ve vztazích v původní rodině. Složitá a komplexní dynamika mezi novým partnerem a rodinou se projevuje zejména v emočních reakcích, v jeho přijetí do rodiny a v jeho vlivu na vztahy mezi členy rodiny. (Jürg, 2006)

Z pohledu vývoje lásky popisuje Murstein (1988) tři stupně. Jedná se o lásku vášnivou (passionate), romantickou (romantic) a manželskou (conjugal), která také bývá nazývána věrná (companionate). Velkou sexuální přitažlivostí a vzrušením se projevuje láska prvního stupně, tedy vášnivá, při které se podle Mursteina partneři ještě tolik neznají, nebo nejsou tak často v kontaktu. Romantická láska s sebou nese také silné emoce, avšak její prožívání je více zaměřeno na jakési adorování druhého partnera. Ve vášnivé lásce je zase silnější sexuální touha vůči partnerovi. Oba typy se objevují zpočátku vztahu, člověk si svůj protějšek idealizuje a nevnímá jeho nedostatky, jak prokazují letité zkušenosti každého moudrého stáří. Manželská láska se objeví až po svatbě nebo po delší době vztahu, když se již partneři hodně poznali a dokázali najít společnou cestu žití. Intenzita vášně a touhy se postupně snižuje a díky bližšímu vztahu a společným zážitkům nad nimi začíná převládat důvěra. V dlouholetých vztazích by měla také přetrvávat úcta, laskavost a pozornost k druhému. Vášně se však může projevovat i v dlouhodobých vztazích.

1.6. Senioři a jejich partnerské vztahy

Někdo potká svou lásku brzy a je s ní po celý život. Jiní vystřídají několik partnerů a někteří potkají svou lásku až ve stáří. Všechna partnerství prochází v průběhu života mnoha změnami. Vágnerová (2000) ve své knize uvádí začátek těchto změn mezi 45. a 60. rokem, kdy se mění složení rodiny. Děti dospívají a opouští rodinné hnízdo, a tudíž rodiče zůstávají doma sami a přichází fáze tzv. prázdného hnízda. Přichází změna v přístupu k partnerovi a celkově k jejich vzájemnému vztahu. Partneři také mají větší pocit svobody, více volného času, který najednou začnou pocítovat intenzivněji. Tyto činnosti a aktivity byly potlačovány z důvodu zaměření na výchovu dětí. Avšak není

pravidlem, že by lidé v tomto věku získávali pocit větší svobody. Někteří jedinci naopak propadají depresím, či úzkostem

a nedokážou se s nově nastalou situací vyrovnat snadno. V této době se mnohdy projevují výrazné rozdíly v názorech, postojích, v hodnotách, které dříve nebyly tak zřejmé. V těchto chvílích se vztah upevní, nebo zkrachuje.

Časem se vášně a zamilovanost transformuje v dlouhotrvající lásku, která je více orientovaná na spokojenost druhého partnera a vyžaduje jisté úsilí. Hraje zde velkou roli vzájemné porozumění a důvěra. V dlouhodobých vztazích se zvyšuje význam společné komunikace. (Benokraitisová, 2002)

Významnou potřebou starších lidí jsou sociální kontakty, Maslow (Stoyanov, 2017) toto výstižně vymezuje pojmem potřeba náležitosti a lásky, která má v sobě nárok někam patřit, ale i snahu být vyslechnut.

Pavla Konečná ve svém výzkumu (2013) zjišťovala, mimo jiné, „jak senioři vnímají postoje společnosti k nim samým a jak se s těmito postoji vypořádávají, jaké volí obranné mechanismy“ (Konečná, 2013, str. 26) Důležitou roli tu hraje i sounáležitost mezi seniory, která je posilovaná naříkáním nad současnou dobou a podmínkami pro život. Je důležité podotknout, že tyto podmínky si utváří každý sám za sebe. Nabytá svoboda přinesla seniorům možnost pracovat i po odchodu do důchodu. Senioři se mohou svobodně rozhodovat. Zdraví totiž seniorům umožňuje sestavovat si svůj životní program ve formě zálib, času pro rodinu či práci. Získávají motivaci do každého nového dne.

Říčan (2004) popisuje proměny vztahů z trochu jiné perspektivy. O partnerství mezi seniory mluví jako o průměrném. V těchto vztazích najdeme radosti i strasti. Lidé ve starším věku rádi vzpomínají na hezké chvíle i překonané krize a mnohdy se objevují neshody spojené právě z minulých zážitků. Z tohoto důvodu se rozpadají některá manželství v seniorském věku. Jelikož senioři nechtějí dožít život sami, hledají si nové partnery.

„Mladí lidé si často myslí, že milostný život končí v pětáctyřiceti. Jen deset procent vysokoškoláků si myslí, že se lidé milují ještě v pětapadesáti. Realita je jiná. Mezi

seniory se odehrávají příběhy spojené s vášní, s nevěrou, zamilovaností, radostí i smutkem. Páry se mazlí, projevují si něžnosti, senioři byli viděni často při líbání,“ vypráví ve své knize *Bazální stimulace v základní ošetrovatelské péči* Karolína Friedlová (Friedlová, 2007)

Společnost marketingových výzkumů Stem/Mark provedla v roce 2019 výzkum na vzorku 1 000 respondentů ve věku 60-85 let. V dat vyplývá, že partnerské vztahy v seniorském věku jsou podstatné pro 80 % účastníků, z toho 35 % nového partnera aktivně hledá. U žen se ve 30 % odpovědí objevila možnost spokojeného soužití pouze s domácím mazlíčkem.

Pro překvapivou většinu mužů (88 %) než žen (73 %) je partnerský vztah důležitý. Jsou to pak také muži, kdo je v seniorském věku více aktivní při hledání nového partnerství (40 %). Znesnadňující stranou je šokující počet seniorek, které uvedly, že si vystačí v soužití jen s domácím mazlíčkem (86 %). Příčinou může být i strach, že 68 % seniorů vidí v hledání nového vztahu problém. Pro dalších 20 % respondentů je největší obavou ztráta pravidelného kontaktu a tíživá samota.“⁷

Odborný asistent sociální práce a výzkumnice Chaya Koren (2014) popsala ve svém výzkumu čtyři typy vztahů, ve kterých mohou žít senioři. Typ A, tedy první, reprezentují dva jedinci žijící společně v jedné domácnosti. Dobře spolu fungují po fyzické i emoční stránce. Tito dva jedinci se navzájem respektují, znají své slabé stránky, umí najít ve vztahu rovnováhu a mají dobře nastavené hranice mezi intimitou a autonomií. Rodiny obou partnerů přijímají jejich vztah dobře a vše.

Druhý typ B je výrazný hlavně tím, že partneři mají oddělené domácnosti, ve kterých žijí, avšak emoční blízkost je stále na vrcholu vztahu. Zde u typu B se dosahuje rovnováhy právě tím, že spolu partneři nesdílí domácnost. Tento styl soužití jim pomáhá v respektování vzájemných odlišností.

---

⁷ Dostupné z: <https://www.stemmark.cz/promeny-ceske-spolecnosti-2/>

Typ C je význačný emoční nestabilitou nebo distancí obou partnerů, kdy každý z nich vidí smysl života v něčem jiném. Partneri v tomto typu vztahu pobývají v jedné domácnosti, ale mají značný problém nalézt již zmíněnou rovnováhu.

Může se stát, že problém se bude prohlubovat, když jeden z partnerů bude po druhém požadovat intimnosti

Poslední je typ D. Ten je vyvrcholením všeho zhoubného v typu C. Může se stát, že sebou začnou pohrdat. Vše v důsledku nevyřešených, či nevyřčených problémů a výrazných rozdílů v uspořádání domácnosti a vlastních potřeb.

Fungování vztahu je ovlivněno mnoha aspekty. Ty působí na jednotlivce a pak dále na celý průběh vztahu. Vliv na ně mohou mít samotné začátky vztahu, společné či nespolečné bydlení, projevy lásky. Zvenčí na vztah může působit rodina, z minulosti naučené finanční návyky, či předešlé získané majetky a další.

4 Strach

1.7. Kořeny strachu

„Strach totiž - toť člověka pocit dědičný a základní; ze strachu se vysvětluje vše, dědičný hřích i dědičná ctnost. Ze strachu vzrostla též moje ctnost, to znamená: věda. Nejdéle totiž byl na člověku pěstěn strach z divoké zvěře: i strach z onoho zvířete, jež sám v sobě skrývá a jehož se bojí - Zarathustra je nazývá, vnitřním dobytčetem’.“ (Nietzsche, 1992)

Strach je emoce, která přitahuje naši pozornost čím dál více. Patří neodmyslitelně k našemu životu a provází nás od jeho počátku až po smrt. Když jako děti přicházíme na svět, je v každém přítomna a priori bezpodmínečná láska. A většině z nás je také ze stran rodičů poskytována. Role lásky od obou rodičů je pro správný a harmonický vývoj nesmírně důležitá. Dítě jako nepopsaný papír si teprve utváří představy o tom, jak funguje okolní svět a život v něm. Protože je nejčastěji v kontaktu právě s maminkou a tatínkem, napodobuje je, poslouchá, co říkají, pozoruje a často se ptá, proč se něco dělá takhle a proč tomu tak je. Rané dětství je velmi důležité pro rozvoj pocitu bezpečí ve světě. Dítě potřebuje cítit, že tu pro něj rodiče vždycky jsou a že je přijímáno takové, jaké je.

Avšak mnoho rodičů se dopustí v životě s dítětem nějaké chyby – menší, či větší. Takové děti, které zažily velké pochybení ze strany rodičů, se postupně té přirozené lásce uzavírají.

Děje se tak v zájmu ochrany sebe sama, aby jim nemohlo být znovu ubližováno. Dítě vyrůstající za nepřítomnosti lásky, bezpečí a podpory je velmi negativně ovlivněno do dalších let svého života. Trpí například nedostatkem sebedůvěry, často mlčí, izoluje se a je melancholické. Tyto a několik dalších důsledků způsobí, že jedinec pak není schopen zapojovat se aktivně do společenského života a navázat uspokojivé vztahy. Ze svého potenciálu pak využívá mnohem méně, než by mohl. (Neumannová, 2017)

A zde se setkáváme s kořeny strachů. Člověk se začne bát udělat jakýkoliv krok kupředu, neboť si přijde stále nedostatečně a tudíž si začne myslet, že ho takového vidí o ostatní. PhDr. Veronika Neumannová ve své knize „Strach z opuštění“ zmiňuje příklad objevujících se potíží u takových jedinců: „Nezřídka má takový dospělý člověk potíže něco vyjednat ve svůj prospěch, i když je v právu – jako reklamace, ale mívá také potíže se prosadit, jako např. při pracovním pohovoru. Setkala jsem se s lidmi, kteří měli extrémní strach někam zatelefonovat, i když se jednalo o banální otázku na otevírací dobu obchodu.“

1.8. Strach jako emoce

Vzniká v takových situacích, které jsou pro jedince významné. Je součástí základního vztahu subjektu a objektu, přičemž na strach vznikají speciální odpovědi. Tedy reakce individuálního charakteru. V lidské historii se setkáváme s nejrůznějšími formami strachu od častých, např. strach ze tmy nebo osamělosti, až po bizarnější obavy, se kterými bez pomoci odborníků nelze žít. Tímto se nám ukazuje rozmanitost a individualnost strachu u každého z nás. To, jaký druh strachu a v jaké intenzitě člověk prožívá, závisí ve velké míře jak na našich vrozených dispozicích, tak na aktuálně prožívaných okolnostech, ve kterých žijeme. Záleží tedy „jak na naší fyzické i psychické konstituci, tak na naší biografii, historii našeho vývoje“ (Riemann, 1998). Reagují takovým

nebo takovým způsobem dle toho, jakou mám tělesnou stavbu⁸, ale také dle svého určitého osobnostního zaměření.

Každý máme rozličné postoje k vlastnímu životu, ke světu, a ty jsme získali právě v průběhu naší životní cesty. (Riemann, 1998)

Pokud bychom se na strach podívali s velkým odstupem, naskytl by se nám na něj dvojitý pohled: zaprvé v nás strach může vyvolávat silné ochromení, nebo dokonce celkový útlum, a za druhé nás může naopak vybudit k činnosti. Toto může do života vnášet jisté výhody, jako například – odolnost a připravenost při konfliktech nebo zatěžujících situacích, prostředky k uvedení duševních i fyzických sil do pohotovosti, avšak naopak mohou být naše odpovědi na strach nevhodné, kontraproduktivní, ohrožující vlastní zdraví a bezpečnost. (Svatošová, 1995)

„I když strach nevyhnutelně patří k našemu životu, neznamená to, že bychom si ho byli trvale vědomi“ (Riemann, 1998, str. 3). Je však neustále na pozadí naší mysli a kdykoliv může vstoupit do právě uvědomovaného. Velmi často je strach spojen s nějakým konkrétním prožitkem, nebo událostí a proto, že se kolem nás neustále něco odehrává, tak i strach neustále „číhá za rohem“. Toto je po celý náš život hnací silou, která nám pomáhá nacházet rozličné metody a techniky, jak si od strachu pomoci. Bohužel často se stává, že lidé zvolí takové postupy, které strach pouze zamaskují, vytěsní nebo se mu rovnou zcela vyhnou.

„Strach se objevuje vždy tam, kde se nacházíme v situaci, které jsme nedorostli nebo ještě nedorostli“ (Riemann, 1998, str. 5). Veškeré naše zrání a každý náš krok vstříc vlastnímu vývoji je neodmyslitelně doprovázen strachem a úzkostí, neboť tyto kroky nás vedou k něčemu, co je pro nás zcela nové a ještě nepoznané – v našem vnějším i vnitřním světě. (Riemann, 1995)

1.9. Senioři a strach

V této kapitole se autorka pokusí rozebrat tři nejčastější strachy vyskytující se u seniorů - úraz, nemoc, smrt.

---

⁸ Podívejme se např. na typologii Ernsta Kretschmera (1921). Ten vychází ze vztahu mezi tělesnou konstitucí a temperamentem. Dle konkrétních rysů těla vypracoval typologii osobností, kam se řadí pyknik, astenik a atletik. (Knesplová, 2017)

Disabled Living Foundation charity působící v Londýně uskutečnila menší výzkum, ve kterém se pokoušela zjistit, z čeho mají senioři největší strach. Dle vlastních úsudků bychom mohli hádat, že největší strach poplyne z nevyhnutelné smrti, avšak pouhých 29% dotázaných seniorů uvedlo jako největší obavu právě blížící se smrt. Více než dva ze tří Britů se bojí, že se v jejich stáří stane břemenem pro přátele nebo rodinu.⁹

Slovy Martina Heideggera: „Dasein je bytí-k-smrti. Ze setkání s vlastní smrtí jako s absolutní hranicí pramení autentická významovost a naléhavost dasein. Kdybychom disponovali nekonečně dlouhým časem, nebylo by nic naléhavého, nic důležitého, nic skutečného. A tak nás rozum učí poznat, že smrt nás burcuje k převzetí vlastní existence. Zjevuje neodvolatelnost našich rozhodnutí a vyzývá nás k autentickému a vlastnímu životu ve svobodě a odpovědnosti za sebe.“

Vzhledem k tomu, že moderní společnost vede celý život člověka k nezávislosti, tak starší lidé, odcházející na tzv. „zasloužilý odpočinek“ do penze a ocitající se tak obvykle v situaci závislosti, bývají často vyčleňováni ze společnosti. V důsledku toho jsou limitováni v navazování nových přátelských a partnerských vztahů, což u nich může vyvolat zvyšující se strach z osamělosti a opuštěnosti (Dvořáčková, 2012). Studie ze 14 evropských zemí, vycházející z dat Survey of Health and Retirement in Europe (SHARE) uvádí osamělost jako nejrizikovější faktor u lidí vyššího věku, ženského pohlaví a bez partnera, svou roli hrají kulturní normy, socioekonomický status a zdravotní péče (Fokkema, De Jong Gierveld, Dykstra, 2012). Na druhou stranu v českém prostředí se rovněž ukazuje, že senioři se typicky potýkají se strachem, že přidělávají svým partnerům a dalším rodinným příslušníkům samé starosti a jsou jim na obtíž. Například Hofmanová (2019) se pozastavuje nad skutečností, že to, co dřívější generace vnímaly jako naprosto přirozenou fázi života, máme nyní tendenci označovat výrazem: „být na obtíž“. Své tvrzení přitom opírá o výsledek průzkumu brněnské Mendelovy univerzity mezi českými senioři na téma, co je jejich největší přání, kterému odpovídá tvrzení: „Být co nejdéle v takovém stavu, abychom zvládali život bez pomoci druhých“ (Hofmanová, 2019).

---

⁹ Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/health/elder/6836648/More-people-fear-losing-independence-in-old-age-than-death-survey-finds.html>

4.1.1 *Strach ze smrti*

Ještě od našich babiček a dědečků bychom si mohli vyslechnout mnoho příběhů o tom, jak si epidemie vyžádaly spoustu životů, a smrt v raném dětství nebyla v rodinách ničím výjimečným. Nyní můžeme pozorovat veliký krok, kterým nás vývoj medicíny posunul vpřed. Díky očkování téměř vymizela řada nemocí. Používání synteticky vyráběných léků neustále stoupá a úmrtnost v dětském věku a ve stáří naopak klesá. Avšak na druhé straně tohoto výsluní je tvrdá realita stoupajícího počtu pacientů s psychosomatickými poruchami a problémy v oblasti adaptace nebo chování. V čekárně praktického lékaře se mnohem častěji setkáváme s lidmi, kteří přicházejí pro pomoc na základě emočních problémů. Taktéž stoupá počet starších pacientů, kteří musejí čelit nejen omezením vlastních fyzických sil, ale zároveň bojují se samotou a izolací. (Neumannová, 2017)

Ve stáří nabývá na důležitosti schopnost adaptace. Velmi náročné pro každého seniora může být adaptace na nové prostředí, například při přechodu do sociálního zařízení. Nejtěžším úkolem stáří však nastává při nutnosti přizpůsobit se a vyrovnat se s faktem konečnosti života a vlastní smrti. Každá změna je pro starého člověka zátěž, které se obává a má z ní strach. (Křivohlavý, 2011)

Smířit se s konečností našeho života je obtížné a je to jeden z nejdůležitějších vývojových úkolů. (Kopecká, 2011)

V polovině šedesátých let minulého století začal Templer (1970) s výzkumem pojmu úzkost ze smrti. Smrt byla tabuizovaným tématem pro behaviorální výzkumníky a profesionály z oblasti mentální péče. Od té doby se mnohé změnilo. Nesmíme opomenout zmínku o fenomenální knize autorky Kübler-Ross (*O smrti a umírání*, 1996), jež strmě stoupající křivkou vzhůru umožnila rozšířit povědomí o smrti. Templer přistupoval k úzkosti ze smrti jako k subjektivní bolestivé zkušenosti společné všem a vyvinul 15 položkovou škálu o úzkosti ze smrti (Death Anxiety Scale, DAS), která byla široce používána. Stupnice úzkosti ze smrti je dotazník, který se snaží posoudit strach jednotlivce ze smrti a ukázat jeho úroveň úzkosti ze smrti a umírání. Studie využívající tyto stupnice se obvykle pokoušejí korelovat úzkost ze smrti s mírou některých osobnostních rysů.

Tím se dostáváme k výzkumu pod společnou taktovkou Wong P., & Reker G., & Gesser G. - *The Death Attitude Profile Revised: A multidimensional measure of*

attitudes towards death (1994). Ve volném překladu - Revidovaný profil smrti:
Multidimenzionální měřítko postojů k smrti.

Subjekty: 100 mladý dospělý (55 mužů a 45 žen ve věku 18-29 let)

100 střední dospělost (47 mužů a 65 žen ve věku 30-59 let)

100 starší dospělost (35 mužů a 65 žen ve věku 60-90 let)

Výsledky výzkumu vedly ke zjištění, že obecně osoby ve starší dospělosti více přijímaly fakt smrti a méně se jí obávaly a nevyhýbaly se tomuto tématu. Pouze jedna třetina respondentů vyšla jako neutrálně akceptující smrt. U nich výsledky pozitivně korelují s fyzickou a psychickou pohodou a negativně s depresí.

Empirická část

Předmětem práce je prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů. Jak bylo uvedeno v teoretické části, strach má nekonečně mnoho podob a každý člověk ho prožívá naprosto individuálně a v různých situacích. Dále byl zmíněn fakt, že každá osobnost je jedinečná a se strachem si poradí každý odlišným způsobem. Tedy stejná vnímaná událost se jeví každému z manželů jinak.

V praktické části je popsáno a analyzováno pět autentických rozhovorů o prožívaném strachu v partnerství. Rozhovory byly vedeny na podkladě stanovených výrazných oblastí, které ve vztahu u seniorů mohou vyvolávat strach – smrt, finance, rodina (děti), opuštění (rozvod, podvod), nemoc/soběstačnost, sexualita.

5 Cíle výzkumného šetření

Cílem této práce je zjistit, v jakých situacích, či při jakých událostech v životě prožívali senioři strach ve vztahu k vlastním partnerům, či partnerkám. Nehledě na manželství, či žití tzv. „na hromádce“. Vztahují se sem situace minulé, ale také ty ze současnosti. Dále také jakým způsobem v těchto situacích postupovali, jaké to mělo následky a co si z toho celkově odnášejí, včetně konkrétních rad, postupů, či názorů.

6 Vlastní předporozumění zkoumanému tématu

Množství seniorů v české společnosti výrazně narůstá a je to známým faktem. Proto se autorka rozhodla oslovit téma vážící se k seniorské populaci. Je potřeba lepšího porozumění tomu, co se v tomto věku u lidí odehrává a s čím se potýkají ve vztahu k ostatním věkovým kategoriím. Autorka má také vlastní zkušenosti v soužití se seniorem a v životě jí to hodně ovlivnilo, proto si je vědoma, jak špatně si společnost uvědomuje prožívání seniorů a jejich každodenní potřeby, i přesto, že je toto téma dobře probádané. Každý senior se ovšem potýká s problémy, které se v tomto věku navzájem podobají. Největší vliv na seniory v jejich životě mají ti nejbližší, případně lidé v okolí, ve kterém se denně nacházejí. Proto si autorka vybrala téma, které se váže na blízké vztahy seniorů.

Ráda by prozkoumala, s čím se museli potýkat, jak je to ovlivnilo a jakým způsobem si dokázali pomoci/bylo jim pomůženo.

7 Metoda výzkumného šetření

Pro účely výzkumného šetření byla použita kvalitativní metoda interpretativní fenomenologické analýzy (*interpretative phenomenological analysis*, dále v jen IPA). IPA se zaměřuje na analýzu prožívání osobních zkušeností člověka a umožňuje porozumění jednotlivým událostem či celému procesu, tedy fenoménu. IPA vychází z filozofie fenomenologie. Na rozdíl od jiných kvalitativních výzkumů se liší tím, že umožňuje popis určitého jevu, aniž by byl výzkumníkem jakkoliv interpretován. Úkolem interpretativní fenomenologické analýzy není zjištěné údaje ilustrovat, ale je zaměřena na popis procesu a jeho význam v životě člověka. Díky tomu je zobrazena pouze subjektivní zkušenost člověka ve své originální podobě. Výzkumníkovo předporozumění zkoumanému tématu umožňuje zkušenosti společně sdílet s respondentem, ale zároveň by sám měl oddělit svou vlastní subjektivní zkušenost a osobní postoj, aby neovlivnil celý průběh výzkumného šetření. Metoda IPA se více používá při práci s malou skupinou respondentů, aby obsahově bohatá získaná data mohla být zpracována co nejkvalitněji. Výzkumné otázky v IPA jsou formulovány tak, aby byly zaměřeny na dotazování, jak určitý jednatel nebo skupina vnímají a prožívají určitou situaci a jaký má pro ně význam, resp. smysl (Řiháček et al., 2013).

V rámci metodologie IPA byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který má velkou výhodu ve své flexibilitě. Je zde předem stanovená osnova otázek, jež je možné různě modifikovat v průběhu rozhovoru. Dochází tedy k volnému plynutí rozhovoru, rozvíjení respondentova příběhu, jeho zkušeností a možnost proniknout hlouběji do zkušeností. Respondenti mají tedy po čas vyprávění a popisování vlastního příběhu možnost a prostor uvědomit si a reflektovat vlastní zkušenosti. Osnova slouží k tomu, aby rozhovor měl určitou strukturu, zároveň výzkumník má možnost přizpůsobit otázky danému rozhovoru (Řiháček et al., 2013).

8 Výzkumné otázky

Hlavní otázkou je: Jak je strach v partnerských vztazích u seniorů prožíván a jakými způsoby si od něj senioři dokázali pomoci. Pro toto výzkumné šetření byly stanoveny dvě základní otázky vztahující se k tématu prožívání strachu v partnerských vztazích seniorů.

Výzkumná otázka č. 1:

Stala se ve vašem životě nějaká událost, která způsobila, že se ve vašem partnerském vztahu objevil strach?

Výzkumná otázka č. 2:

Jak jste se k této emoci postavil/a sám/sama za sebe a jak jste se k tomu postavili společně se svým partnerem?

9 Sběr dat a jejich zpracování

Respondenti byli vybíráni dle věkového kritéria 65+ let a podmínkou byl také minimálně jeden prožitý dlouhodobý vztah v jejich životě. Čtyři respondenty zná autorka osobně a taktéž je osobně požádala o poskytnutí rozhovorů. Se svolením nebyl problém. S posledním dotazovaným se autorka spojila skrze rodinného známého a díky tomuto důvěrnému vztahu mohl proběhnout rozhovor bez problému na dobré úrovni.

Rozhovory jsou uskutečňovány v domácím prostředí dotazovaných. Respondenti byli předem seznámeni s anonymitou v této práci a taktéž vše probíhalo v soukromí a mezi čtyřma očima.

Na začátku setkání proběhlo seznámení s důvodem našeho rozhovoru a vysvětlení všech podmínek, při kterých bude konverzace vedena – anonymita, zachování mlčenlivosti mimo účely psané práce a povolení k nahrávání rozhovoru na mobilní telefon. Došlo také na podepsání informovaného souhlasu. Poté byl autorkou veden polostrukturovaný rozhovor, který se časově pohyboval u všech respondentů od 60 do 120 minut. Rozhovory proběhly ve vlídném prostředí, které se snažila autorka práce co nejlépe vytvořit.

Senioři neprojevovali problém se zodpovídáním otázek, takže každý z rozhovorů proběhl bez přestávky. S výjimkou krátkých chvil odmlčení při návratu k těžkým emocím. Rozhovory byly nahrávány, a poté přepsány do PC. Jejich prepisy jsou součástí příloh. V závěru byl každý rozhovor zanalyzován pomocí metody IPA.

10 Osnova rozhovoru

Hlavní témata, kterých se budeme v polostrukturovaném rozhovoru držet:

1. Stala se Vám v životě nějaká událost, která způsobila, že se ve Vašem partnerském vztahu objevil strach?
2. Popište mi tuto situaci.
3. Řekněte mi, co této situaci předcházelo.
4. Jsou zde ještě další pocity, kromě strachu, které to ve Vás vyvolává (vyvolávalo)?
5. Jak jste se k této situaci postavil/a Vy sám/sama?
6. Jak jste se k té situaci postavili společně s partnerem?
7. Mohl/a byste mi popsat, zda vás tato situace v něčem posílila, nebo vám pomohla něco důležitého pochopit?
8. Představte si, že by taková situace měla nastat znovu, jakou metodou nebo postupem byste si v té situaci dnes pomohli?

11 Výzkumný vzorek

Celkový výzkumný vzorek čítal celkem pět dospělých mužů a žen. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo od 69 do 82 let. Každý z nich se tedy řadil do kategorie 65+ let, a tudíž byl vhodný pro tento kvalitativní výzkum.

11.1 Charakteristika respondentů

Senior A: muž, 70 let, v manželství 49 let

Senior B: žena, 75 let, v manželství 53 let, vdova 6 let

Senior C: žena, 69 let, s bývalým manželem 18 let, se současným partnerem 30 let

Senior D: muž, 69 let, v prvním manželství 20 let, v současném manželství 27 let

Senior E: muž, 82 let, bohužel zemřel před uskutečněním rozhovoru, v manželství 61 let

11.2 Místo výzkumného šetření

Místa pro uskutečnění rozhovorů byla volena na přání respondentů. Vzhledem k vyššímu věku výzkumného vzorku se autorka pokaždé dostavila na místo bydliště seniora. Vždy po vzájemné domluvě s respondentem a s dodržáním všech hygienických opatření, která byla požadována.

12 Zdroje validity

Ve výzkumu napomáhají dobré validitě bohatá data, která lze získat právě díky používané metodě polostrukturovaného rozhovoru. Dále uvědomění si a reflexe vlastní zkušenosti s tématem ze strany výzkumníka umožňuje efektivně pracovat s daty (Čermák et al., 2013). Rozhovory byly zpracovány postupně. Nejdříve byly čteny, a to opakovaně, aby se výzkumník mohl vžít do respondenta a porozumět mu. Dále výzkumník zvýraznil ty úryvky, které mu přišly důležité, a všímal si detailů. K tomu zaznamenával své postřehy a poznámky, co ho v textu zaujalo. Poznámky se skládaly z popisu dat, která výzkumníkovi přišla důležitá a vlastních úvah. Na základě vlastních poznámek se poté výzkumník snažil najít vztahy a podobnosti mezi nalezenými poznámkami. Výsledkem byly významová témata respondenta.

Po zanalyzování všech rozhovorů je výzkumník mezi sebou komparoval a hledal souvislosti napříč všemi rozhovory a jejich nalezenými tématy.

13 Výsledky výzkumného šetření

Tato kapitola zahrnuje výsledky analýzy všech čtyř rozhovorů, které se týkaly prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů. Každý rozhovor byl zanalyzován pomocí metody IPA.

Rozhovory a témata z nich vyplývající jsou popsány zvlášť. Společná témata, která z rozhovoru plynou, jsou shrnuta na konci kapitoly. Jednotliví respondenti dostali přiřazené písmeno od A do D. Každé téma, které vyvstalo z jednotlivých rozhovorů je doloženo přímou citací a označeno číslem stránky a řádku. Vzhledem k omezení rozsahu bakalářské práce nejsou zmíněna všechna témata, ale jen ta, která se vztahovala k výzkumným otázkám. Zbylá témata jsou obsažena v diskuzi. Doslovné přepisy rozhovorů jsou přiloženy v přílohách.

13.1 Analýza jednotlivých rozhovorů

13.1.1 Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem A

Téma A1: Finanční tíže v manželství

Respondent vzpomíná, že jsou se ženou manželé téměř 50 let a za tu dobu si prošli mnohým. Příkládá vyprávění o tom, jak se poznali na horách, a nastínil první těžké období, které jejich manželství potkalo. Dále zmiňuje, že časem se vše urovnalo a poukazuje na počátky jejich hospodářství.

„První taková krize přišla po porodu, kdy jsme se potýkali s málem peněz a byly to pro nás těžké časy. Furt jsem musel chodit na nějaký melouchy, abychom vyšli. Byl jsem z toho hrozně znavenej. A samozřejmě žena z toho taky nebyla nadšená, když jsme měli doma malý dítě a já byl pořád pryč a nemohl jsem jí pomáhat. Báł jsem se hodně, že to všechno neutáhneme. To víte, dřív nebyly žádný veliký výplaty a kor pro mě, když jsem dělal v létě v lese a v zimě jsem dělal údržbařinu v budovách.“ (SA. str. 1. 10-16)

„Všechno jsme ale nakonec zvládli a dál žili ve svém domku a vychovávali dceru. Dokonce jsme začali chovat slepice a pořídili si psa a čtyři ovce.“ (SA. 1. 16-18)

Téma A2: Smrt dcery v mladém věku

Respondent přichází s těžkým tématem o smrti své dcery. Zemřela nešťastně a respondent si to dává částečně za vinu dodnes.

„Pak přišel rok 84, kdy naše první a jediná dcera zemřela. Bylo jí patnáct. To bylo a dodnes je neuvěřitelně těžký. (několik hlubokých vzdechů) Žena se zhroutila a já k tomu taky neměl daleko. Ale šli jsme dál, i když to bylo hodně, hodně zlý. Dost nám ale pomáhala práce.“ (SA. 1. 24-27)

„No a tak se teda stalo jednoho dne, že mi volala sousedka do práce, že k ní měla přijít (jméno dcery) a že furt nikde není. Pak jsme zjistili, že jí při koupání otrávil špatně hořící karma. To bylo...příšerný. Ale dodneška si to dávám trochu za vinu. Chtěl jsem se stavit z práce domů na oběd, ale pak jsem si to rozmyslel, že se najím až později. Kdybych tam šel, tak bych jí ještě dokázal

pomocť, našel bych jí tam. No...ale to je, co by kdyby. Je mi z toho na houby, když si to představím. (slzy v očích)“ (SA. 5. 140-146)

Dále se respondent snažil osvětlit, jak si s touto událostí naložili společně s manželkou.

„No...tak nejdřív jsme se dost zhroutili. Sebralo nás to, jak nejvíc mohlo. Tenkrát nám pomáhal můj brácha hodně. S jeho ženou nám vozili jídlo a pomáhali nám vlastně tím, že nás tahali do práce okolo statku. Prostě hospodářství se nemohlo zastavit, přišli bychom o zvířata žejo. Tak jsme vlastně plakali u zvířat hodně.“ (SA. 6. 150-154)

„Pak jsme se najednou zmořli a vzájemně se popohnali do práce.“ (SA. 6. 155-156)

Po dvou letech se manželé pokusili o další miminko, bohužel neúspěšně. Respondent popisuje, jaké to v něm vyvolalo pocity. Cítil, že ztrácí smysl života a bál se, že dojde k rozvodu.

„Ale asi po dvou letech, co nás dcera opustila, jsme se pokouřeli o miminko. Jenže to neřlo a asi to tak mělo i bejt. Jenže oba jsme najednou ztráceli smysl života. Měl jsem obrovský strach, že se rozvedeme, i když se o tom nikdy nemluvilo, ale bylo mezi námi takové dusno.“ (SA. 6. 157-161)

Téma A3: Život dcery z pohledu respondenta a jeho emocí

Na úvod informoval o tom, co dcera ráda dělala a jak byl pyšným otcem.

„Takže takhle...řekl bych, že dcera měla fakt krásný život. Od malička byla šikovná, jak v kuchyni, tak se zvířaty a to mě dělalo vážně pyšným otcem. (úsměv)“ (SA. 5. 124-126)

„Vážně byla živel, ale dělala nám radost. Když to vezmu postupně, tak teda dobře vyrůstala mezi zvířaty a v přírodě, kterou milovala.“ (SA. 5. 128-130)

Téma A4: Vliv smrti dcery na prožívání smyslu života u manželů

Po smrti dcery zažíval respondent s manželkou těžké období. Vzájemně se s manželkou podpořili, ale i přesto cítili nevyřčenou bolest. Zjištění, že ztratili smysl života, popisuje jako šok. Nakonec společně našli kýženou úlevu ve formě otevřené komunikace. Dále jim také pomohlo věnovat čas svým zálibám. „*No, byl to pro mě takový šok. Jak to člověku najednou dojde do tý palice. Hodně jsem se bál, že budu sám. To byly takový první myšlenky v mojí hlavě.*“ (SA. 6. 170-172)

„*Byl jsem smutný, naštvaný a hodně jsem se bál. Tohle se mi vybaví, když na to vzpomínám. Vzpomínky plné takových emocí.*“ (SA. 6. 175-176)

„*Vysvětluju si to tak, že jsme měli pocit, že už nás teď nic nespojuje. Ale za čas po těch neúspěšných pokusech jsme totiž začali o smrti (jméno dcery) mluvit nahlas. Vzpomínali jsme, jak byla šikovná, co jsme s ní zažili. Mluvili jsme o ní s rodinou a bylo to jako shodit kámen ze srdce i z hlavy.*“ (SA. 6. 162-165)

„*Za ty roky jsme zažehnali nějakou tu krizi nalezením vlastních koníčků. Žena měla zálibu v pletení, u toho trávila hodně času, ale dělalo jí to dobře. Taky dost četla a hrála na klavír. Ten měla u nich doma od malička. No a mě těšilo naše hospodářství, a taky jsem samozřejmě rád zašel na pivo s chlapama.*“ (SA. 7. 180-184)

Také respondentův bratr přispěl k tomu, aby se manželství udrželo v pořádku. „*Takže v tomhle jsme se našli a tím, že za náma hodně jezdil můj bratr s rodinou a taky ženy bratr s rodinou, tak jsme byli obklopeni dětma a nějak nám to vlastní přestalo scházet.*“ (SA. 7. 185-187)

Téma A5: Strach ze zodpovědnosti vůči rodině

Respondent popisuje rozdíl mezi jím a jeho ženou. Označil ji za „uzemněnou“ a sám sebe považuje za toho, kdo „létá hlavou v oblacích“. Vysvětluje rozdíl na příběhu společného soužití. Zde se vynořuje strach ze zodpovědnosti vůči rodině. Popisuje, že jej zažíval při cestách do lesa:

„Ona je spíš taková uzemněná a já lítám hlavou v oblacích. Ale díky ní tu ještě pořád jsem a dokážu teď v tomhle těžkém období fungovat. To mě naučila pěkně.“ (SA. 2. 42-44)

Po porodu dcerky prožíval nepřiznaný strach. S tím se však manželé společně vyrovnali rozhovorem započatým ze strany manželky:

„V tý době jsem cítil, že je toho na mě nějak moc a chodil jsem často pryč do lesa, abych se těm starostem vyhul. Chodil jsem tam stavět na jedno místo klukům z vesnice dřevěný domečky.“ (SA. 2. 49-51)

„Je to úsměvný, ale asi jsem se musel nějakým způsobem vyrovnat s tím, že už jsem najednou táta a musím se chovat zodpovědně a vydělávat a starat se o rodinu. Měl jsem z toho obrovský strach, který jsem si samozřejmě v tý době nepřiznal.“ (SA. 2. 53-56)

„Pak si mě jednou vzala ke stolu na vážný rozhovor a ten její klid nás zase propojil. Stáhla mě k sobě na zem a já najednou viděl, co všechno jsem zanedbával a co to způsobilo. Manželka totiž doma často brečela a vypadala den ode dne unavenější. Ale já blbec to do tý chvíle nechápal.“ (SA. 2-3. 57-61)

Jak se respondent cítil po tomto rozhovoru, přiznal následně:

„Cítil jsem se jako nejvíc zbytečná osoba na světě. Jako úplně neschopný pitomec. Dokonce jsem se jednu chvíli sám sebe ptal, jestli nejsem doopravdy slepej nebo tupej. Tolik mi to převrátilo ten pohled.“ (SA. 3. 81-83)

„Tak moc jsem litoval toho, v čem jsem svou ženu nechal samotnou. Ale tím, jak úžasně to ustála a vlastně pořád a nadále ve mně měla důvěru, mi pomohla tohle hodit za hlavu a já v sobě našel novou sílu a taky jakousi víru sám v sebe.“ (SA. 3-4. 84-87)

Respondent poté sám osvětlil, že jeho strach pocházel z nové zodpovědnosti vůči rodině:

„Asi jsem si uvědomil, že být táta je už hodně dospělý a já si nebyl jistý, jestli dospělý už jsem. I když jsem už dávno vydělával, ale to z vás automaticky nedělá dospělýho i v hlavě, jestli mi rozumíte. Báł jsem se, že nedokážu svoji rodině dát dostatek jídla a měl jsem v hlavě takový šílený představy.“ (SA. 3. 66-70)

„Byly to takový představy, že co kdyby mi (jméno dcery) někde upadla.“ (SA. 3. 72)

Co přesně manželky svedlo na stejnou cestu pochopení, popisuje respondent takto:

„Když na to tak vzpomínám, cítím jako hrozně podstatný říct, že to bylo to, jak mě opravdu usadila na tu židli, a tím i uklidnila. Nějak to takhle vnímám. Že to fyzický zastavení se způsobilo pozastavení i mojí hlavy, která mi v jednom kuse předhazovala nějaký starosti.“ (SA. 4. 92-95)

Téma A6: Onemocnění manželky

Respondent zmíní další důležité téma v jeho životě, které navazuje na tematiku odstavce A4. Před šesti lety byla jeho manželce diagnostikována Alzheimerova choroba, se kterou se potýkají denně.

„Hospodařili bychom dodnes, kdyby ženu před šesti lety nepostihl ten blbej Alzheimer. (promne si obličej v rukách) To je šílený a já doufám, že už poslední výrazně těžký milník v našich životech.“ (SA. 2. 28-31)

„Jinak ženy nemoc...(odmlčení) To je těžký. Když jsme to zjistili, tak jsme samozřejmě moc nevěděli, co to je a co to bude dělat do budoucna. Ze začátku to nemělo velký projevy.“ (SA. 7. 188-190)

Podporou pro respondenta i pro jeho ženu byl ženský kroužek, do kterého jeho manželka docházela. Respondent pak měl čas obstarat také hospodářství, které bylo důležité pro výdělek.:

„No pak začala chodit s pár dalšími ženami na takový kroužek, kde společně tancovaly, zpívaly a dělaly taky různá cvičení. Víím, že tam měla velikou podporu od těch ženských, že s ní tu paměť hodně trénovaly. Za to jsem byl opravdu rád, že tam chodila.“ (SA. 7. 191-195)

Po celou dobu se respondent snažil být oporou své ženě a v tom jim pomáhaly všemožné aktivity:

„Společně... no snažil jsem se jí zapojovat hodně do aktivit, protože postupně byla unavenější a unavenější a mě nějaká intuice říkala, že pohyb je prostě dobrý a důležitý.“ (SA. 7. 198-200)

Naučená společná a upřímná komunikace jim pomáhala:

„Sama žena se o všem snažila se mnou mluvit a toho jsem si hrozně moc vážil. Mluvili jsme o tom, jak se cítí, jaké jsou nové projevy, nebo co jsme společně vypožorovali.“ (SA. 7. 200-202)

Časem se bohužel začaly projevy nemoci zhoršovat:

„To jsme komunikovali hlavně, když se moje žena začala měnit tak nějak jako osobnost. Byla víc zmatená, hodně podezřívavá. A to bylo dost výrazné ta podezřívavost. Určitě to souviselo s tou pamětí. Občas zapoměla, že (jméno známé) je naše kamarádka a když jsme jí potkali na ulici, tak se žena bála, že to je nějaká moje milenka. Snažili jsme se to brát s úsměvem, ale tak je vám asi jasné, že to tak nešlo donekonečna.“ (SA. 7. 202-208)

Již půl roku pobývá jeho žena v pečovatelském domě pro nemocné Alzheimerovou chorobou. Respondent vysvětluje, jaké okolnosti ho donutily umístit tam svou ženu a jak se jim daří nadále ve společném životě. Začal odpovědí na to, jaké s nemocí ženy prožívá emoce:

„Bál jsem se příšerně, co bude. Nechtěl jsem o ženu přijít, ale vlastně jsem jí ztrácel velmi pomalu. Bylo to skoro jako by se vypařovala před očima. Už to nebyla ta (jméno ženy), kterou jsem si vzal. Ale pořád jsem jí miloval, to určitě ano.“ (SA. 8. 227-230)

„Tak nějak ty roky utíkají, no a letos jsem byl nucen ubytovat ženu v domově pro nemocné s Alzheimerem. Už nepoznávala domov a někdy ani mě. Bála se a hodně plakala. Stejně tak jsem se bál a brečel jsem já. No bylo to fakt těžký.“ (SA. 8. 233-236)

Dále respondent popisuje, jak fungují ve vztahu nadále a jak překonává finanční zátěž této péče pro manželku. Otevřeně přiznává úlevu a radost, že nyní může odpočatý udělat pro ženu víc a více síly jí předat:

„Už to bude půl roku, co tam bydlí, chodí na skupiny, kde mají společné aktivity, věnuje se jí úžasná lékařka a já jí chodím navštěvovat. Můžu tam každý den dvakrát, mezi jejich programy. Mají se tam podle mě hezky. Ve skupině jich není moc a je na ně dost personálu, tak za to jsem neskutečně vděčnej.“ (SA. 8. 236-240)

„Kvůli tomu chodím na občasné brigády ještě. Udržuje mě to čilého a jsem hrozně rád, že tu péči pak můžu ženě zaplatit. Zároveň to ulevilo i mě. Možná to zní hrozně, ale já už jí nemohl mít doma, protože jsem jí nemohl víc pomoci. Takhle má úžasnou péči a i já mám víc síly, kterou jí můžu chodit dávat.“ (SA. 8-9. 241-245)

Téma A7: Význam dobrých vztahů a odvahy pro respondenta

Respondent v závěru uvažuje nad tím, co mu všechny tyto zážitky přinesly, či v čem ho posunuly. Zmiňuje velký význam dobrých vztahů s bratrem a sousedem. Vždy se na sebe mohou obrátit s prosbou o pomoc:

„V čem mě to posílilo, co jsem pochopil...jo, no nejspíš to, že někdy prostě nedokážeme všechno zvládnout sami. Že nemůžeme pořád bejt hrdinové, ale že je v pořádku říct si někdy o pomoc. Že od toho tady i někteří lidé jsou. Takoví, co na to čekají, co rádi pomůžou.“ (SA. 9. 249-253)

„A já pak pomáhám nazpět, když je to potřeba. Teď to možná zní, jako by to dřív takhle nefungovalo, ale naopak. Vždycky to takhle šlo, šlo se domluvit. Jenom teď, jak jsem si to uvědomil, je to takové silnější. Má to najednou jinej význam pro mě. Velikej.,“ (SA. 9. 256-259)

Autorka se krátce pobavila s respondentem o tom, co by udělal jinak z dnešního pohledu. Zmiňuje adopci dítěte, která však v té době nebyla snadná, takže se o

to se ženou ani nepokusili. Proto zmiňuje větší bojovnost a důležitost komunikace:

„Takže o dceři, co bych dneska udělal jinak... jak bych si poradil? To je těžké takhle říct. Tak kdybych měl sílu jako tenkrát, když jsme vlastně o dcerku přišli, zkusil bych nějaký dítě adoptovat.“ (SA. 9. 266-268)

„Takže takhle, mít kdysi hlavu jako teď, zkusil bych to. Bojoval bych víc.“ (SA. 9-10. 270-271)

„A co se týče smrti (jméno dcery), tak si myslím, že jsme dělali to nejlepší, co jsme mohli. To si myslím fakt upřímně. Pracovali jsme a mluvili o tom. To bych doporučil na každou nemoc nebo bolístku.“ (SA. 10. 272-274)

Komentář k tomu, co by udělal respondent jinak v rámci nemoci jeho ženy:

„Takže, co se týče nemoci mojí ženy, doporučil bych to stejně. Snažit se pracovat, hýbat se a myslet dokud to jde prostě. A asi jediný, co bych udělal úplně jinak je, že bych si o tom hnedka zjistil, co nejvíc. Pomáhal bych ženě víc v té prevenci rozvíjení té nemoci.“ (SA. 10. 274-278)

„Nebál bych se tolik. To bych rád změnil, kdybych měl tu možnost.“ (SA. 10. 278-279)

Nakonec věta, kterou by vzkázal ostatním:

„Možná jen to, ať se lidi tolik nebojí, jestli to má mít nějaké poslání. Život utíká jako voda.“ (SA. 10. 281-282)

13.1.2 Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem B

Téma B1: Negativní vliv rodičů na partnerský život

Seniorka nás seznamuje s tím, jak se poznali s budoucím manželem. Na úvod se dostáváme k tématu vlivu rodičů respondentky na její partnerský život. Brzy po sňatku se její manžel nastěhoval do rodinného domu respondentky, kde stále žila s rodiči. Ti je velmi ovlivňovali, především s příchodí nemocí otce respondentky.

„Takže od 16 let jsme spolu chodili, 4 roky, pak jsme se vzali. No a na svatbu jsme si museli ušetřit sami.“ (SB. 1. 3-4)

„No a mohli jsme dostat byt, ale tatínek byl těžce nemocnej, byl v invalidním důchodu, takže jsem nemohla nikam z domu odejít. A to nás ovlivňovalo hodně. Moji rodiče.“ (SB. 1. 6-8)

„Tady jsou zazděné dveře (ukazuje na stěnu), no a tam jsme bydleli s manželem v tý jedný cimře.“ (SB. 1. 9-10)

„Vím, že jednou mi nějak táta vyprávěl, jak máma jezdila s hrníčkem po zdi a poslouchala, co tam vedle děláme. Jestli spolu náhodou něco nemáme. Což byl pro mě teda šok. Všeobecně jsem víc vycházela s tátou. Máma, ta se ke mně nechovala moc hezky, abych byla upřímná. Celej život. Nepodpořila mě, ponižovala mě.“ (SB. 1. 12-16)

První těžkou zkouškou pro manžele bylo onemocnění otce respondentky, o kterého se musela hodně starat, jelikož sama její matka na to nestačila. Oba už byli v pozeňnaném věku. Do toho však respondentka otěhotněla, a když bylo její dceři půl roku, zemřel otec respondentky.

„Nikam jsem nepřesedlala, nikdy jsem nebydlela na jiným místě. Pak jsem přišla do jinýho stavu. To mi bylo 24 a něco. To už tat'ka moc nemohl, neměl síly. On byl v invalidním důchodu dlouho, a pak už ho dohánělo stáří. A ani máma na tom nebyla tak dobře, aby se o něj postarala sama.“ (SB. 1. 19-23)

Po smrti otce se respondentka na chvíli uzavřela do sebe. Prožívala veliký smutek, který však musela potlačovat, protože měla doma malé dítě a muže, kterého tím nechtěla zatěžovat.

„Hrozně mi chyběl, strašně jsem to obulela. Ale tím, že jsem měla malý miminko, tak jsem to musela docela potlačit v sobě.“ (SB. 2. 28-29)

Respondentka dále vzpomíná, jak jim po smrti otce dávala její matka zabrat. Místo pomoci s výchovou malé dcery, naopak respondentce ještě přidělávala starosti. Manželé si postavili horní patro v domě a začali ho zvelebovat. I přesto musela respondentka trávit chvíle s matkou. Jednoho dne totiž prodělala mrtvičku a věci se ještě zhoršily.

„Tak jsme všechno po úřadech vyběhali a vlastně tu zůstala už jenom máma. S tou to teda jednoduchý nebylo. S tou jsem si teda užila. Já jsem se jí bála, abych řekla pravdu.“ (SB. 2. 29-32)

„Takže se dělalo topení, koupelna a postupně jsme šli bydlet nahoru. Jenže stejně jsem musela být pořád dole s mámou.“ (SB. 2. 36-38)

Jednoho dne zasáhla matku respondentky mrtvička, která vnesla do života manželů velké překážky. Péče o matku se stala doživotní.

„Přežila to, ale následky zůstaly. Takže hnedka po tátovi jsem se musela starat o ní.“ (SB. 2. 56-57)

Po jedné mrtvičce přišla na řadu druhá mrtvička a respondentka otevírá téma, jak se s manželem už skoro nevidali a musela se starat pouze o matku. A tato péče byla velmi náročná. Manžel byl naštěstí stále ku pomoci a svou ženu v tom nenechal samotnou. Když bylo potřeba, převlékal tchýni postel, krmil ji, nebo jí pomáhal na toaletu.

„Ani jsem nemohla žít nahoře s manželem, musela jsem být pořád tady dole s ní. Přebalovat, mejt, napsali mi ošetřovačku, ale byl problém v tom, že to byla zase pořád ta jedna samá diagnóza a už jsme nedostali žádný peníz. Takže manžel musel pořád chodit do práce, abychom vyšli. Brával i nějaké melouchy navíc.“ (SB. 3. 65-69)

S manželem se večer na společný spánek vůbec nepotkávali. Matka respondentky vyžadovala péči a pozornost po celý den i noc. Na manželské povinnosti nezbývalo seniorce sil.

„No takže to začalo po tý čtyřicítce. Protože nejdřív jsem já litala po špitálech, to bylo těžký. No a od tý čtyřicítky už jsem měla kručavu teda. To opravdu. A s mámou to bylo hodně těžký. Furt jsem tady s ní musela spát, furt jsem jí musela hlídat, aby mi nepadla.“ (SB. 3. 81-84)

Téma B2: Komunikace s partnerem v době intenzivní péče o matku respondentky

Respondentka reaguje na otázku, jak spolu s manželem komunikovali o péči o matku.

„To víš, příjemný to nebylo. Mladý lidi a byli jsme od sebe. To mi říkala lékařka: 'Paní (jméno respondentky), nesmíte jí nechat samotnou. Ono se totiž může stát, že těm lidem svitne a třeba se postaví'. „ (SB. 3-4. 87-89)

„Takže jsem musela bejt tady. Manžel třeba přišel za mnou, dali jsme si tady u tohohle stolu kafe.“ (SB. 4. 90-91)

„První, co mě napadlo, bylo, že kdyby to byl jinej chlap, tak by mi dal pade a šel by pryč. Ale (jméno manžela) to vydržel. I on se obětoval. Narovinu, byli jsme mladí, sex pomalu žádněj, protože jsem furt byla s mámou.“ (SB. 14. 427-430)

Respondentka zmiňuje čas, kdy na ní byl manžel našťvaný, jelikož viděl, že péče o matku jeho ženu ničí a chtěl to změnit. Posléze společně vyhovující řešení vyplynulo samo.

„Samozřejmě, že někdy byla chvíle, kdy jsem seděla na schodech a bulela únavou a našťvaností. No a on měl zlatou trpělivost, uklidňoval mě a podporoval. Ale taky po čase už mi i docela vynadal, ať dám matku někam do péče, že mě to zabije jinak. A to byl na mě tenkrát nějakou dobu našťvanej.“

Protože fakt viděl, jak mě to ničí, ale já jsem jí nemohla nikam dát. To by mi svědomí nedovolilo, ani náhodou. Prostě to nešlo.“ (SB. 4. 92-97)

„Nakonec jsme s manželem našli nějakou cestu. Prostě vyplynula. Já jsem si mu stěžovala a on to dokázal nějak nasát ze mě, a pak to šel vypustit s chlapama na pivo. Vlastně jsem kolikrát ani nevěděla, jak se má on a to mě dneska dost mrzí. No ale pomáhal mi, když byl doma.“ (SB. 4. 98-102)

Téma B3: Dlouhodobý vliv smrti matky na prožívání respondentky

Postupný úpadek matčina zdraví respondentku hodně vysiloval. Doktorka upozornila respondentku na to, že se stav matky bude jen zhoršovat a přesun matky do nemocnice by vše jen urychlilo. Po čase matka zemřela a respondentka se se vším vyrovnávala dlouho. Odmítla však léky na uklidnění a zvládla to vlastními silami. Postupně s partnerem mohli začít obnovovat manželskou pohodu. Respondentka při tomto tématu plakala, ale přesto dokázala hovořit dál.

„A doktorka vždycky přišla na kontrolu a to si pamatuju, jak jí vždycky vzala tu kůži, takhle udělala (naznačuje štípnutí, kontrola pružnosti kůže) a ta kůže zůstala stát. A to ono se to prej pozná, že to tělo už odchází nějak. A doktorka říkala: 'Nevypadá to dobře'.“ (SB: 4. 110-113)

Po smrti matky nabídla doktorka respondentce prášky na uklidnění. Ty však odmítla a zvládla vše vlastními silami a za podpory manžela. Ten respondentce pomáhal znovu najít společnou cestu životem bok po boku, na což seniorka po letech péče o rodiče zapomněla.

„Byla jsem z toho vážně v pr**li. Na jednu stranu jsem si oddechla, ale pořád to v tobě hlodá. Ale čas mi pomohl a nějak jsem to ustála.“ (SB. 5. 129-131)

„No já z toho byla v pr**li s dechem, tak jsem si říkala, že už to mám odbytý a nic mě nepotká. Už jsme bydleli komplet. Nahoře taky hotovo.“ (SB. 5. 134-136)

Nyní seniorka v jedné větě popsala strach, který pocítovala v domě po odchodu matky a následně navazuje na závažné téma onemocnění manžela. O tom více v tématu B4.

„Pocit takovej...i strach velikej a vidíš jí tam pořád na tý posteli, jo. U táty to bylo trošku jiný. Ten byl v nemocnici čtyři dny, než umřel. Ale tady to trvalo dlouho a já vždycky, když jsem přišla, tak jsem jí tam viděla.“ (SB. 5-6. 153-155)

„Ale pomalinku jsem si z toho oddychla, skříně jsem vyházela a říkám si, že už mě snad nic nepotká. A prd! Manžel.“ (SB. 6. 155-157)

Téma B4: Další zátěž v podobě onemocnění manžela

Dcera respondentky již chodila do práce a v domácnosti pomáhala. Společně s tehdejším přítelem a rodiči dcera jezdila k příbuzným, kde jednoho dne začala projevovat rakovina manžela seniorky. Po příjezdu domů se vydali k obvodní lékařce, která však nic neobjevila ani vyšetření žaludku nic neodhalilo. V dceři měla respondentka oporu:

„To jsme nějak...kolik mu bylo let. Asi 69 myslím. Jednou jsem to počítala. Umřel v 74 letech. No a těch 69 se mu začalo dělat zle.“ (SB. 6. 158-159)

A manžel mě v noci budí a říká: „(jméno respondentky) já budu zvracet.“ Tak jsem se snažila rychle doběhnout pro kýbl. Ale už jsem to nestihla a najednou „hrc“, tak to z něj vylítlo. (Jméno dcery) to slyšela, tak vstala a koukáme obě, jak to bylo na tom světlém koberci černý všechno. Tak ta mi povídá: „Mami, no co to je.“ Vejraly jsme na to obě a nevěděly. (SB. 6. 166-170)

„Odebrali mu hnedka krev, dělali ultrazvuk a všechny tyhle vyšetření a vůbec na nic mu nepřišli. Prostě nic. Jenom přestal jíst.“ (SB. 6. 174-178)

Nakonec se náhodou k manželovi respondentky dostal primář, který udělal jiné vyšetření a odhalil zhoubné nádory na tenkém a tlustém střevě. Po operaci byla respondentka ujištěna, že všechna rakovinotvorná ložiska jsou pryč. Manžel respondentky však nezaznamenal, že má rakovinu, a tak respondentka společně s doktorem usoudili, že mu nebudou nic říkat, aby byl více v klidu. Bohužel mu

totiž objevili metastázy i na játrech, ale doktor s lítostí oznámil, že je to vážné tak, že na to ani medicína nestačí. S vývodem na odvod hnisu se mohl manžel vrátit do domácí péče.

„A tenhle pan doktor ho jen pomačkal a říká, že nemůžou nic zdržovat a hnedka připravit sál a jedeme. Je to prej akutní. Takže ho hned odoperoval a vzal mu tam kus tenkýho i tlustýho střeva. Byly tam veliký rakovinový nádory. Víc nám neřekl. Tak my jsme za manželem hned jeli.“ (SB. 6-7. 186-190)

„On váš manžel ani neví, že má rakovinu, takže mu to ani neříkejte. Určitě jsem mu to řekl, když se probral, ale on mě nevnímal. Vyhrkl na mě: 'nemám rakovinu doktore, nemám!' , a já se tak zasekl, že jsem ho už o ničem nepřesvědčoval.“ Tudiž, manžel nic nevěděl. Pak ještě přidal, že nám to původně nechtěli říkat, ale že muž má metastáze na játrech. A že to už je na přírodě, že na to už jsou malí páni.“ (SB. 7. 198-203)

Péče na chirurgii, kam byl převezen z JIP byla otrěsná. Po poradě s dcerou se respondentka rozhodla, že bude o manžela pečovat doma.

„Vlétla jsem pak na toho doktora tam a říkám mu, že chci manžela domů. Doslova povídám: „Vy mi ho tady zabíjíte.“ No tak mi ho pustili domů. Oni s ním ani necvičili.“ (SB. 7. 207-209)

„Dohodly jsme se s dcerou, že ho vezmu domů. Půjčila jsem si postel tady z důchoďáku, takovou tu nastavovací a gramofon a všechno jsem si připravila. Měli jsme dohodnuto, že k nám bude chodit denně i pečovatelka a bude měřit vlastně ten hnis, kolik tam toho denně odteče.“ (SB. 7. 212-215)

Téma B5: Komunikace mezi manželi v průběhu nemoci muže

Manžel respondentky netušil nic o rakovině, kterou si jeho tělo prochází. Postupem let byl více a více zmatený a komunikace s ním vážla. Odmítal chodit na kontroly a také se vzpouzel pečovatelce, která docházela k respondentce domů. Odmítal jídlo a nebyla s ním dobrá domluva.

Nespala jsem, lítala jsem kolem něj furt. Každou chvíli na mě volal, že chce napít, nenechal mě ani chvíli zamhouřit oka. A v tu chvíli, ať mi nikdo neříká, že ty nervy ti nepovolěj. Už nemůžeš a nechceš. Chtěla jsem mu nadávat. Ale

tak jsem si vždycky udělala kafe, sedla jsem si na poslední schod a zanávala jsem si tam sama pro sebe. To mi ulevilo. Já už jsem nevládla nad ničím. To už se nedalo.“ (SB. 8. 233-238)

„Po tý operaci jsem s ním jezdila na onkologii na kontroly a vždycky jsem se hrozně bála, aby mu to někdo neprořekl. On tvrdil, že rakovinu prostě nemá, a kdyby se to dozvěděl, tak by si něco udělal. Takovej byl.“ (SB. 8. 239-241)

„Ale tentokrát se (jméno manžela) zašprajcnul a důrazně říkal, že to nechce, ať jdeme do háje. No a my ho nezvládly. Nenechal se ani přesvědčit. Fakt byl až zlej. Tak jsme ho nechaly.“ (SB. 9. 277-279)

„Byla s ním legrace vždycky. Vtipkoval, i když už pomalu nevěděl, co mluví. Pak když onemocněl a byl to asi nějaký čtvrtý rok, co jsem se o něj starala, tak to už s ním moc rozumně mluvit nešlo.“ (SB. 11. 349-351)

Téma B6: Naštvaní, únava a strach respondentky během nemoci jejího muže

Autorka se respondentky dotázala, zda někdy sdílela své pocity naštvaní s manželem otevřeně. Respondentka poté rozvedla, jak si od těchto pocitů ulevila a co jí pomáhalo.

„Ne, ne. To nedokážeš. To je prostě šílený. Honí se v tobě vztek a únava, ale zároveň ho miluješ a chceš se o něj postarat. Nechceš ho v tom nechat. Já jsem to nedokázala, abych mu třeba řekla: „Já toho mám už plný zuby.“ To nešlo. To máš pocit, že jak je nemocnej, tak bych mu ještě víc ublížila.“ (SB. 13. 396-400)

„Toto si musí každý zažít, a pokud to nezažije, tak nějaký stěžování... To prostě nejde. To nikdo nepochopí. To musí každéj na svojí kůži. Víš, že to špatně dopadne, ale v koutku duše si říkáš, co kdyby to bylo lepší. (odmlčení a pláč)“ (SB. 13. 408-411)

„A tak tady byla a zjistily jsme, že manžel si nás už plete. Všem začal říkat mým jménem. Ale řekli jsme si, že ho při tom necháme. Měla jsem pocit, že by mu to akorát ještě přihoršilo.“ (SB. 13. 404-406)

Respondentka přispěla i tím, co jí v tomto čase pomáhalo nejvíc.

„Díkybohu jsem tu měla vnuka, tomu už bylo nějak čtrnáct patnáct, když na tom byl manžel nejhůř. A on (jméno vnuka) byl velikej, už udělanej chlap a vysokej, jako můj manžel, tak mu šlo dobře zvednout ho třeba, odvést na záchod. Hodně mi pomáhal, i když ani nevěděl. Stačilo, že přišel na čaj, pomáhal mi uklízet.“ (SB. 12-13. 382-386)

„Ale tak jsem si vždycky udělala kafe, sedla jsem si na poslední schod a zanávala jsem si tam sama pro sebe. To mi ulevilo.“ (SB. 8. 236-238)

Upřímně si také uvědomovala, že se vzdala sebe na úkor péče o druhé.

„Kolikrát jsem si řekla, že jsem se měla odstěhovat do bytovky a měla bych větší klid. Navštívit rodiče jen občas. Ale zase já jsem je podporovala z výplaty. Takhle pod jednou střechou jsme šetřili. A pak při té představě jsem se styděla za to, že bych je tu jako nechala. Došlo mi, že jsem se já odřekla od svého přepychu na konto jejich.“ (SB. 14. 415-419)

„Já mám teď takový pocit, že jsem to neudělala, vydržela jsem to, co jsem vydržela a co mi chybí teď? Nic. Beru to tak, že to k tomu životu asi takhle patřilo. Jinak bych si to vyčítala.“ (SB. 14. 422-424)

Téma B7: Uvědomění seniorky, že vše co prožila, mělo smysl a podpora v dětech z okolí bydliště

Co si seniorka z těchto zkušeností a prožitků odnáší a jaký jí to dává smysl.

„Takže vlastně jsem si uvědomila, že všechno asi přišlo z nějakého vyššího smyslu nebo co a musela jsem si to prožít. Na druhou stranu mě pak zase obklopoval úplně jiný život. Místní dětičky a vnoučata, co jsem často hlídala. Já jsem tady taková teta pro všechny.“ (SB. 14. 431-434)

„Prostě si říkám, že co bylo, tak bylo a asi to tak mělo bejt. Víc se v tom nerejpu, protože to stejně jinak nevymyslím.“ (SB. 14. 436-438)

„Asi mě jen napadá, že jsem ráda, že alespoň ty děti jsem měla okolo sebe, když jsem sama měla jenom dceru a žádné další. Že se mi povedlo přispět k jejich výchově. Že dneska, když ty děcka potkám, tak jsou to úžasný lidičky. Vidím to hlavně na vnucích, žejo.“ (SB. 14. 440-443)

„Občas někdo přijde a říká: „(jméno respondentky), ty máš tak hodný kluky. To je radost.“ A je fakt, že to oni jsou. Taky mě to dělá šťastnou.“ (SB. 14-15. 444-446)

13.1.3 Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem C

Téma C1: Formování pochybností v manželství

Respondentka žila v prvním manželství vcelku klidný život. Postupem času si však začala všimnout, že k ní její manžel nechová téměř ani základní úctu a funguje pro něj víceméně jako služka a milenka. Po školním večírku se věci začaly ubírat směrem od manžela. Respondentka potkala starého známého a přeskočila mezi nimi jiskra. Najednou se přistihla, jak mezi sebou srovnává kvality svého manžela a tohoto kamaráda.

„Měli jsme spolu vlastně dvě děti, který jsme vychovali. A teď jsme se dostali do takový fáze, kdy děti pomalu opouštěli hnízdo, žejo. A najednou jsem si říkala: „Hm, to je zvláštní. S tímhle člověkem prožiju třeba ještě dalších čtyřicet let?“ (SC. 1. 6-9)

„On byl takovej velmi zdrženlivej, moc nedokázal dávat najevo city nějaký a jeho pohled na ženy nebyl podle mých představ. Ani náhodou. K ženám byl velmi skeptický, to pro něj nebyl rovnocenný partner.“ (SC. 1. 10-13)

„Jenže do týhle situace, kterou jsem si možná předtím ani neuvědomovala, jsme měli sraz se třídou z devítky, jako ze základní školy. A tam jsme se bavili a najednou jsem tam potkala kamaráda z mládí, co jsme se znali z té školy, no a tam to zajiskřilo nějak (smích).“ (SC. 1. 16-19)

Seniorky nové přátelství jí přinášelo novou energii a také možnost dobře si popovídat a odreagovat se. Mezi dvojicí to jiskřilo už od začátku, avšak na rozvod respondentka nepomýšlela. Avšak postupně začala v mysli vidět rozdíly mezi manželem a kamarádem.

„Nějak mu v hlavě zůstalo to naše setkání, který jsme měli. Pak jsme si začali telefonovat a ty telefonáty byly třeba půlhodinový jo. My jsme si pořád měli o čem povídat. No a tenkrát jsem vůbec nepomýšlela na nějaký rozvod nebo tak, to tenkrát moc nefrčelo.“ (SC. 1. 21-24)

„Sice jsem nad tím tak přemýšlela, ale nikdy mě nenapadlo, že se rozvedu.“ (SC. 1. 25-26)

„A at' chceš nebo nechceš, začneš srovnávat. Najednou jsem si tady s tím kamarádem připadala mladá, najednou oceněná ženská jo.“ (SC. 2. 29-30)

Téma C2: Nezájem manžela o psychickou stránku v manželství

Bývalý manžel respondentky neuznával postavení žen. Pro něj byly podřadné. To respondentka tolerovala, dokud nepoznala díky novému přátelství, že to může být i jinak. Že se k ní může muž chovat s úctou. Manžel se nezajímal, jak se měla a co dělala, ať šlo o školní zájezdy, nebo o obyčejný pracovní den.

„Dělala jsem v tehdá ředitelku domu dětí no a ten můj bývalý manžel tohle nedokázal nikdy ocenit. Nikdy. Navíc pro něj ženská byla vždycky taková ta tetka dole. „Nojoo ty vaše kecy,“ vždycky říkával.“ (SC. 2. 30-33)

„A když jsem se vrátila pak domů, tak manžel se mě ani neptal, jak bylo, co bylo a tak. Jen ho zajímalo, aby měl navařeno a uklizeno a postaráno o děti.“ (SC. 2. 48-50)

Že se vyvíjí nový vztah mezi respondentkou a jejím kamarádem manžel netušil. Nevšiml si ničeho do té doby, než s ním respondentka odmítala sdílet intimnosti. O psychickou stránku své ženy se nezajímal.

„No a bejvalej manžel nic netušil, dokavad' jsme spolu spali, tak mu nic nepřipadalo divnýho. Ale pak už v tom pátým roce jsem s ním už spát nechtěla. No a to byl začátek konce. To bylo celý, co on potřeboval.“ (SC. 3. 67-69)

„To byla ta komunikace, kterou jsem s ním postrádala. To byl ten velký první rozdíl, co jsem si všimla při komunikaci s tím novým kamarádem.“ (SC. 3. 74-76)

Téma C3: Zlom v manželství i kamarádství

Respondentka začala pozorovat, že s manželem vlastně nežijí spolu, ale jen vedle sebe. Postrádala úctu z jeho strany. Pro manžela bylo podstatné, aby bylo navařeno a postaráno o domácnost.

„V tom pátým roce to bylo takový už... no jednak jsem se vyhýbala tomu sexu a pomalu už manžel začal čuchat. Ale jinak jsem fungovala normálně jo, uvařeno bylo, naklizeno, ale žili jsme prakticky vedle sebe a ne spolu jo.“ (SC. 3. 79-81)

„No a potom, jak to manželství už byla po těch 17ti letech taková rutina, tak jasně, že se to změní. Ta zamilovanost trochu opadne, ale pořád je to to přátelství, nějaká náklonnost, ale pořád i ta úcta by tam neměla chybět. Vzájemná.“ (SC. 4. 92-95)

„No, možná jestli mě vysával energii? No ani ne, mě už spíš vůbec nezajímal. Já jsem věděla, protože jsem ho znala velmi dobře, že už s něj prostě nic nedostanu víc. Nic nového. Že to, co mám u toho druhého partnera, tak tady nebude nikdy.“ (SC. 7. 203-206)

„Ty roky ukázaly ty špatný vlastnosti, ty věci, který nejdřív nevidíš. Ty negativní se prohlubovaly ještě víc.“ (SC. 5. 131-133)

Prvním významným prožžením pro ní bylo, když navštívila svou sestru v USA a zde viděla, jak se může muž k ženě chovat ve vztahu.

„No ale tam jsem taky poznala, jak jinak se může chlap chovat k ženě. Ségra měla přítele tehda a to jsem teda nepobírala. Byl milý a pozorný a chválil jí nové oblečení. No pro mě wow.“ (SC. 4. 118-120)

Jednoho dne manželé překonali bariéru nekomunikace a řekli si pravdu. Jelikož byl manžel velmi egoistický, byl to pro něj veliký šok. Jemu by se přeci něco takového nemohlo stát.

„A teď to teda nastalo. Nechtěla jsem s ním spát, s tím bývalým manželem, a on začal něco tušit. No a tak jsem se rozhodovala, ale už jsem víc byla v tý fázi, že mu to fakt chci říct. Akorát to bylo těžký, protože my jsme přestali úplně komunikovat.“ (SC. 5. 136-139)

„No a pak se do toho řízlo! Když jsem opět odmítla se s ním vyspat, tak mi povídá: „Co se děje a narovinu to řekni!“ No takže jsem mu prostě řekla, že někoho mám. A to byl pro něj velkej šok.“ (SC. 6. 156-159)

Téma C4: Rozvod

Již před rozvodem se bývalý manžel smířil s tím, jak to nyní je a samotné soudní řízení proběhlo v klidu. Dokázali se domluvit společně, i s dětmi, na tom, jak to bude následovně.

„Jako ten rozvod už byl celkem taková formalita. My jsme se dohodli, že syn bude žít tam s tátou a on tam i chtěj být, protože tam hrál fotbal profesionálně. A dcera byla na škole a jezdila za mnou z internátu. Měla u nás pokojíček a budovala si tam svoje. Věděla, že chce být se mnou.“ (SC. 8. 219-222)

„Takže na tom rozvodu my jsme se takhle dohodli, že holka bude u mě, on mi bude na ní přispívat. No a to byla taky jedna z jeho špatných vlastností. On je velmi skoupej nejen na city, ale i na peníze.“ (SC. 8. 234-236)

Emočně se seniorka cítila po rozvodu skvěle. Odjela ihned do USA, kde si to velmi užívala.

„No já jsem vlastně hnedka odešla do té Ameriky na půl roku. A to bylo výborný!“ (SC. 8. 239-240)

Téma C5: Přejít do nového vztahu

Ještě před samotným rozvodovým řízením zažívala respondentka pochybnosti o tom, zda skutečně ze vztahu odejít. Vše ale cítila kvůli dětem. Těm nechtěla ubližovat.

„A jak jsem měla ty určitý pochyby, tak to bylo hlavně kvůli dětem. Těm dětem já jsem to nechtěla udělat. Bejvalej mi byl už úplně ukradenej, s odpouštěním, když to takhle řeknu. Ty děti mě bolely.“ (SC. 7. 196-198)

„Ale jak jsem to promýšlela, tak říkám, že už prostě nemůžu couvnout jo. Já už s ním nechci žít. Chvilíčku jsem myslela, že by to šlo. On totiž chtěl prodat dům,

a že se někam odstěhujeme a začneme nanovo. Ale to už prostě nešlo. A jde i o to, jestli by mu to vůbec vydrželo.“ (SC. 6. 173-176)

Po letech však hodnotí situaci jako šťastnou. Ničeho nelituje.

„Dneska po 30ti letech se současným partnerem už můžu říct, že jsem šťastná, že jsem tenkrát odešla od bejvalýho.“ (SC. 6. 177-178)

Po rozvodu se vydala na půl roku za sestrou do USA. Zde se také prověřila pevnost nového vztahu. Přijela za ní sem také dcera, která se po návratu nastěhovala s matkou a jejím novým přítelem do nového bytu.

„A taky tím půlrokem se prověřil tenovej vztah, jestli jako jo nebo ne. Prostě jsem tady půl roku nebyla. Ale on čekal. Sehnal byt pro nás a pak v roce 93 jsme se nastěhovali. Takže jsem si našla tady novou práci.“ (SC. 6. 183-186)

Téma C6: Reakce dětí na rozvod

Oznámit rozvod dětem nebylo vůbec snadné. Pro respondentku to bylo ze všeho to nejtěžší. Avšak ze vztahu už chtěla stoprocentně odejít.

„Musím říct, že teda bojoval za mě. Mě to i v jednu chvíli docela vykolejilo. To víš a teď se to muselo sdělit těm dětem. To bylo hodně nepříjemný. To je z toho všeho nejhorší.“ (SC. 6. 164-166)

„(jméno syna) tenkrát bylo 20 let a holce bylo 17. A to bylo těžký. Děti totiž vůbec nic nečuli. Byl to pro ně šok.“ (SC. 6. 166-168)

I po letech se vůči synovi cítí provinile. Avšak zmiňuje, že to bylo tím, že syn více inklinoval k otci, se kterým sportovali. V současné době se se synem vídají a komunikují spolu dobře.

„(jméno syna) byl odjakživa víc k tátovi jo, oni spolu hodně hráli fotbal, protože bývalý manžel ho hrál hodně sportovně a mladej pak taky. A my s holkou jsme byly víc spolu.“ (SC. 6. 168-170)

„Ale u toho syna si myslím, že ten to tam v sobě má dodnes trošku. Víš, jako že by mi to trochu neodpustil.“ (SC. 8. 228-229)

„Tak mladej zůstal vlastně s tátou v tom našem původním baráku a holka se semnou sestěhovala do bytu. I s tím novým mužem.“ (SC. 7. 187-188)

Téma C7: Starosti s dětmi nového partnera

Ve vztahu s novým partnerem respondentky bylo vše v pořádku, avšak s jeho dětmi si občas respondentka nevěděla rady. Občas toho na ní již bylo příliš. V poradně jí známá poradila, že starat se o cizí děti není její povinností. Ať dělá pouze tolik, na kolik má sílu. S mužem se neshodovali na výchově jeho dětí a ani po promluvě se nic moc nezměnilo. Ale respondentka byla spokojená, že jí muž alespoň více začal pomáhat v domácnosti, když u nich byly jeho děti.

„No když se podívám zpětně, v tom druhým vztahu, teda v tom novým jakože, byly trochu problém ty děti. My jsme byli úplně oukej s partnerem. Ale ty děti, až jsem si v jednu chvíli musela nechat poradit od známých z poradny.“ (SD. 9. 259-261)

„Protože já bych tu výchovu těch jeho dětí dělala trošku jinak. Ty druhý děti mi dávaly zabrat. A je fakt, že moje děti byly trochu starší, tak ty už byly víceméně sami za sebe a nebydleli s námi.“ (SD. 9. 262-265)

„Dvojčata kluci a jedna holka. Ob týden bydleli u nás a teď my měli jen malej byt, takže tam slyšíš každý spláchnutí záchodu.“ (SD. 9. 265-267)

„On teď zastane práce v zahradě a na domě, ale dřív s dětma v bytě ještě, tak to mi moc nepomohl s vařením nebo nákupem. Kolikrát jsem se přistihla, jak běduju nad tím, že zase přijdou jeho děti k nám. Ale všechno to bylo jen o tom, že byli nároční jedlíci a furt melou těma hubama a někdy jsem prostě neměla sílu.“ (SD. 9-10. 276-280)

„Mě prostě někdy rozčiloval ten můj současný partner v tom, že pořád těm dětem byl za zadkem. Nenechal je udělat nic moc samotný.“ (SD. 10. 286-287)

„Byl hrozně přepečlivěj. Nenechal jim žádnou vlastní zodpovědnost jo, což mi přijde, že se někdy projeví i dneska.“ (SD. 10. 288-289)

Komunikace s novým partnerem byla snadná a upřímná. Partneři si dokázali o všem v klidu promluvit a vždy našli nějaké společné řešení.

„Probírali jsme to spolu s partnerem horem dolem, ale on to měl takhle navyklý a nějak to nešlo zavést jinak. To my jsme si to uměli říct bez problémů. Tak jsem docílila alespoň toho, že pomáhal s jídlem a nákupem, když u nás byly jeho děti.“ (SD. 10. 296-299)

„No takže něco bylo, ale byly to malé věci a vždycky jsme je dokázali vykomunikovat.“ (SC. 11. 319-320)

Téma C8: Uvědomění respondentky plynoucí z těchto zkušeností

Respondentka hodnotí své zkušenosti, jako velmi důležité. Momentálně stále vypomáhá na internátu a s děvčaty sdílí a učí je svá moudra o tom, že žena by měla být nezávislá. Ať studují, dokud jen můžou a vypracují se nejvýše, kam dokážou.

„No já jsem vlastně zjistila, že je velmi důležitý, aby ženská byla soběstačná. Aby se dokázala rozhodnout, co je pro ni důležité. Nebýt závislá na těch chlapech.“ (SC. 11. 322-324)

„To nám podle mě ty naši rodiče moc nepředávají. Ženská je totiž velmi schopná a nemusí být závislá, když nechce.“ (SC. 11. 324-325)

Dle slov seniorky správný partner ženu doplňuje a vyzdvihuje, ne shazuje, či ponižuje.

„Zařídte si život jen podle sebe. Ten chlap, když bude chtít, tak se tomu přizpůsobí, nebo vás doplní krásně. Ať je ten chlap rovnocenný partner a ne, že pro něj ženská bude služka.“ (SC. 11. 328-330)

Respondentka sdílí svá doporučení na závěr rozhovoru.

„Prostě žijte ten život dobře a bude vám taky dopřáno. Já se vždycky snažila být dobrý člověk a myslím, že mi to pokaždé v něčem dobrém vrátilo.“ (SC. 11. 333-335)

13.1.4 Témata vyplývající z rozhovoru se seniorem D

Téma D1: Podřizování se ve vztahu na jeho začátku

Přibližně rok po seznámení respondenta s jeho první partnerkou začal respondent pozorovat, že jeho partnerka již neuznává společné koníčky, jak tomu bylo ze začátku vztahu. Čas se musel trávit podle ní. Respondent si také povšiml, že si od něj žena ráda nechává vše zaplatit. Respondent vše omlouval a toleroval.

„Akorát časem se začalo pár věcí projevovat. Neřeknu vám přesně kdy, ale nějak jsem to cítil už brzy v tom, že jsme neměli moc společných koníčků.“ (SD. 1. 22-24)

„No a už v mládí jsem měl docela peníze, protože jsme měli na vesnici jediné velké hospodářství a prodávali jsme, co šlo. Chovali jsme to, co jen šlo a dařilo se nám. Takže si dodnes říkám, že to nadšení pro výlety asi na začátku hrála na mě.“ (SD. 2. 27-30)

„Protože rok od našeho začátku už jí to nějak nebralo, ale říkal jsem si, že má tu vysokou a je to asi náročné všechno. Takže vlastně volný čas jsme pak nějak trávili podle ní, ale mě to nějak nevadilo, nebo mi to spíš nedocházelo, že to je nějaké moje vlastní omezování. A ráda si ode mě nechávala kupovat věci, nebo si o ně říkala.“ (SD. 2. 30-34)

„Takže se projevovalo to, že ty společné koníčky moc nebyly a všechno muselo být víceméně podle ní.“ (SD. 2. 35-36)

Téma D2: Otázky vyplývající z výchovy syna a nezájem matky o něj

Kolem pátého roku syna začal respondent pozorovat značné rozdílnosti mezi ním a synem. Nejen v chování, ale i ve vzhledu. Objevovaly se pochybnosti, zda je to jeho vlastní syn, či nikoliv. Kolem synova sedmého roku se o něj matka přestala natolik zajímat. Hleděla si jen svého a syn trávil čas hlavně s otcem. Respondent tohle její chování opět omlouval.

„Když mu bylo asi sedm let, to začal chodit do školy, tak najednou jako kdyby o něj žena ztrácela zájem. Najednou jsem s ním musel všechno dělat sám a ona měla jen svoje věci.“ (SD. 2. 38-40)

„Najednou jsem s ním musel všechno dělat sám a ona měla jen svoje věci. Dělal tenkrát manažerku v jedné firmě, tak jsem to pořád omlouval, že má hodně práce a já mám vlastně jen opravy strojů na zavolání a můžu si to uzpůsobit ten čas.“ (SD. 2. 40-43)

„Ale když bylo synovi už nějak 5 let, tak jsem začal pozorovat, že jsou nějaké věci opravdu špatné. I přesto, že jsme oba se ženou hnědovlasí, tak syn byl typický blondáček. A celkově mi přišlo, že je nějak moc jiný. Ale miloval jsem ho a tyhle věci jsem nějak přecházel.“ (SD. 2. 43-47)

„No a k tomu strachu, říkal jsem si, jestli je můj. Bylo mi z té představy opravdu zle.“ (SD. 2. 48-49)

„Nějaký problémy v komunikaci nebyly, vždycky jsme všechno nějak vyřešili. Akorát zpětně vidím, že žena si držela vždycky takovou, jak bych to nazval, nadřazenost, nebo přesilu.“ (SD. 2. 50-53)

Téma D3: Chladné city z manželčiny strany

Respondent uznává, že v domácnosti vše vypadalo v pořádku. Bylo uklizeno, uvařeno apod. Ale v emocionálním životě nebyla jeho žena na stejné vlně jako respondent. Její city byly spíše chladnější.

„Když jsem přijel, tak bylo uvařeno a naklizeno, takže tohle vlastně bylo v pořádku.“ (SD. 3. 57-58)

„Ode mě měla žena lásku a veškerou péči, co jsem uměl dát.“ (SD. 3. 62-63)

„Pak v té době jsem si myslel, že žena ke mně chová stejně vřelé city a vysvětloval jsem si to tím, že bylo vždycky navařeno, naklizeno a vypráno.“ (SD. 3. 67-68)

„No ale nějaké projevy lásky, jako pusa, když člověk přijde domů nebo nějaký ten dotek i mimo ložnici. To moc nebylo.“ (SD. 3. 69-71)

„Jenže ono v tý ložnici to taky začalo mizet, ale úplně. Člověk si pořád říkal, že to je časem, že ta vášeň opadne, jenže z její strany nebyl už ani maličký chťič nějakých intimností.“ (SD. 3. 72-74)

„No tak to jsem fakt začal být podezřívavý.“ (SD. 3. 75)

Ráda se nechala rozmazlovat nákupy, které samozřejmě platil respondent.

„Vždycky jsem jí koupil něco na sebe nebo boty a podobně. Rád jsem jí dopřál, i když jsme měli několikrát argument, že toho už má doma hodně a fakt se to nemá kam vejít. No ale vždycky mě jaksi přesvědčila.“ (SD. 3. 64-66)

Téma D4: Nečekaný zvrát ve vztahu

V den 16. narozenin jejich syna došlo mezi manželi k hádce. Žena odešla a nebyla k nalezení do druhého dne. Pak si jen přišla zabalit pár věcí a od respondentka odešla. Bez vysvětlení jen s velkou dávkou emocí. Respondent se chtěl se ženou usmířit, ale ta na něj začala křičet a pak odešla.

„Tak to jsem se už naštvál a zeptal se jí: „Co teda jako chceš?“. Prohodili jsme pár argumentů, načež se hodně urazila a odešla z domu. Myslel jsem, že se jde projít na chvíli, což občas dělala, když jsme měli i malou výměnu názorů, jenže já jí nemohl nikde najít.“ (SD. 3. 79-82)

„Opravdu jsem se o ní bál. Miloval jsem jí a nechtěl jsem prožívat takovéhle scénky.“ (SD. 3. 84-85)

„Takže ona tenkrát zmizela a vrátila se vlastně další den až večer. Šel jsem jí hned obejmout, chtěl jsem se omluvit, usmířit a samozřejmě zjistit, kde byla. Ale ona mě jen odstrčila a mlčky si začala balit věci.“ (SD. 3-4. 86-88)

Respondent ani jeho syn nerozuměli jejímu chování. Žena ranila muže svými slovy o tom, jaká je to s ním „hrůza“ a odešla se dvěma taškami.

„Myslel jsem, že mě trefí šlak. Byl jsem naštvaný a smutný a měl jsem strach, že jsem jí opravdu nějak ubližoval a nevěděl jsem o tom.“ (SD. 4. 94-95)

„Po této události jsme teda se synem zůstali sami. Snažil jsem se získat informace od její matky, od sestry nebo bratra, ale nikdo nechápal a nevěděl nic.“ (SD. 4. 98-100)

Téma D5: Zrada v podobě pomluv proti manželovi

Po týdnu, či dvou se u respondenta zastavila kamarádka jeho ženy pro nějaké její věci. Tak se respondent snažil získat nějaké informace, což se mu podařilo. Vše ho znechutilo a cítil zradu. Nemohl uvěřit tomu, co o něm jeho žena rozhlašuje. Odmítavý postoj jeho kamaráda vůči němu ho rozhněval. Ale nakonec se pravda ukázala a vše se vysvětlilo. Trvalo půl roku, než se respondent oklepal ze všech těchto informací a emocí.

„Potom po nějakém týdnu nebo dvou týdnech, kdy jsem si teda prožil muka, tak přijela jedna její kamarádka, že jí žena poprosila, zda by jí tu vyzvedla nějaké věci.“ (SD. 4. 101-103)

„Že za ní byla moje žena a vykládala, jak jí doma mlátím a uzurpuju a jak jí nepustím k synovi pořádně. Tak že neví, co si myslet a komu věřit. Takže jsem ocenil její upřímnost a v šoku jsem se zmožil akorát na znechucení. Cítil jsem to jako zradu.“ (SD. 4. 105-108)

„Po té informaci, která mě absolutně zničila, jsem kamarádce pomohl sbalit ženy věci do posledního kartáčku a hřebenu.“ (SD. 4. 109-111)

Respondent pomalu začal rozumět tomu, co se kolem něj děje. Jeho žena šířila lživé pomluvy. Snažil se jí stále vyhledat, ale ani její rodina neměla tušení, kde se žena nachází a taktéž byli z informací, které o respondentovi kolují zmatení. Objevily se spekulace, zda nemá jiného muže.

„A potkal jsem na ulici několik známých, kteří se ode mě odvraceli a na kšeftu u kamaráda jsem najednou nemohl prohodit ani slovo a ani kafe mi nenabídl, jako obvykle. Byl jsem z toho zmatený a projel mnou takový strach, co jsem to provedl.“ (SD. 4. 114-117)

„Samozřejmě z něj vypadlo, že slyšeli, co jsem dělal svoji ženě a že jsem zmetek a mám udělat svoji práci a vypadnout. No mě spíš málem vypadly oči z důlků. Takže jsem se na něj obořil zpátky a všechno mu vysvětlil.“ (SD. 4-5. 118-121)

„Takže to už jsem měl nervy v kýblu a snažil se sehnat svou ženu. Vydal jsem se teda za její sestrou, která bydlí nedaleko, ale ona o ní stále neměla zprávy.“ (SD. 5. 125-126)

„Tak jsem se dozvěděl, že si myslela už nějakou dobu, že někoho má. Neměla nic potvrzeného, ale možná to chování by tomu odpovídalo.“ (SD. 5. 128-130)

„Takže co následovalo... asi půl roku jsem se dával dohromady. Snažil jsem se žít normálně a byl jsem šťastný, že mám alespoň syna u sebe. Žena se neozývala nikomu, ani vlastním rodičům.“ (SD. 5. 132-134)

„Takže jsem se smiřoval s koncem a nezodpovězenými otázkami.“ (SD. 5. 135-136)

Téma D6: Rozvod

Po půlročním smiřování se situací se respondent rozhodl podat žádost o rozvod. Doufal, že se mu dostane odpovědí na některé otázky, ale to se bohužel nestalo. Zbývalo smířit se s tím tak, jak to je. Naštěstí měl respondent obrovskou podporu ze strany syna.

„Naopak mi jednou na zahradě řekl, že je tu čistší vzduch doma, potom co odešla. Těšilo mě, že je alespoň on silný.“ (SD. 6. 156-157)

„Když tu mě jednou napadlo, že se rozvedu. Podám žádost o rozvod a třeba se s ní potkám a dostane se mi odpověď. Nějak jsem se s těmi otevřenými otázkami nemohl srovnat.“ (SD. 5. 136-138)

„Jinak tedy k rozvodu došlo, ale samozřejmě soudní cestou, protože na jakékoliv výzvy ohledně domluvy nereagovala.“ (SD. 6. 159-160)

K odpovědi na respondentovy otázky nebyl prostor, ani manželčina ochota. Respondent se cítil opravdu zle a rozhodl se, že v bytě již nemůže zůstat. Začal postupně stavět dům a byt přenechal synovi.

„Tam jednoduše řekla, že syna si můžu nechat a že se mnou už nechce žít. Že jí to ničilo a nebyla šťastná. Tak to jsme si odbyli celkem rychle, nic jsem radši neříkal, ale uvnitř jsem se nestačil divit teda.“ (SD. 6. 160-163)

„Bylo mi z toho zle, ale snažil jsem se nechat to po sobě stéct jako vodu. Nešlo to samozřejmě. Nemohl jsem po rozvodu už v bytě zůstat. Cítil jsem se tam hrozně.“ (SD. 6. 163-165)

„Takže jsem se jednou nějak rozhodl, že si na tý svojí zahradě postavím dům.“ (SD. 6. 165-166)

Téma D7: Získání závažných informací po kontaktu bývalé manželky se synem a respondentem

Během dvou let po rozvodu se dostal syn opět do kontaktu s matkou. Po čase z toho vyvstalo to, že se žena usilovně snažila dostat byt, ve kterém nyní bydlel syn. To respondenta hodně rozzlobilo a bývalou ženu vyhledal. Zjistil velmi závažné životní informace.

„Během těch dvou let po rozvodu se syn dostal zpět do kontaktu s matkou. Měl jsem informace o tom, že mu k tomu neřekla nic, jen „omlouvám se ti“ a snažila se. Takže syn se s ní občasné vídal.“ (SD. 6. 168-170)

„Syn vlastně mezitím dovršil 19 let a nechal jsem mu ten byt. No ale stalo se, jak jsem dostavěl ten dům, že to nejspíš sdílel s matkou a ta se začala usilovně snažit o to, aby získala ten byt.“ (SD. 6. 174-176)

„Takže jsem jí vyhledal.“ (SD. 6. 178)

„Po letech tváří v tvář zase, to byla síla. Byl jsem na ní tak našťvaný, ale zároveň mi bylo líto, že je taková, jaká je, protože nám bývalo i hezky společně. Takže jsem na ní vyjel s tím, co to sakra dělá.“ (SD. 6-7. 179-181)

Mezi respondentem a jeho bývalou ženou došlo k hádce a nakonec žena vyslovila nahlas stěžejní informaci pro budoucí život respondenta i syna. A tedy, že syn není ve skutečnosti jeho synem.

„Nakonec jsme se tak pohádali, že na mě zařvala, co se vůbec montuju mezi ní a syna, že on mě nemusí vůbec zajímat. Tak to jsem se zasekl a nechápal jsem. Nakonec z ní vylezlo, že (jméno syna) není vůbec můj syn.“ (SD. 7. 181-184)

Respondent se poté vydal domů a věděl, že tam už na něj čeká syn. Tedy člověk, o kterém si myslel, že je jeho syn. Společně si o všem upřímně a dobře promluvili a našli společné řešení.

„A už se ve mně hromadil obří vztek a strach. Šel jsem rovnou za ním. On viděl, jak jsem zdrcenej, takže jsme si o všem promluvili upřímně. On byl taky hodně v šoku. Otevřeně jsme si řekli, že jsme pozorovali oba nějaké ty rozdíly, ale podle syna to mohly být nějaké generační mezery.“ (SD. 7. 187-191)

„Jenže nám to nedalo a udělali jsme si genetické testy. To čekání bylo děsné. No ale přišlo to, čeho jsme se obávali a zároveň s tím v koutku duše počítali. Potvrdilo se, že (jméno syna) není můj.“ (SD. 7. 193-195)

Respondent při čekání na výsledky testů prožíval veliký strach.

„A takové hlouposti mi létaly hlavou. Báł jsem se příšerně, že o něj nějakým způsobem přijdu. Nemohl jsem si představit následující život bez něj.“ (SD. 7. 209-211)

I přes šokující zjištění zůstal respondent se synem v blízkém vztahu a kontaktu. Stále se považují za rodinu a jsou šťastní, že se navzájem mají.

„Takže jsme se synem upřímně mluvili znovu. Jsem dodnes vděčný, že toto mezi námi funguje. Došli jsme k závěru, že se máme ráda jako táta a syn a že jemu je úplně jedno, kdo je jeho pravý otec.“ (SD. 7. 197-199)

„Dodnes jsme si hodně blízcí, i když už má vlastní rodinu.“ (SD. 7. 203-204)

Téma D8: Uvědomění respondenta po těchto zkušenostech

Co seniorovi pomáhalo, jaké zkušenosti si z těchto situací odnáší.

„A co mi pomáhalo? V tu dobu hlavně to, že byl syn se mnou. Že měl fotbalové tréninky, kam jsem mohl někdy zajít a odreagovat se. Vozil jsem ho, kam potřeboval a společně jsme dělali i na zahradě.“ (SD. 5. 147-147)

„Největší síla, ale zároveň paradoxně i úleva byla ta odpověď na otázku, zda je to můj syn. Když jsme tedy oba věděli ten závěr, tedy že není, tak přišla i úleva se všemi těmi emocemi. Najednou jsme mohli najít nějakou cestu, všechno bylo takové jasnější.“ (SD. 8. 213-216)

„Syn mě neuvěřitelně podporoval jen tím, že se mnou zůstal ve svém srdci. Že jsem pro něj otec, i když ne na papírech. To je moje největší spása. A to mi pomohlo všechno překonat.“ (SD. 8. 216-218)

Respondent zmiňuje, že pomoc mu poskytoval pohyb a především práce.

„Dělat, dělat, dělat. Cokoliv.“ (SD. 8. 220)

Po čase se podařilo respondentovi nalézt svou partnerku do dalšího života. Je s ní velmi šťastný a dostává se mu zaslouženého respektu.

„A jsou to tak silné emoce. Nádherné. Nikdy dřív jsem tuhle sílu nezažil. Jsem za to vděčný. Dokážeme spolu mluvit o všem a já cítím, že se mnou moje žena mluví se zájmem a s respektem.“ (SD. 8. 237-239)

Na závěr přidává respondent jeho životní radu pro každého, kdo by procházel něčím podobným.

„Hned mě napadá, že nesmíme lpět na věcech, nebo vztazích, které prostě nefungují, a cítíme, že tam něco není správně. Pokud se to dá vyřešit, pak je to v pořádku. Ale pokud ani po pokusech o vyřešení není úspěch, tak to nemůžeme držet. Nesmíme sami sebe trápit v něčem takovém.“ (SD. 9. 244-247)

Diskuze

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jak senioři prožívají strach ve svých partnerských vztazích. Díky použité kvalitativní metodě Interpretativní fenomenologické analýzy bylo možné dosáhnout širší explorační zkoumaných témat. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že vliv na prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů nemají jen úkoly, či překážky prožívané přímo v partnerském vztahu, ale také i další významné okolní faktory. Může to být například vliv dětí, rodičů seniorů, neovlivnitelnost nemocí, či finanční otázky. Jako velmi důležité se ukázalo i samotné prostředí, ze kterého respondenti pocházejí, prostředí, ve kterém žijí s partnerem, vztahy s vlastními rodiči a individuální osobnost seniorů. Ve významné roli se také ukázalo dosažené vzdělání respondentů a pozice, které dosáhli v zaměstnání. Již v teoretické části autorka zmiňovala složitost a rozsáhlost zkoumaného tématu, a proto není možné jej zredukovat pouze na příčinu a následek. Pouze celkový kontext může poskytnout důležité odpovědi pro zkoumané téma.

Autorka se zaměřuje na seniory, kteří prožili ve svých partnerských vztazích emoce strachu. Ať to bylo pouze jednou, či vícekrát. Důvodem bylo, že v literatuře se autorka mnohokrát setkávala v převažující míře s tématy smrti a autonomie u seniorů. Blízké vztahy se v tématech diskuzí také objevují, avšak především se zaměřením na děti seniorů a to, jak pečují o své rodiče. Studenti a osoby pracující se seniory hledají v rozličných zdrojích, jak komunikovat se seniory o běžných tématech, ale také o těch hlubších a obtížně pojmenovatelných. Avšak odpověď na to, jak senioři prožívají ty nejintimnější vztahy a jak jim v nich pomoci se neobjevuje. Autorka tedy chtěla ve svém výzkumu dospět k odpovědím na otázky, jakými obtížnými situacemi si v partnerském vztahu mohou senioři procházet a jak si s nimi poradili sami za sebe, a jak společně s partnerem.

V seniorském věku také stoupá potřeba uzavírat některé životní situace a peripetie a zhodnocovat je. Vyhledat v nich ponaučení a hodnotit způsoby jejich řešení.

Tím nabývají také intimní vztahy na důležitosti, jelikož senior má potřebu s někým vzpomínat na časy minulé a na společné prožitky a zkušenosti. Hovořit o způsobech, díky kterým prošli složitými situacemi, ale také s kým prožili ty nejlepší zážitky.

„Kruh života se uzavírá,“ píše ve své knize *Hovory s umírajícími* autorka Kübler-Rossová.¹⁰ A takto to intuitivně cítí seniori. Strachem v partnerských vztazích u seniorů se česká literatura bohatě nezabývá. Autorka se s tematikou setkala nejčastěji ve zpracování českých bakalářských a diplomových pracích, které čerpají spíše ze zahraničních zdrojů. O seniorském věku a vlivech v tomto čase dobře píší čeští autoři Výrost, J., & Slaměník, I. (1998), Čevela R., Kalvach Z., & Čeledová L. (2012) a Dvořáčková Dagmar (2012/2013). Obecně je bohatší zahraniční literatura, ze které autorka čerpala. Např. knihy od Riemanna (2009/2010), Williho (1998/2006), Corneau (2000), Hillier, S. M., (2015), nebo Kübler-Ross E. (1992, 1997, 2003).

Na výzkumné otázky se podařilo najít odpovědi. Na první otázku respondenti uváděli rozmanité situace, ve kterých v rámci partnerského vztahu prožívali strach. S některými strachy si věděli rady ihned od začátku a cestu skrze jiné si museli hledat déle. Respondent A prožíval strach ve svém vztahu zejména po smrti vlastní dcery, kdy se obával, že se ženou ztratili svůj smysl života. Druhou výraznou situací se strachem se stalo onemocnění jeho ženy a následné zhoršování života s nemocí. Respondentka B prožívala dlouhodobý strach o své blízké. Nejprve se musela postarat o nemocného otce, později o matku s mrtvicí a nakonec musela pečovat i o svého manžela, který onemocněl rakovinou. V tomto každodenním prožívání strachu ztratila seniorka sama sebe a rozdala se pro druhé. Dodnes jí dělá radost pouze radost druhých. Strach ve vztazích u respondentky C se projevoval nejprve nenápadně. Sama sebe se ptala, zda chce ve svém prvním vztahu zůstat a vlastně si neuvědomovala, že už touto myšlenkou si odpovídá na otázku. Nechtěla v něm zůstat, proto čelila strachu z odmítnutí vlastními dětmi při rozvodu s jejich otcem. Nakonec vše dobře dopadlo a nyní o všech straších může s novým partnerem i dětmi komunikovat

---

¹⁰ KÜBLER-ROSS, E. *Hovory s umírajícími*. Hradec Králové: Signum Unitatis, 1992.

otevřeně. U seniora D se objevil výrazný strach, zda je syn skutečně jeho krví. Cítil jisté pochyby o své manželce a její věrnosti, ale nikdy si nic takového nepřipouštěl. Zaslepeně věřil ženě, až byl jednoho dne vystaven realitě jejího nevysvětleného odchodu. Načež se po čase ukázalo, že skutečně není otcem svého syna. Po ztrátě ženy se obával, že ztratí také syna.

Na druhou otázku, jak si respondenti v těchto situacích pomohli vlastními silami, či s pomocí partnera, se také podařilo odpovědět. V tomto případě zde jsou také značné rozdíly a mnohem širší škála témat jako např. nedůvěra, závislost, přílišná péče různého druhu, velmi silné obavy ze ztráty partnera, podezřívavost, nezájem o partnera apod.

Rozhovory byly velmi specifické a individuální, ale i přesto v nich najdeme společná témata a případně i společné souvislosti mezi určitými zkušenostmi a jejich dopady. Důležitý je však již zmíněný celkový kontext. Nelze tedy vydedukovat, že by konkrétní zkušenost ovlivnila všechny respondenty stejně. Autorka tedy nedošla ke generalizovaným výsledkům, ale odnesla si empirii v podobě pochopení, že pokud chceme porozumět, či proniknout hlouběji do nějakého jevu je třeba být k tématu otevřený a zajímat se o širší spojitosti.

Autorka po zkušenostech s provedením výzkumného šetření by pro lepší validitu a reliabilitu výzkumu rozšířila výzkumný vzorek a tím by se dostala k širšímu okruhu témat. Zde bychom mohli předpokládat výskyt podobných zkušeností seniorů a objevila by se možnost částečné generalizace postupů v řešení těchto konkrétních situací. Dostali bychom lepší odpovědi na hlavní otázku č. 2.

Autorka předpokládá, že při možnosti dlouhodobého výzkumu by našla respondenty dle přísnějších specifik. Konkrétně takové seniory, kteří zažili např. rozvod, smrt partnera, či sexuální problémy a podobně, skutečně až po 65. roce věku. Nepoužila by formu, dle které postupovala v této konkrétní bakalářské práci, a tedy rozhovor o zkušenostech z aktuálního pohledu seniorů, ale prožité ve většině v minulosti. Ne nutně tedy v seniorském věku. Autorka

předpokládá, že by to s sebou přineslo klady v podobě momentálně prožívaných emocí, které by byly autentičtější. Zároveň by však mohlo dojít ke ztrátě hodnotné informace, jak si s touto situací senioři poradili, jak z ní vyšli. Neboť aktuálně prožívané emoce by nemusely být ještě dobře zpracovány a integrovány. Autorka se tedy domnívá, že postup, který zvolila v této práci, byl výhodnější. Zkušenosti mohly být popisovány objektivně, bez většího emočního zkreslení, jelikož byly popisovány s odstupem času.

Výsledky výzkumného šetření korelují s teoretickým podkladem bakalářské práce. Až na pár výjimek. O sexualitě u seniorů se příliš nemluví a kolikrát se můžeme setkat v literatuře s tím, že je považována za neexistující, nebo za tabu. Autorka však vyzorovala, že při rozhovorech toto téma neslo velkou důležitost. Pro každého z respondentů bylo významným ukazatelem zdravého vztahu. U respondentky C se můžeme potkat s informací, že její manžel nepozoroval postupné emoční oddalování své ženy, dokud neodmítala sex s ním. Nejvýrazněji zde korelovaly informace i úpadku energie a vyhledávání klidu s přibývajícím věkem. Autorka vyzorovala také značné změny v psychice seniorů, které se projevily při rozhovorech. Proměna osobnosti není ničím neobvyklým v tomto věku. (Sýkorová, 2004)

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala prožíváním strachu v partnerských vztazích u seniorů a dopady tohoto strachu. Cílem bakalářské práce bylo zodpovědět dvě výzkumné otázky. První se týkala samotné události, či situace, ve kterých senior prožíval emoci strachu, druhá se zabývala tím, jak si senioři v těchto situacích poradili. Jak se k tomu postavili sami za sebe a jak společně s partnerem. Pro výzkumné šetření byla na teoretickém podkladu představena teoretická východiska, která jednotlivě mapovala oblasti relevantní pro potřeby práce.

První část práce se zabývala charakteristikou stárnutí a stáří a jeho periodizací. Druhá část se věnovala samotným seniorům a je rozdělena na tři podkapitoly. V první z nich je probírána sociální oblast seniora a její vliv na něj. V druhé podkapitole jsou vykresleny podstatné a nejčastější psychické a biologické změny, kterými si senioři procházejí. Třetí část se věnovala partnerským vztahům. Nejprve byly probrány v obecnější rovině a v podkapitole se autorka zaměřila na partnerské vztahy seniorů. Poslední část vymezuje, co je to strach, jaké má kořeny v životě a hlouběji se o něm přemítá v podkapitole „Strach jako emoce“. V poslední podkapitole čtvrté části se věnuje pozornost strachu konkrétně u seniorů.

Praktická část popisuje samotné uskutečnění a výsledky prováděného výzkumného šetření. Začátek kapitoly představuje metodu a cíle výzkumného šetření spolu s výzkumnými otázkami a úvod do zkoumaného tématu. Pro uskutečnění výzkumu byly provedeny polostrukturované rozhovory se dvěma muži a dvěma ženami, kteří ve svém partnerském vztahu prožili strach a dokáží o něm hovořit. Získaná data byla zpracována prostřednictvím kvalitativní metody interpretativně fenomenologické analýzy. V empirické části je také uvedena charakteristika respondentů, zdroje validity a samotné výsledky výzkumného šetření.

Zjištěné údaje pomohly zodpovědět obě výzkumné otázky. Prožívání strachu u seniorů je na jednu stranu vnímáno jako velmi zraňující a na druhou stranu to

někteří příliš neprožívají. Každopádně v obou případech s sebou nese doživotní následky. Někdy se vlivem strachu v partnerských vztazích promění struktura rodiny a vztahy v ní. Strachy v určitých situacích mohou seniora ovlivnit na zbytek jeho života. Může pro ně sloužit jako zdroj poučení, ale také jako překážka, přes kterou se nedokáží přenést a pokračovat v jedné z cest v životě. Též se může projevit ve formě negativního prožívání a chování. Ze zjištěných údajů to byla např. nedůvěra, přecitlivělost, přílišná péče různého druhu, velmi silné obavy ze ztráty partnera, nízké sebevědomí, podezřívavost, nezáměr o partnera apod.

V rámci výzkumu autorka zjistila, že i pro osoby v seniorském věku jsou partnerské vztahy velmi důležité, ne-li nezbytné. Senior je ovlivňován partnerskými vztahy z minulosti a také těmi, které jsou prožívány v jeho okolí. Mohou to být okolní vztahy z minulosti, ale i ty současné. Také nelze opomenout značný vliv rodičů seniorů, který měli na jejich partnerské vztahy zejména v jejich počátcích. Některé vlivy rodičů se nesou partnerským vztahem dlouhodobě.

Seznam použitých zdrojů:

Knižní zdroje:

- Begley, S. (2007). *The Roots of Fear*. USA: Newsweek Magazine.
- Benokraitis, N. V. (2002). *Marriages and families: changes, choices, and constraints*. University of Baltimore.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Corneau, G. (2000). *Anatomie lásky* (M. Camutaliová, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1997 s názvem *N'y a-t-il pas d'amour heureux?*)
- Čevela R., Kalvach Z., & Čeledová L. (2012). *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada Publishing.
- DeVito, J. A. (2008). *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada Publishing.
- Dvořáčková, D. (2012) *Kvalita života seniorů v domovech pro seniory*. Praha: Grada Publishing.
- Fokkema, T., & Gierveld, J., & Dykstra, P. (2012). *Cross-National Differences in Older Adult Loneliness*. Nizozemsko: *The Journal of psychology*.
- Friedlová, K. (2007). *Bazální stimulace v základní ošetrovatelské péči*. Praha: Grada Publishing.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál
- Haškovcová, H. (2012). *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén.
- Hillier, S. M., & Barrow, G. B. (2015). *Aging, the individual and society*. USA: Cengage Learning, Inc.
- Höhn, C., Avramov, D., & Kotowska, I. (2008). *People, population change and policies: lessons from the Population Policy Acceptance Study*. New York: Springer.
- Hrabětová, E. et al. (2005) *Pořád jsem to já*. Praha: Diakonie ČCE.
- Jarošová, D. (2006). *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita.

- Knesplová, M. (2017) Souvislost osobnostních charakteristik a charakteristik tělesné konstituce. Diplomová práce. Univerzita Karlova: Filozofická fakulta: Katedra psychologie.
- Kopecká, I. (2011) Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost. 1. díl. Praha: Grada Publishing.
- Koren, C. (2014). Together and apart: a typology of re-partnering in oldage. Velká Británie: Cambridge University Press.
- Kratochvíl, S. (2005). Sex jako obohacení života: Sexuální trénink v sedmi lekcích. Praha: Grada Publishing.
- Křivohlavý, J. (2011). Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají. Praha: Grada Publishing.
- Kübler-Ross, E., & Královec, J. (2003). O dětech a smrti. Praha: ERMAT.
- Kübler-Ross, E., & Bosáková, E. (1997). O smrti a životě po ní. Praha: Aquamarin.
- Malíková, E. (2020). Péče o seniory v pobytových zařízeních sociálních služeb. Praha: Grada Publishing.
- Mazourová, B. (2006). Život v důchodu v sebereflexi českých seniorů. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně: Katedra sociologie.
- Mlýnková, J. (2012) Péče o staré občany učebnice pro obor sociální činnost. 1. vyd. Praha: Grada Publishing.
- Murstein, B. I. (1988). A taxonomy of love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), The psychology of love. New Haven: Yale University Press.
- Neumannová, V. (2017). Strach z opuštění: kniha pro všechny, kterým strach ničí život: cesta pochopení a transformace. Olomouc: Fontána.
- Nietzsche, F. (1992). Tak pravil Zarathustra. Olomouc: Votobia.
- Pichaud, C., Kozlíková, A., & Thureau, I. (1998). Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky. Praha: Portál.
- Pokorná Andrea. (2010). Komunikace se seniory. Praha: Grada Publishing.
- Potůček, M. (2018). České důchody. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum.

- Riemann, F., & Bosáková, E. (2010). *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů*. Praha: Portál.
- Riemann, F. (2009). *Schopnost milovat*. Praha: Portál.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.
- Řiháček, T., Čermák, I., Hytych, R., Koutná Kostínková, J., Chalupníčková, L., Chrz, V., et al. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Soudková, M. (2006). *O zdravých vztazích mezi lidmi: přátelství a manželství*. Brno: Doplněk
- Stoyanov, S.. (2017). *An analysis of Abraham Maslow's A theory of human motivation*. Londýn: Routledge.
- Svatošová, M. (1995). *Hospice a umění doprovázet*. Praha: Ecce homo.
- Sýkorová, D. (2004). *Autonomie ve stáří: strategie jejího zachování*. Boskovice: Albert., & Ostrava: Zdravotně-sociální fakulta Univezity v Ostravě.
- Šišková, V. (2010). *Sexualita seniorů*. Diplomová práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Šulcová, H. (2013). *Ageismus ve společnosti*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Uzel, R. (2009). *Intimní slasti a strasti: vážná i humorná, běžná i kuriózní pojednání o sexu, lásce a reprodukci*. Praha: Ikar.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.
- Venglářova, M. (2008). *Průvodce partnerským vztahem*. Praha: Grada.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (1998) *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál.
- Willi, J., & Vybíral Z. (1998). *Párová terapie: analyticky orientovaná párová terapie, použití koncepce "koluze", zacházení s terapeutickým trojúhelníkem*. Curych: Konfrontace.

- Willi, J. (2006). Psychologie lásky. Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 2002 s názvem Psychologie der Liebe)
- Wong, P., & Reker, G., & Gesser, and. (1994). The Death Attitude Profile Revised: A multidimensional measure of attitudes towards death. Velká Británie: Taylor & Francis.
- Zadák, Z. et al. (2005). Geriatrie a gerontologie. 1. vyd. Praha: Grada.

Internetové zdroje:

- ČNB. MF a ČNB: Finanční vzdělanost dospělých překvapivě nízká. [online]. [cit. 2011-02-12].
  - Dostupné na:
<https://www.telegraph.co.uk/news/health/elder/6836648/More-people-fear-losing-independence-in-old-age-than-death-survey-finds.html>
- ČSÚ. (2010). Věkové složení obyvatelstva v roce 2010.
  - Dostupné na:
http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/4003-11-r_2011
- Mareš, J. (2014). Problémy se zjišťováním kvality života seniorů. General Practitioner / Prakticky Lekar, 94(1), 22–31.
  - Dostupné na:
<http://search.ebscohost.com.ipac.kvkli.cz:8080/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=94898731&lang=cs&site=eds-live>
- Rabušic, L. (2002) Stárnutí populace jako pohroma nebo jako sociální výzva?. Praha.
  - Dostupné na:
<http://praha.vupsv.cz/fulltext/starpop.pdf>
- Salthouse, T. A. (1994). The aging of working memory. PscINFO Database Record: Neuropsychology.
  - Dostupné na:
<https://doi.org/10.1037/0894-4105.8.4.535>

Příloha č. 2: Přepis rozhovorů

V příloze jsou zahrnuty přepisy rozhovorů se seniory v následném pořadí:

ROZHOVOR SE SENIOREM A

ROZHOVOR SE SENIOREM B

ROZHOVOR SE SENIOREM C

ROZHOVOR SE SENIOREM D

Přílohy:

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s využitím výzkumného rozhovoru pro účely zpracování bakalářské práce

Prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů

Účelem rozhovoru je sběr dat pro kvalitativní výzkum k bakalářské práci na téma: Prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů. Otázky budou zaměřené na těžké situace, kterými si museli v rámci partnerského vztahu senioři projít. Dále pak na to, jaké emoce prožívali v těchto situacích a jakými metodami, či postupy si v těchto situacích poradili. Z rozhovoru bude pořízen audio záznam. Rozhovor je anonymní. Dotazovaný není povinen odpovědět na všechny otázky, nebo se striktně držet tématu. Respondent také může kdykoliv bez udání důvodu od rozhovoru ustoupit. Informace, které by mohly vést k identifikaci respondenta, budou v této bakalářské práci pozměněna, nebo úplně vynechána.

Získané informace budou použity pouze k účelu zpracování bakalářské práce.

S výše uvedenými podmínkami souhlasím

Podpis výzkumníka:

Podpis respondenta:

Rozhovor se seniorem A

T – tazatel

SA – senior A

T: Mohl byste mi prosím představit Váš partnerský vztah postupně, jak šel čas?

SA: Tak letos to bude 50 let, co jsme manželkou svoji. Byla to dlouhá cesta, ale překvapivě to uteklo jako voda. Se ženou se známe od mých 19 let a jejích 20. Dlouho jsme se vídali ve společný partě, až se to najednou přelomilo. To nám bylo 24 a 25. To když jsem jí na horách zachránil před umrznutím a půjčil jí svetr a uvařil čaj. Jednou se mi přiznala a řekla: „V tu chvíli, kdy jsi mi podal ten hrníček, tě osvítilo horský slunce skrz okno a v tu ránu přede mnou stál úplně jinej mužskej, než kterého jsem celé roky viděla.“ (smích)

No a tak se to s námi táhlo, až jsme najednou dva roky potom stavěli dům a žena čekala dítě. První taková krize přišla po porodu, kdy jsme se potýkali s málem peněz a byly to pro nás těžký časy. Furt jsem musel chodit na nějaký melouchy, abychom vyšli. Byl jsem z toho hrozně znavenej. A samozřejmě žena z toho taky nebyla nadšená, když jsme měli doma malý dítě a já byl pořád pryč a nemohl jsem jí pomáhat. Báł jsem se hodně, že to všechno neutáhneme. To víte, dřív nebyly žádný veliký výplaty a kor pro mě, když jsem dělal v létě v lese a v zimě jsem dělal údržbařinu v budovách. Všechno jsme ale nakonec zvládli a dál žili ve svém domku a vychovávali dceru. Dokonce jsme začali chovat slepice a pořídili si psa a čtyři ovce. Roky šly dobře, měli jsme se krásně, i když byly samozřejmě někdy nějaké menší problémy, ale nic důležitýho. Žili jsme na vesnici a já jakožto syn člena oblastního vedení KSČ jsem to mezi sousedy neměl vůbec lehký. Avšak, pamatuju si, jak jsem každej den usedal k obědu a byl vděčný za to, co máme dobrýho k jídlu, a že máme střechu nad hlavou. (odmlka a sklesnutí hlasu)

Pak přišel rok 84, kdy naše první a jediná dcera zemřela. Bylo jí patnáct. To bylo a dodnes je neuvěřitelně těžký. (několik hlubokých vzdechů) Žena se zhroutila a já k tomu taky neměl daleko. Ale šli jsme dál, i když to bylo hodně, hodně zlý. Dost nám ale pomáhala práce. Měli jsme časem ještě větší hospodářství a chov krav a prasat nás z toho vytáhl. Hospodařili bychom dodnes, kdyby ženu před šesti lety nepostihl ten blbej Alzheimer. (promne si

obličej v rukách) To je šílený a já doufám, že už poslední výrazně těžký milník v našich životech. Abych byl upřímný, někdy mám chuť mrštit hlavou do zdi, ale stále se i na svůj věk cítím zdravě přičetnej a snažím se nic nevzdávat.

T: To zní jako opravdu těžké milníky. Než bychom je probrali hlouběji, povězte mi více o emocionálním životě s Vaší ženou.

SA: Tak emocionálně bych to označil spíš za klidnej vztah. Vyrostli jsme oba na horách, kde jsme museli pomáhat a často byly peníze jen na brambory s tvarohem, takže jsme skromní a vděční. Tohle bych řekl, že je to nejvýraznější, co náš vztah ovlivňovalo. Ten horskej vnitřní klid. Ale samozřejmě někdy přiletěl vítr, zejména ze strany mojí ženy, a to byl očistec. (smích) Ale ona to s náma myslela vždycky dobře, a když už přišel sekec, tak k tomu měla pádný důvody. Ona je taková praktická, moc šikovná a drží se nohama na zemi. Jo to je ono! Ona je spíš taková uzemněná a já lítám hlavou v oblacích. Ale díky ní tu ještě pořád jsem a dokážu teď v tomhle těžkém období fungovat. To mě naučila pěkně.

T: Co si mohu představit pod tím, že Vaše manželka je uzemněná a vy jste hlavou v oblacích?

SA: Teď mě hnedle napadá ta situace, kdy žena porodila dcerku, a protože už předtím nemohla nějakou dobu pracovat, tak jsme měli málo peněz pro to naše hospodářství a plus přišly další výdaje na dceru. V té době jsem cítil, že je toho na mě nějak moc a chodil jsem často pryč do lesa, abych se těm starostem vyhul. Chodil jsem tam stavět na jedno místo klukům z vesnice dřevěný domečky. Hráli si tam na vojáky. No a přiznám se, (odmlka) že jsem tam s nimi zůstával delší čas, než jsem si mohl dovolit a hrál si s nimi. Je to úsměvný, ale asi jsem se musel nějakým způsobem vyrovnat s tím, že už jsem najednou táta a musím se chovat zodpovědně a vydělávat a starat se o rodinu. Měl jsem z toho obrovský strach, který jsem si samozřejmě v té době nepřiznal. A moje žena byla najednou na všechno sama. To mi vůbec nedocházelo. (povzdechnutí) Pak si mě jednou vzala ke stolu na vážný rozhovor a ten její klid nás zase propojil. Stáhla mě k sobě na zem a já najednou viděl, co všechno jsem zanedbával a co

to způsobilo. Manželka totiž doma často brečela a vypadala den ode dne unavenější. Ale já blbec to do té chvíle nechápal. Od toho rozhovoru jsem se začal snažit a moje žena fakt kvetla, a taky naše dcerka byla mnohem klidnější a prospívala líp. V té době jí byl necelý rok, takže ta péče byla vážně potřeba.

T: Dokázal byste mi vysvětlit, z čeho pocházel ten strach, který jste uvedl, že jste prožíval, když jste chodil do toho lesa?

SA: Hm. (zamyšlení) Já nevím, jak bych to popsal. (odmlka a zamyšlení) Asi jsem si uvědomil, že být táta je už hodně dospělý a já si nebyl jistý, jestli dospělý už jsem. I když jsem už dávno vydělával, ale to z vás automaticky nedělá dospělýho i v hlavě, jestli mi rozumíte. Báł jsem se, že nedokážu svojí rodině dát dostatek jídla a měl jsem v hlavě takový šílený představy. (odmlčení)

T: Chcete mi o těch představách povědět?

SA: Byly to takový představy, že co kdyby mi (jméno dcery) někde upadla. Co když jí upustím. Co když někde sní nějaké bahno a já jí neuhlídám. A podobný hrůzy. Možná i proto jsem se nějak automaticky držel dál. I když jsem racionálně fakt věděl, že to byly pitomosti v hlavě. Ale pořád jsem cejtíl, že moje žena je pro dceru to nejlepší, na rozdíl ode mě. A vlastně jsem zároveň neměl žádné představy o tom, jak skloubit rodinu s tím, co zase baví mě. Tam jsem měl teda představy, že to nejde vůbec.

T: Vraťme se k tomu, jak jste se cítil, když Vám to žena všechno takhle osvětlila v tom Vašem rozhovoru?

SA: No příšerně. Cítil jsem se jako nejvíc zbytečná osoba na světě. Jako úplně neschopný pitomec. Dokonce jsem se jednu chvíli sám sebe ptal, jestli nejsem doopravdy slepej nebo tupej. Tolik mi to převrátilo ten pohled. Přiznám se s ostudou, že jsem docela brečel jako malej kluk. Tak moc jsem litoval toho, v čem jsem svou ženu nechal samotnou. Ale tím, jak úžasně to ustála a vlastně pořád a nadále ve mně měla důvěru, mi pomohla tohle hodit za hlavu a já v sobě našel novou sílu a taky jakousi víru sám v sebe. Nešlo to hned, to je jasný, ale

tím, jak jsme si všechno řekli, se nějak ty mračna rozestoupily. Teda alespoň v mém pohledu se to tak prosvětlo.

T: Takže co vlastně bylo to, co Vás svedlo na stejnou cestu pochopení a pomohlo tuto situaci vyřešit?

SA: Když na to tak vzpomínám, cítím jako hrozně podstatný říct, že to bylo to, jak mě opravdu usadila na tu židli, a tím i uklidnila. Nějak to takhle vnímám. Že to fyzický zastavení se způsobilo pozastavení i mojí hlavy, která mi v jednom kuse předhazovala nějaký starosti. Pak samozřejmě to, jak mi to žena vysvětlovala se slzami v očích. To mi opravdu dalo velkej kopanec, že je to vážný. Hlavně když řekla, že by mě nerada opustila. Tak to člověka probere. Mmm...dokonce si vzpomenu na krátký střípek, jak jsem pohlédl na dcerku a ona jen klidně stála v postýlce a zírala na nás. To bylo jako by mě fakt z mezery těch mraků zasáhl nějaký blesk.

T: Ano, děkuji za otevřenost. U první otázky jste uvedl, že jste si po narození dcerky pořídili větší hospodářství. Jak jste k tomuto kroku dospěli?

SA: Vlastně to nějak vyplynulo ze všech těch starostí, se kterými jsem se musel vyrovnávat před i po tom vážným hovoru. A teda vyřešit finanční záležitosti, vyřešit pár restů, co jsem měl se sousedama, postarat se o dokončení prací na baráku, no a to mě přimělo udělat si nějaký každodenní rozvrh. Ten nápad mi vlastně předala moje žena. Takhle ona byla praktická. A jak se najednou začalo o všechno pravidelně pečovat, tak ovce a slepice přinášely peníze a nám se dařilo. Taky naše dvě krávy měly božský mlíko a lidi tu kvalitu spojenou s láskou ocení. Když teda nejsou blbci (smích). Všimnul jsem si taky, že jsme si začali se ženou nějak víc povídat. Jako víc kamarádsky myslím. To mi fakt dělalo radost. Jo a vlastně jsem si taky říkal, že by bylo dobrý hospodářství rozšířit kvůli (jméno dcery), protože bych jí vydělané peníze ušetřil třeba na studium nebo svatbu a prostě do budoucna. A taky jsem chtěl, aby měla blízko ke zvířatům, jako jsme to měli v dětství se ženou my. Takovou hezkou představu jsem měl.

T: Povíte mi, jak to bylo s Vaší dcerou?

SA: Uf! Tak na to mi dejte chvíli. (odmlčení a hluboký nádech)
(respondent požádal o pití a chvíli jsme mlčeli)

T: Až budete chtít, můžeme pokračovat. Klidně i v jiném tématu.

SA: Ne, to je v pořádku. Jen je to těžký téma. Ale rád to nějak dostanu ven po dlouhý době. Takže takhle...řekl bych, že dcera měla fakt krásný život. Od malička byla šikovná, jak v kuchyni, tak se zvířaty a to mě dělalo vážně pyšným otcem. (úsměv) S manželkou jsme po večerech sedávali a přemýšleli, co bychom jí zase mohli naučit nového, protože byla už asi od pěti let velkej pomocník a byla nezastavitelná! Vážně byla živá, ale dělala nám radost. Když to vezmu postupně, tak teda dobře vyrůstala mezi zvířaty a v přírodě, kterou milovala. Začala chodit do školy a tam objevila, jak jí baví malování vodovkama. K tomu pak přidávala tempery a tuš, a tak jsem jí k devátým narozeninám sestavil malířský stojan. Tenkrát jsme všechno, co šlo, vyráběli sami. To víte, za totáče nic moc nebylo, nebo to nebylo určeno naší vrstvě. No a tak malovala, pomáhala nám, rostla jako z vody. Ve škole prospívala asi dobře, to si moc nepamatuju. Ale vím, že s ní nebyly velký problémy. Samozřejmě když přišla puberta trochu, tak chtěla chodit ven s klukama. To bylo pro nás takový překvapení, jelikož nám vlastně vůbec nedocházelo, jak rychle dospívá. (odmlka) Je mi to hrozně líto, ale já to mám celý v takový mlze. Asi proto, že tak brzy odešla. Ale štve mě to, že těch vzpomínek je tak málo. No a tak se teda stalo jednoho dne, že mi volala susedka do práce, že k ní měla přijít (jméno dcery) a že furt nikde není. Pak jsme zjistili, že jí při koupání otrávil špatně hořící karma. To bylo...příšerný. Ale dodneška si to dávám trochu za vinu. Chtěl jsem se stavit z práce domů na oběd, ale pak jsem si to rozmyslel, že se najím až později. Kdybych tam šel, tak bych jí ještě dokázal pomoci, našel bych jí tam. No...ale to je, co by kdyby. Je mi z toho na houby, když si to představím. (slzy v očích)

T: Věřím Vám. Já si to ani neumím představit. Mohli bychom se na smrt vaší dcery podívat ze společného pohledu vás a vaší ženy? Jak jste se s tím vyrovnávali jako rodiče?

SA: No...tak nejdřív jsme se dost zhroutili. Sebralo nás to, jak nejvíc mohlo. Tenkrát nám pomáhal můj brácha hodně. S jeho ženou nám vozili jídlo a pomáhali nám vlastně tím, že nás tahali do práce okolo statku. Prostě hospodářství se nemohlo zastavit, přišli bychom o zvířata žejo. Tak jsme vlastně plakali u zvířat hodně. Pamatuju si to jako včera, jak jsme stáli u vrátek naší krávy a drželi jsme se za ruce a jen plakali. Pak jsme se najednou zmohli a vzájemně se popohnali do práce. Takhle to šlo hodně dlouho. Ani nedokážu říct, jak dlouho, ale teď mi to přijde jako roky a roky. Ale asi po dvou letech, co nás dcerka opustila, jsme se pokoušeli o miminko. Jenže to nešlo a asi to tak mělo i bejt. Jenže oba jsme najednou ztráceli smysl života. Měl jsem obrovský strach, že se rozvedeme, i když se o tom nikdy nemluvalo, ale bylo mezi námi takové dusno. Těžko se to vysvětluje. Podrželi jsme se, ale zároveň tam něco prostě bylo. Vysvětluju si to tak, že jsme měli pocit, že už nás teď nic nespojuje. Ale za čas po těch neúspěšných pokusech jsme totiž začali o smrti (jméno dcery) mluvit nahlas. Vzpomínali jsme, jak byla šikovná, co jsme s ní zažili. Mluvili jsme o ní s rodinou a bylo to jako shodit kámen ze srdce i z hlavy. Opravdu. Ale navždycky se to s námi táhne. Samozřejmě někdy jsme o ní mluvili zvesela, jindy se u toho ronily slzy.

T: Jaký to byl pocit, když jste najednou viděl tu myšlenku, že vás již nic nespojuje? K jakým emocím byste to přirovnal?

SA: No, byl to pro mě takový šok. Jak to člověku najednou dojde do té palice. Hodně jsem se bál, že budu sám. To byly takový první myšlenky v mojí hlavě. Taky jsem se zlobil sám na sebe, že můžu za smrt dcery, kdybych byl doma dřív, kdyby toto a tamto...a podobně. Nejspíš si to umíte trochu představit, jak se mi to honilo v hlavě. Byl jsem taky našťvaný, že jsem mohl něco dělat líp, že jsem selhal. Byl jsem smutný, našťvaný a hodně jsem se bál. Tohle se mi vybaví, když na to vzpomínám. Vzpomínky plné takových emocí.

T: Děkuji za otevřenost v těchto emocích. Jak se ve zkratce vyvíjel Váš vztah dál a jak jste se postavil k tomu, když jste zjistil, že Vaše žena má Alzheimerovu chorobu?

SA: Za ty roky jsme zažehnali nějakou tu krizi nalezením vlastních koníčků. Žena měla zálibu v pletení, u toho trávila hodně času, ale dělalo jí to dobře. Taky dost četla a hrála na klavír. Ten měla u nich doma od malička. No a mě těšilo naše hospodářství, a taky jsem samozřejmě rád zašel na pivo s chlapama. Koukli jsme na fotbal, na hokej, pomlouvali jsme politiku. Nic nevšedního jsem nedělal, ale statek a zvířata, to bylo moje. Takže v tomhle jsme se našli a tím, že za náma hodně jezdil můj bratr s rodinou a taky ženy bratr s rodinou, tak jsme byli obklopení dětma a nějak nám to vlastní přestalo scházet.

Jinak ženy nemoc...(odmlčení) To je těžký. Když jsme to zjistili, tak jsme samozřejmě moc nevěděli, co to je a co to bude dělat do budoucna. Ze začátku to nemělo velký projevy. Žena začala chodit k doktorovi pravidelně, tam dělali pořád nějaké testy, zkoušeli jí ze cvičení na paměť. Detaily moc nevím. No pak začala chodit s pár dalšími ženami na takový kroužek, kde společně tancovaly, zpívaly a dělaly taky různá cvičení. Víím, že tam měla velikou podporu od těch ženských, že s ní tu paměť hodně trénovaly. Za to jsem byl opravdu rád, že tam chodila. Protože někdy jsem na ní neměl tolik času, kolik bych chtěl a kolik by chtěla ona, když se muselo jet na pole, nebo pro krmivo a tak.

T: Jak jste se k té chorobě postavili společně se ženou?

SA: Společně... no snažil jsem se jí zapojovat hodně do aktivit, protože postupně byla unavenější a unavenější a mě nějaká intuice říkala, že pohyb je prostě dobrý a důležitý. Sama žena se o všem snažila se mnou mluvit a toho jsem si hrozně moc vážil. Mluvili jsme o tom, jak se cítí, jaké jsou nové projevy, nebo co jsme společně vyzorovali. To jsme komunikovali hlavně, když se moje žena začala měnit tak nějak jako osobnost. Byla víc zmatená, hodně podezřívavá. A to bylo dost výrazné ta podezřívavost. Určitě to souviselo s tou pamětí. Občas zapoměla, že (jméno známé) je naše kamarádka a když jsme jí potkali na ulici, tak se žena bála, že to je nějaká moje milenka. Snažili jsme se to brát s úsměvem, ale tak je vám asi jasné, že to tak nešlo donekonečna. Asi

během jednoho roku žena začala opravdu dost zapomínat. Kde má svůj domov, si naštěstí pamatovala a taky hodně věcí z minulosti. Ale zapomínala, kde má věci denní potřeby, která skříň je s jejími věcmi, jaký je den, nebo postupně nedokázala rozluštit, kolik hodin ukazují hodiny. To jsme ještě nějak zvládali společně. Občas zapomínala koupit jídlo, ale to jsem ještě zvládal obstarat, protože jsem s tím trochu počítal. Ještě to pořád vypadalo jako to stařecký zapomínání, které mám taky. (smích) Jak roky postupovaly, tak nějaký ten čtvrtý rok po zjištění nemoci se žena přestala zapojovat do toho jejich ženského kroužku. Přestala tam chodit, protože bývala hodně unavená. Ale roli hrálo i to, že na ty ženy občas zapomínala. I když o nemoci s těmi ženami komunikovala od začátku, tak se začala nesmyslně bát, že její nemoc zjistí a budou se jí smát, nebo jí pošlou k šípku jako kamarádku. To si pamatuju jako příšerně těžký. Sám jsem nevěděl, co udělat, co s tím. Ale ty kamarádky byly úžasné ženské a chodily (jméno ženy) navštěvovat k nám domů. Pořád jsem se také snažil zapojovat ženu v hospodářství, ale šlo to už jen málo. Bývala hodně unavená. Takže jsem postupně snížil počet zvířat, co jsme měli a zůstalo jen pár oveček, dvě krávy a pár slepiček. To jsem zvládal i sám.

T: Povíte mi, jak to šlo ve vašem vztahu dál? Jaké jste prožíval emoce?

SA: Báł jsem se příšerně, co bude. Nechtěl jsem o ženu přijít, ale vlastně jsem jí ztrácel velmi pomalu. Bylo to skoro jako by se vypařovala před očima. Už to nebyla ta (jméno ženy), kterou jsem si vzal. Ale pořád jsem jí miloval, to určitě ano. Taky jsem měl záchvaty vzteku, kdy jsem se ptal Boha, proč nám tohle dělá celý život. Proč máme pořád nějaké překážky, k čemu to vede. Ale vždycky jsem se zase nějak postavil na nohy. Pořád byly i světlé chvílky, které moje žena měla (úsměv a zamyšlení). Tak nějak ty roky utíkají, no a letos jsem byl nucen ubytovat ženu v domově pro nemocné s Alzheimerem. Už nepoznávala domov a někdy ani mě. Bála se a hodně plakala. Stejně tak jsem se báł a brečel jsem já. No bylo to fakt těžký. Už to bude půł roku, co tam bydlí, chodí na skupiny, kde mají společné aktivity, věnuje se jí úžasná lékařka a já jí chodím navštěvovat. Můžu tam každý den dvakrát, mezi jejich programy. Mají se tam podle mě hezky. Ve skupině jich není moc a je na ně dost personálu, tak za to jsem neskutečně vděčný. Je to sice finanční zátěž trochu, ale nic, co bych

nezvládl a ženě nedopřál. Kvůli tomu chodím na občasně brigády ještě. Udržuje mě to čilého a jsem hrozně rád, že tu péči pak můžu ženě zaplatit. Zároveň to ulevilo i mě. Možná to zní hrozně, ale já už jí nemohl mít doma, protože jsem jí nemohl víc pomoci. Takhle má úžasnou péči a i já mám víc síly, kterou jí můžu chodit dávat.

T: Samozřejmě, je to pochopitelné, co to jste udělal a děláte pro svou ženu. Mohl byste mi popsat, zda vás tato situace v něčem posílila, nebo vám pomohla něco důležitého pochopit?

SA: No, to teď úplně nevím (odmlka a zamyšlený pohled z okna). V čem mě to posílilo, co jsem pochopil...jo, no nejspíš to, že někdy prostě nedokážeme všechno zvládnout sami. Že nemůžeme pořád bejt hrdinové, ale že je v pořádku říct si někdy o pomoc. Že od toho tady i někteří lidé jsou. Takoví, co na to čekají, co rádi pomůžou. A to mě hrozně ulevilo a udělalo mě to šťastnějším. Třeba i já si dneska zavolám o pomoc, když si nedokážu s něčím poradit sám. Nebo když nemám sílu vařit, postarat se zrovna o zvířata, tak mi pomůže brácha, nebo náš soused. A já pak pomáhám nazpět, když je to potřeba. Teď to možná zní, jako by to dřív takhle nefungovalo, ale naopak. Vždycky to takhle šlo, šlo se domluvit. Jenom teď, jak jsem si to uvědomil, je to takové silnější. Má to najednou jinej význam pro mě. Velikej.

T: Představte si, že by taková situace měla nastat znovu, jakou metodou nebo postupem byste si v té situaci dnes pomohli?

SA: Fuj, to už bych nechtěl všechno od znova. (smích) A co teď myslíte konkrétně za situaci?

T: Můžeme se pobavit o onemocnění Vaší ženy a třeba i o Vaší dceři. To se mi zdá jako velmi důležité milníky ve Vašem životě.

SA: Jo klidně můžeme. Takže o dceři, co bych dneska udělal jinak... jak bych si poradil? To je těžké takhle říct. Tak kdybych měl sílu jako tenkrát, když jsme vlastně o dcerku přišli, zkusil bych nějaký dítě adoptovat. Bylo to v té době fakt těžký. Dostat dítě z ústavu byla cesta na dlouhý lokte a my jsme to asi vzdali

snad po jedné jediné konverzaci na tohle téma. Takže takhle, mít kdysi hlavu jako teď, zkusil bych to. Bojoval bych víc. Myslím, že to dítě by nám vneslo do života hodně pozitivního. A co se týče smrti (jméno dcery), tak si myslím, že jsme dělali to nejlepší, co jsme mohli. To si myslím fakt upřímně. Pracovali jsme a mluvili o tom. To bych doporučil na každou nemoc nebo bolístku. Takže, co se týče nemoci mojí ženy, doporučil bych to stejně. Snažit se pracovat, hýbat se a myslet dokud to jde prostě. A asi jediný, co bych udělal úplně jinak je, že bych si o tom hnedka zjistil, co nejvíc. Pomáhal bych ženě víc v té prevenci rozvíjení té nemoci. Taky bych bojoval víc stejně jako v případě dítěte. Nebál bych se tolik. To bych rád změnil, kdybych měl tu možnost.

T: Je ještě něco, co byste do našeho rozhovoru chtěl dodat?

SA: Hmm. Možná jen to, ať se lidi tolik nebojí, jestli to má mít nějaké poslání. Život utíká jako voda.

T: Byl jste skvělý, děkuji Vám za otevřenost a upřímnost.

SA: Já děkuju, že jsem si mohl zavzpomínat a trochu to dostat ze sebe ven.

Rozhovor se seniorem B

T – tazatel

SB – senior B

1   **T:** Mohla byste mi v krátkosti představit Váš život s partnerem, jak šel čas?

2   **SB:**   My jsme se poznali, když mi bylo 16 let. Byli jsme na zábavě a on
3   mě vyzval k tanci. A už to šlo. Takže od 16 let jsme spolu chodili, 4 roky, pak
4   jsme se vzali. No a na svatbu jsme si museli ušetřit sami. To naši moc peníze
5   neměli, protože táta šel do důchodu hodně brzy a mamka...ta co měla dřív za
6   peníze. Dřív to bylo 1 100,- hrubého a byla jiná doba. No a mohli jsme dostat
7   byt, ale tatínek byl těžce nemocnej, byl v invalidním důchodu, takže jsem
8   nemohla nikam z domu odejít. A to nás ovlivňovalo hodně. Moji rodiče.

9   Tady jsou zazděné dveře (ukazuje na stěnu), no a tam jsme bydleli
10   s manželem v tý jedný cimře. Dřív tu patro nebylo postavený, to až později. No
11   a já jsem se starala o tátu, protože máma na to neměla sílu.

12   Vím, že jednou mi nějak táta vyprávěl, jak máma jezdila s hrníčkem po
13   zdi a poslouchala, co tam vedle děláme. Jestli spolu náhodou něco nemáme.
14   Což byl pro mě teda šok. Všeobecně jsem víc vycházela s tátou. Máma, ta se ke
15   mně nechovala moc hezky, abych byla upřímná. Celej život. Nepodpořila mě,
16   ponižovala mě. Někdy jsem si říkala, jestli třeba nežárčila na to, že mě měl táta
17   radši než jí. Ale nevím, jen tak hádám. Zkrátka jednoduchý to s ní nebylo nikdy.

18   **T:** Takže jste od malička v tomhle domě?

19   **SB:**   Jo, jo, od mala jsem tady. Nikam jsem nepřesedlala, nikdy jsem
20   nebydlela na jiným místě. Pak jsem přišla do jinýho stavu. To mi bylo 24 a něco.
21   To už taťka moc nemohl, neměl síly. On byl v invalidním důchodu dlouho, a
22   pak už ho dohánělo stáří. A ani máma na tom nebyla tak dobře, aby se o něj
23   postarala sama. Tak jsme ho vždycky posadili tady na židličku před barák, aby
24   si mohl popovídat. Chlapi chodili okolo, sousedky taky, tak to pro něj bylo
25   skvělý. No a (jméno dcery) bylo v tu dobu půl roku, když se mu přitížilo. Snad
26   měl dostat zápal plic, takže ho odvezli. Dřív byla nemocnice tady kousek místo

27 důchod'áku. Takže ho tam převezli a na Štědrej den...(odmlčení). No bylo
28 hotovo. Hrozně mi chyběl, strašně jsem to obulela. Ale tím, že jsem měla malý
29 miminko, tak jsem to musela docela potlačit v sobě. Tak jsme všechno po
30 úřadech vyběhali a vlastně tu zůstala už jenom máma.

31 S tou to teda jednoduchý nebylo. S tou jsem si teda užila. Já jsem se jí
32 bála, abych řekla pravdu. No a pomalinku jsme si zvedali barák do patra.
33 Manžel dělal nejdřív na uranu a pak šel dělat do kafilérky. A v kafilérce mu dali
34 půjčku, tak jsme si to mohli pomalu dovolit. Tady bych fakt ten baráček malej,
35 byla to ruina. Tfuj. Takže dceři bylo kolik...no začala sedět, když jsme to
36 stavěli. Asi rok. Dřív tady nic nebylo, jen kamínka. Takže se dělalo topení,
37 koupelna a postupně jsme šli bydlet nahoru. Jenže stejně jsem musela být
38 pořád dole s mámou. Ona mi vždycky dala desetikorunu a vždycky řekla: „Od
39 pátku do neděle ležím. Vař mi přes víkend.“. Ona byla taková, že jsem musela.
40 Takže jsem vyvářela, pak jsem jí nosila jídlo.

41 Pak nějak dcera chytila nějaký bacil a přestala chodit, to byla ještě malá,
42 asi dva roky měla. Oči měla taky rudý a krvavý, skoro neviděla dlouho. Tak
43 jsme se s manželem střídali v hlídání. Takže jsem zase chodila do práce, on jí
44 hlídal. Jezdili jsme s ní do Liberce. Nebylo to pěkný no. Ale oni pak zjistili, že
45 měla revmatický horečky. No takže takhle. Byla hodně nemocná, ta nám dala
46 záhul. Zuby jí trhali ve dvou letech a všecko. U tý (jméno dcery) se to táhlo asi
47 do čtyř let. Zuby jí museli vytrhat, ten bacil se vrazil pod zoubky a měla všude
48 váčky.

49 No a moje matka malou nehlídala, ta na to nebyla vůbec. Ona mě měla
50 dlouho a prostě nebyla na to no. Pak jsem takhle přišla z práce a muž mi říká:
51 „Matku máš v posteli, já jí našel ohnutou přes pračku. Byla celá podělaná, tak
52 jsem jí chytnul a takovou jsem jí dal do postele.“ Jak jsem přišla, tak jsem se
53 šla podívat a říkám si „Ježišmarja.“ Ona měla mrtvici, no a ty lidi se podělaj,
54 žejo. Tak to jsem tady měla dřív takovej stůl, na ten jsem jí položila a umyla jí.
55 Teď ona byla hrozně zadělaná, tady to teklo po zemi. No hrůza. Pak jsem volala
56 doktorku, která přijela a potvrdila, že je to mrtvička. Přežila to, ale následky
57 zůstaly. Takže hnedka po tátovi jsem se musela starat o ní. A říkám si, jak to
58 udělám s obědy, protože ona už pak sama nemohla. Tak ředitel v práci mi
59 povolil odběhnout si o obědový pauze domů, protože to tady máme kousek, a
60 nakrmit jí. A zase do práce žejo. No pak se to trošičku srovnalo, ale už to nebylo

61 ono. Musela jsem s ní chodit, aby neupadla, a co se týče hygieny, všechno jsem
62 jí musela dělat já.

63 Pak nevím za jak dlouho, dostala druhou mrtvičku a to už bylo špatný.
64 Tak to tady byl dřív takovej oتمان na jedny straně místnosti a ona měla postel
65 na druhý straně. Ani jsem nemohla žít nahoře s manželem, musela jsem být
66 pořád tady dole s ní. Přebalovat, mejt, napsali mi ošetřovačku, ale byl problém
67 v tom, že to byla zase pořád ta jedna samá diagnóza a už jsme nedostali žádný
68 peníz. Takže manžel musel pořád chodit do práce, abychom vyšli. Brával i
69 nějaké melouchy navíc. Taky něco měla ona na důchodě, ale my jsme toho moc
70 neměli. Nikdy jsem od ní peníze nechtěla, ale pak už jsem občas musela přijít:
71 „Mami musím si od tebe půjčit pětistovku, my už nemáme.“ Musela jsem jí
72 všechno mixovat, aby to polkla, takže to byly nějaký výdaje nejdřív na mixér a
73 todle, tamto. Musela jsem jí povlíkat a to mi manžel musel pomáhat, to já už
74 nezvládala, protože máma byla těžká na mě.

75 **T:** A kolik Vám v té době bylo přibližně?

76 **SB:** Počkej, to můžeme spočítat. Mě bylo...mmm...pět let takhle...no
77 mě bylo před čtyřicítkou nějak. Do té doby jakž takž sama fungovala. Dceři
78 bylo osmnáct let a to už máma začala haprovat. A pak už se to postupně
79 zvětšovalo. Takže když byla (jméno dcery) malá, tak to jsem se o mámu ještě
80 nemusela starat.

81 *Odmlčení, někdo zvonil u dveří. Pauza na 3 minuty.*

82 **SB:** No takže to začalo po té čtyřicítce. Protože nejdřív jsem já lítala po
83 špitálech, to bylo těžký. No a od té čtyřicítky už jsem měla kruřavu teda. To
84 opravdu. A s mámou to bylo hodně těžký. Furt jsem tady s ní musela spát, furt
85 jsem jí musela hlídat, aby mi nespadla. No, co bych k tomu ještě řekla.

86 **T:** Co na to říkal manžel? Jak jste o tom mluvili spolu?

87 **SB:** To víš, příjemný to nebylo. Mladý lidi a byli jsme od sebe. To mi
88 říkala lékařka: „Paní (jméno respondentky), nesmíte jí nechat samotnou. Ono

89 se totiž může stát, že těm lidem svítne a třeba se postaví.“ Takže aby něco
90 nevyvedla. Takže jsem musela bejt tady. Manžel třeba přišel za mnou, dali jsme
91 si tady u tohohle stolu kafe. A ještě že mi s ní pomáhal takhle, já bych to
92 nezvládala. Samozřejmě, že někdy byla chvíle, kdy jsem seděla na schodech a
93 bulela únavou a naštvaností. No a on měl zlatou trpělivost, uklidňoval mě a
94 podporoval. Ale taky po čase už mi i docela vynadal, ať dám matku někam do
95 péče, že mě to zabije jinak. A to byl na mě tenkrát nějakou dobu naštvanej.
96 Protože fakt viděl, jak mě to ničí, ale já jsem jí nemohla nikam dát. To by mi
97 svědomí nedovolilo, ani náhodou. Prostě to nešlo. Hodně jsem se mu svěřovala,
98 jak jsem akorát nas**ná z ní a co zase řekla. Nakonec jsme s manželem našli
99 nějakou cestu. Prostě vyplynula. Já jsem si mu stěžovala a on to dokázal nějak
100 nasát ze mě, a pak to šel vypustit s chlapama na pivo. Vlastně jsem kolikrát ani
101 nevěděla, jak se má on a to mě dneska dost mrzí. No ale pomáhal mi, když byl
102 doma. Zastal i takový práce, co by člověk řekl, že jsou jen pro ženský.

103 Já jsem měla kamarádku, co bydlela tady kousek, a když mě v jednu
104 dobu hodně chytly záda, tak mi taky chodila pomáhat mámu třeba umejt. Jako
105 jí nadzvednout a tak. My jsme totiž tady jednou s mámou upadly, to jsem jí
106 chtěla zvednout, ale ona bylo hodně udělaná a to už jsem nezvládla. Doktorka
107 mi píchala injekce, protože mě bolely záda už. No a ještě když to mámě myslelo,
108 tak mi řekla, to si pamatuju, jestliže jí dám do nemocnice, tak mě prokleje.
109 Takhle doslova!

110 A doktorka vždycky přišla na kontrolu a to si pamatuju, jak jí vždycky
111 vzala tu kůži, takhle udělala (naznačuje stípnutí, kontrola pružnosti kůže) a ta
112 kůže zůstala stát. A to ono se to prej pozná, že to tělo už odchází nějak. A
113 doktorka říkala: „Nevypadá to dobře.“ Zavřela ty dveře tady, protože sice máma
114 už po tý druhý mrtvičce nemluvila, ale vnímala moc dobře. Takže ona by nás
115 slyšela, o čom se bavíme. Já povídám doktorce, že už prostě nevládnou. A ona
116 mi říkala: „Jestliže jí dáte do nemocnice, tak ten člověk zjistí, že je mimo domov
117 a tím by se to všechno přispíšilo.“ Tak já povídám, že to bych jí neudělala a
118 řekla jsem jí o tom, jak by mě proklela, žejo. No a říkala, že mě lituje a bude to
119 horší a horší. No a to už nechtěla ani jíst, nemohla polykat. A já nevím, jak
120 dlouho jsem se o ní starala...pak mě nějak uvolnili z práce s tím, že mě kdykoliv
121 zase přijmou zpátky, jen abych se mohla starat o mámu. Vyšli mi krásně vstříc.
122 Už si to tak dalece nepamatuju, ale takhle nějak to určitě bylo. No, nevadí.

123   A potom, když už vůbec nemohla, to jsem poznala podle očí, že už jen
124 tak koukala, tak jsem říkala: „To se mi nelíbí.“ A povídám jí, jestli bude jíst,
125 tak to mě vůbec nevnímala. Takže jsem zavolala kamarádku a chvíli jsme tu s
126 (jméno kamarádky) byly, ale ona už mi povídá, že je to konec. Tak jsme
127 zavolaly doktorku, ta mi to potvrdila. Řekla mi, že teď si ulevím a že mi dá
128 nějaký prášky. Ale to jsem odmítla. (odmlčení) Fuj, se mi o tom blbě mluví. No
129 tak ona umřela někdy v květnu, tak jsme si to odbyli. Byla jsem z toho vážně
130 v pr**li. Na jednu stranu jsem si oddechla, ale pořád to v tobě hlodá. Ale čas
131 mi pomohl a nějak jsem to ustála.

132   Pak byla konečně možnost nějak to tu předělat. To ona za života si
133 nedala na nic sáhnout tady, to bylo...jéžiš! Tak jsem to všechno vygruntovala
134 tady. Nejhorší je, když seš na to sama. Fyzicky i s penězma. No já z toho byla
135 v pr**li s dechem, tak jsem si říkala, že už to mám odbytý a nic mě nepotká.
136 Už jsme bydleli komplet. Nahoře taky hotovo.

137   Jenže barák byl na mámu, tak manžel tenkrát, než umřela, sehnal auto a
138 jeli jsme do (jméno vedlejšího města), kde sepíšeme, že mi ten barák teda
139 prodaj. Teda to byl trapas holka. Máma už byla poblblá a tak jsme tam jeli a že
140 to bude 40 000,- za tu haciendu tady. Půjčila jsem si na to od známé peníze,
141 jako že mamce ty peníze předám před tím notářem jo. A ona, že mi to doma
142 vrátí zase. Prostě jen formálně. No jo, jenže ono už jí to moc dobře nemyslelo
143 a byl to průšvih. My jsme jí ty peníze dali, a když jsme je chtěli zpět, jak jsme
144 byli domluvení, tak máma všude pak rozhlašovala, jak jsme jí hrozně okradli.
145 Říkala: „Ty peníze jsou moje.“ Jenže já jí domlouvám, kde bych na to asi vzala.
146 Ale ona ne a ne, vy jste mě okradli. Tak manžel jí domlouval, co blbne. No a
147 nakonec muž jí ty peníze vzal a vrátili jsme je. A ona se mnou tenkrát nemluvila
148 strašně dlouho. Nedala si říct. Všude říkala, že jsme jí okradli. Nebylo to hezký.

149   Tak po její smrti jsme si s manželem jakž takž užívali. Já si říkala, že už
150 mám zaplat'pánbůh pokoj. Ale pořád to v tobě je. Ten pocit. Nešla jsem sem do
151 místnosti dlouho. Juj! Kdepak!

152   **T:** A co to bylo za pocit?

153   **SB:**   Pocit takovej...i strach velikej a vidíš jí tam pořád na tý posteli, jo.
154 U táty to bylo trošku jiný. Ten byl v nemocnici čtyři dny, než umřel. Ale tady

155 to trvalo dlouho a já vždycky, když jsem přišla, tak jsem jí tam viděla. Ale
156 pomalinku jsem si z toho oddychla, skříně jsem vyházela a říkám si, že už mě
157 snad nic nepotká. A prd! Manžel.

158 To jsme nějak...kolik mu bylo let. Asi 69 myslím. Jednou jsem to počítala.
159 Umřel v 74 letech. No a těch 69 se mu začalo dělat zle. Dcera už tenkrát dělala
160 v Thonetě v kanceláři. To nebylo hezký. No...

161 **T:** A co se dělo?

162 **SB:** No to jsme tenkrát slavili něco, a když seděl, tak jsem si všimla, že
163 dělá furt tohleto (naznačuje pohyb škrábání kolem pupíku). Já si povídám, že
164 má asi nějaký zvyk nebo co. Už i tričko prodřel. A pak jsme jeli za příbuznými
165 do (název města) a tam jsme spali společně já, manžel, dcera a její manžel, tehdá
166 ještě přítel. A manžel mě v noci budí a říká: „(jméno respondentky) já budu
167 zvracet.“ Tak jsem se snažila rychle doběhnout pro kýbl. Ale už jsem to nestihla
168 a najednou „hrc“, tak to z něj vylítlo. (Jméno dcery) to slyšela, tak vstala a
169 koukáme obě, jak to bylo na tom světlém koberci černý všechno. Tak ta mi
170 povídá: „Mami, no co to je.“ Vejraly jsme na to obě a nevěděly. Jsem říkala, že
171 mu asi praskl vřed nebo co. Tak jsme to s dcerou uklízely, ale druhý den už na
172 něm bylo vidět, že není dobrej. Nechtěl nic jíst, jenom jogurt. A ta (jméno
173 příbuzné) mi povídá, ať koukáme jet k doktorovi. Manžel nebyl 15 let u
174 doktora! No a šli jsme, nebylo to normální žejo. Tak jsem volala naší obvodní
175 doktorce a povídám jí, že ho nemůžu nikam dostat a že se stalo tohle a tohle.
176 Tak ona se mu po telefonu snažila domluvit a nakonec jsme teda došli
177 k doktorce. Odebrali mu hnedka krev, dělali ultrazvuk a všechny tyhle vyšetření
178 a vůbec na nic mu nepřišli. Prostě nic. Jenom přestal jíst. Ale mě se to vůbec
179 nelíbilo. Až pak doktorka říká: „Víte co, já ho pošlu do (jméno vedlejšího
180 města) na další vyšetření.“ A tam mu teda dělali tu sondu do žaludku. Tam taky
181 na nic nepřišli.

182 A pak se k němu nachomýtnul nějaký doktor, primař to byl, strašně
183 bezvadnej. Já nevím kolik bylo hodin, ale najednou telefon a tam manžel a říká,
184 že tam musí zůstat. To jsem pak jela do nemocnice na otočku na kontrolu se
185 srdíčkem a on mi volal a najednou, že už je po operaci. Tak povídám: „No
186 počkej, jak po operaci?“. A tenhle pan doktor ho jen pomačkal a říká, že

187 nemůžou nic zdržovat a hnedka připravit sál a jedeme. Je to prej akutní. Takže
188 ho hned odoperoval a vzal mu tam kus tenkýho i tlustýho střeva. Byly tam
189 veliký rakovinový nádory. Víc nám neřekl. Tak my jsme za manželem hned
190 jeli. Potkala jsem doktora na chodbě a ten mi říká: „Nebojte se paní (jméno
191 respondentky), všechno jsme mu vzali. Ale bylo to teda za pět minut dvanáct.“
192 Ale já koukala, protože nikdo na nic nepřišel nikde. V krvi, v ničem. Tak nás
193 pustil dovnitř po dvou, ale já nemůžu vidět všechny ty hadičky napojený, do
194 nosu a tak. On měl teda udělaný i vývod uprostřed žeber na straně takhle,
195 protože musel odtekat ten hnis někde. Všechno to měl takový ošklivý, jak to
196 vytejkalo. No ale říkal, že je v pohodě. Takže pak jsme tam každý den jezdili.
197 Jednou mi pak povídá ten primář na chodbě: „No nerad, ale musím Vám něco
198 říct. On váš manžel ani neví, že má rakovinu, takže mu to ani neříkejte. Určitě
199 jsem mu to řekl, když se probral, ale on mě nevnímal. Vyhrkl na mě: ‘nemám
200 rakovinu doktore, nemám!’ a já se tak zasekl, že jsem ho už o ničem
201 nepřesvědčoval.“ Tudíž, manžel nic nevěděl. Pak ještě přidal, že nám to
202 původně nechtěli říkat, ale že muž má metastáze na játrech. A že to už je na
203 přírodě, že na to už jsou malí páni. Takže já těbůh, to je pěkný. Pak ho po pár
204 dnech převezli z JIPky na chirurgii a tam to teda bylo příšerný. Skoro žádná
205 péče, žádný zájem o pacienta, úplně na ty lidi kašlali tam. On tam zhubl třicet
206 kilo! No já jim tam udělala pěkný cirkus. A pořád jsme tam museli jezdit a
207 starat se o něj sama. Vlítla jsem pak na toho doktora tam a říkám mu, že chci
208 manžela domů. Doslova povídám: „Vy mi ho tady zabíjíte.“ No tak mi ho pustili
209 domů. Oni s ním ani necvičili. Doktor říkal, ať si s ním dojdu na záchod, ať
210 trénuje, ale on se nepostavil na ty nohy. Jak jsem to asi měla udělat. No úplně
211 mě to štve, jen si vzpomenu.

212 Dohodly jsme se s dcerou, že ho vezmu domů. Půjčila jsem si postel
213 tady z důchodáku, takovou tu nastavovací a gramofon a všechno jsem si
214 připravila. Měli jsme dohodnuto, že k nám bude chodit denně i pečovatka a
215 bude měřit vlastně ten hnis, kolik tam toho denně odteče. Takže ona vždycky
216 přišla, odměřily jsme to, pak cvičili s nohama. Musel s kloubama kotníků a
217 kolena a tak. Později jsme s ním začaly pomalinku chodit a docílili jsme to tak,
218 že pomaličku obešel. Pomáhali mi taky vnoučata, mám dva kluky, tak ten jeden
219 mi vždycky pomáhal s manželem hejbat. Tak jsme ho dali na záchod, já jsem
220 ho tam trochu omyla a dali jsme ho zpátky. Postupně už byl docela dobrej. Už

221 si došel i pro noviny do trafiky. No jo, ale já nevím, za jak dlouho to bylo, ale
222 povídá mi: „(Jméno respondentky), mě ti není nějak dobře.“ No a už chřádnul
223 a nechtěl jíst. Dělal jsem mu vývary a postupně ani nemohl. Musela jsem ho
224 krmit, ruce už mu nesloužily. Jednou jsem ho krmila a na plno mi řekl: „Hele
225 já nemůžu, já se pobleju.“ Tak chtěl furt jahodovej kompot. Aspoň to jsem mu
226 dávala. Takhle jsem si ho jednou posadila, něco jsem mu taky dávala a říkám,
227 že to musí sníst. A on, že to fakt nejde. Jak on tak seděl, najednou se skulil,
228 upadl a já nebyla schopná ho dostat zpátky. Oba jsme z toho byli celí pomatení.
229 Říkám: „Co je ti?“, ale on mě nevnímal. Tak jsem hned volala dceři, že už
230 nemůžu, ale že do péče ho nikam nedám.

231 Dopadlo to tak, že byl už ležící a hodně hubenej. Pomalu se sám nenapil
232 ani nenajedl. Nožičky měl hubený, už ani na gramofon nedolezl. Tak ty dva
233 roky přibližně jsem mu dávala ty dospělý plíny, co se dalo dělat. Nespala jsem,
234 lítala jsem kolem něj furt. Každou chvíli na mě volal, že chce napít, nenechal
235 mě ani chvíli zamhouřit oka. A v tu chvíli, ať mi nikdo neříká, že ty nervy ti
236 nepovolej. Už nemůžeš a nechceš. Chtěla jsem mu nadávat. Ale tak jsem si
237 vždycky udělala kafe, sedla jsem si na poslední schod a zanávala jsem si tam
238 sama pro sebe. To mi ulevilo. Já už jsem nevládla nad ničím. To už se nedalo.

239 Po tý operaci jsem s ním jezdila na onkologii na kontroly a vždycky
240 jsem se hrozně bála, aby mu to někdo neprořekl. On tvrdil, že rakovinu prostě
241 nemá, a kdyby se to dozvěděl, tak by si něco udělal. Takovej byl. Sestry i
242 doktory jsem prosila, aby mu to neříkali. Tak mi doktor říká: „Víte co, já se
243 s ním dohodnu a posílali bychom ho na nějaké to ozařování.“ Jenže s tím jsem
244 moc nesouhlasila, říkala jsem, že už mu to stejně moc nepomůže, že jsme se o
245 tom bavili s doktorem, kterej ho předtím operoval. „Má metastáze na játrech,
246 tomu už to nepomůže,“ povídám doktorovi, „proč bychom ho trápili.“ Nakonec
247 mi dal za pravdu a nikam jsme nejezdili. A to už jenom ležel, nic moc nemohl,
248 tak jsem ho akorát ráno vždycky oholila, umyla, než přijde pečovatelka.

249 Jednou jsme takhle zase museli jet do nemocnice. Tentokrát přijela
250 sanitka. To už se saniťák divil, že muž nedojde. Přijeli jsme tam a doktor se
251 manželovi omlouval, že ho ještě budou trochu trápit. „Musíme vám vyndat tu
252 hadičku,“ povídal doktor (jméno manžela). Sestřičce to vůbec nešlo, tak na to
253 musel vlítnout doktor, a když jsem viděla, jak mu to vyškubnul, tak to jsem
254 musela na chodbu. Doktor se pak omlouval, že to měl manžel už trochu

255 přirostlý. No a pak manžel říká: „Vydržel jsem už víc pane doktore.“ Tak to
256 jsme všichni koukali. A to jsme do nemocnice vlastně jeli naposled. Počkej, ne
257 to nebylo naposled. Ještě pak jednou, to mě vlastně nějak chytlo rameno
258 příšerně. To bylo ze štípání dříví. Tadyhle u prsa (ukazuje na velký prsní sval).
259 Ty, to bolelo! To bylo fuj! Doktor mi na to šáhnul a já myslala, že bude po mě.
260 Tak doktor povídal, že by to mohlo bejt jen horší, že mě musí píchnout. Ale já
261 jsem hrozně nechtěla. Nesnáším injekce, fakt se toho bojím. Povídám mu:
262 „Pane doktore, vy mě neznáte, nedělejte to. Já Vám tady zbořím ordinaci! To
263 bude bolest.“

264 Ale on mě nakonec přesvědčil. Říkal, že se mi opravdu uleví. A ještě si
265 pamatuju, jak mi dával na výběr barvu jehly. No to jsem myslala, že se
266 zblázním. Říkám mu: „Pane doktore, raději tu lahvičku upilujte a já to
267 vychlastám, než abyste to do mě píchal.“ (smích). Pak mi vrazil tu injekci a to
268 byla pecka! Jak to bolelo, tak jsem na něj trochu vyjela: „Já si vás hodně vážím,
269 ale teď jste mě teda nas**l.“ Ale je fakt, že pak se mi docela rychle začalo
270 ulevovat. Večer a přes noc to bylo teda šílený, ale opravdu další den jsem mohla
271 znova štípat dříví. Nevěděla jsem, co je bolest a mohla jsem se vším hýbat. Další
272 den jsem volala doktorovi a omluvila se a děkovala. Za injekci i za péči. No ale
273 pak už jsme tam vlastně nikdy nejeli.

274 S manželem to šlo rychle z kopce. Bylo to ošklivé. Už ani gramofon se
275 nevyužil. No a potom měla nějak přijít pečovatelka. On se mu udělal jedinej
276 malinkej flíček takhle na boku (ukazuje na místo pod žebry), jinak neměl nic na
277 sobě. Žádný proleženiny, všechno jsem mu mazala. Ale tentokrát se (jméno
278 manžela) zašprajcnul a důrazně říkal, že to nechce, ať jdeme do háje. No a my
279 ho nezvládl. Nenechal se ani přesvědčit. Fakt byl až zlej. Tak jsme ho nechaly.

280 Pár dní potom jsem ho chtěla připravit, jako každé ráno, oholit, umejt,
281 ale koukám na něj. Měl takový malinký očička, skleněný, úplně světle modrý,
282 a to jsem mi došlo, že takhle to měla máma. To už pak srovnáváš. Povídám
283 sama sobě, že se mi to nelíbí. On moc dobře vnímal, a když jsem u něj byla, tak
284 mi povídá: „Já budu zvracet.“ No ale než jsem doběhla pro kýbl, tak už to letělo.
285 A zase...bylo to úplně černý, nesmrdělo to, vypadalo to jako lógr z kafe. To
286 samé zvracel tenkrát u těch příbuzných. No a pak přišla ta ošetřovatelka, když
287 jsem mu zrovna převlíkala pyžamo. Tak jsem jí pověděla, co se stalo a když
288 viděla ty zvratky, tak hnedka volala paní doktorce. To se stalo asi v devět ráno.

289 Ošetřovatelka pak přišla s tím, že doktorka nám vzkazuje, že musíme zavolat
290 rychlou a nechat ho převézt do nemocnice. Že mu pravděpodobně něco prasklo.
291 Napadly mě hnedka ty játra, že tam asi už něco je.

292 Rovnou přijely dvě rychlý a byli tady s ním hodně dlouho. Prosila jsem
293 je ať mu hlavně nic neříkají, že má toho raka. No a ten doktor, co s nima přijel,
294 mi pak říká, že je to velice vážný a musí s ním do nemocnice. Ještě než ho
295 odvezli, tak mu tady píchli nějakou injekci. Říkali, že pak nic neucítí, že mu
296 bude líp. Takže v 11 hodin ho naložili a odvezli. Tak jsem hnedka šla
297 převlíknout postel, že to nachystám, aby to měl čistý, až přijede zpátky. Myslela
298 jsem, že ho jen zrengenujou nebo něco. Ale to ti vůbec nedojde, že by se mohlo
299 stát něco vážného, nepřemýšlíš tak v tu chvíli. Funguješ nějak automaticky. A
300 kolik ono bylo? Asi něco před šestou a zvoní mobil. Tak to zvednu a sestřička
301 z chirurgie volá: „Paní (jméno respondentky), nemohla byste sem přijet?“ No
302 jenže my neměli žádný auto, dcera v práci, i její manžel. Takže to jsem neměla
303 jak. A ona mi pak říká, že to klidně stačí i zítra. Tak to mi bylo teda divný a
304 napadla mě jediná věc: oni ho budou chtít dát na LDNku. „Tak s tím ať
305 nepočítaj“, řekla jsem si v hlavě. Pak volám dceři a ona za chvíli volala
306 zpátky, že (jméno manžela dcery) už je doma a hnedka jedem do nemocnice.
307 Tak jsme tam dojeli a už na nás čekal primář, myslím, že to byl. Dcera taky
308 říkala, že ho nikam nedáme. Ne! Přišli jsme k sobě, on mi podává ruku a hnedka
309 jsem na něj vychrlila: „Pane doktore, nedáme ho na LDNku, to v žádném
310 případě.“ A on se ti na mě podíval takovým způsobem, že si říkám: „Hergot!“
311 To byly vteřiny a všem nám to došlo. No a pak to vlastně řekl... (odmlčení,
312 utírání slz). Takže manžel tam byl od těch jedenácti do půl šestý, a pak kolem
313 tři čtvrtě na šest zemřel.

314 Nedělali mu žádný zákrok, nic, prý to už nešlo zachránit. Opravdu mu
315 praskly ty játra. On po tý injekci už byl prej takovej, že ani nevmínal. Vím, že
316 tohle píchli i mámě a ty lidi pak už necítí bolest. Prostě poznali, že on už odchází
317 a nedalo se s tím nic dělat. Doktor mě uklidnil, že manžel necítil nic. Měl to
318 v poklidu.

319 **T:** A ještě když byly s manželem nějaké světlé dny, než se to hodně
320 zhoršilo, tak jak jste spolu například trávili dny?

321 **SB:** No když to s ním ještě šlo, tak jsme jezdili na ryby na skůtříku. Ale
322 to už měl bolavou ruku, ale nevěděl, o co tam jde. Později jsme zjistili, že tam
323 měl taky nějaký ložisko tý rakoviny. To bylo všechno ještě před tím, než prvně
324 zvracel černý. Ale trochu se to tam rýsovalo, byl unavenej hodně. Denně chodil
325 s chlapama vždycky v šest na pivko a v osm byli všichni doma. No a občas jsme
326 jeli někam na malou rekreaci, ale tím, že jsem tu měla dlouho na starosti tátu a
327 pak hned mámu, tak jsme se spolu moc nikam nepodívali. Jezdili jsme po
328 příbuzných, když to šlo. Ale vlastně asi 2 roky jen byly takový v pohodě. Teda
329 dva roky potom, co umřela máma a už jsem měla jakoby svobodu.
330 Jenže po těch dvou letech už na něj lezla ta únava, pivo mu nechutnalo...no
331 bylo toho na mě už fakt moc. Říkala jsem si: „Zatraceně, je tohle možný.“ Ale
332 předtím ještě jsme chodili na ty ryby a to bylo naše. Prostě klid a popovídali
333 jsme si vždycky s dalšíma rybářema. Vzpomínali jsme hodně, co jsme zažili,
334 nebo jsme si vyprávěli o cestování, protože jeden náš známý hodně jezdil po
335 světě. Ale i sami jsme měli pěkný chvíle.
336 Pak když už byl v baráku klid, i dcera už byla veliká, myslím, že jí bylo
337 osmnáct, když vlastně máma umřela. Tak jsme měli dům pro sebe a rádi jsme
338 si dali víno, povídali o všem možném. Hráli jsme spolu karty a bylo to moc fajn.

339 **T:** Když bylo potřeba vyřešit něco důležitého mezi Vámi a manželem, jak vám
340 to šlo?

341 **SB:** Jo to bylo úplně bez problému. Když jsem třeba byla úplně hotová
342 už z mámy, tak mi pomáhal, co to šlo. Jednou jsem ho nějak podezírala, že
343 chodí za jinou, což se nedalo divit, protože jsem byla pořád s mámou a na naše
344 chvílky nebyl čas. Ale nakonec z toho vylezlo, že mi chystal narozeninové
345 překvapení. To jsem bulela neskutečně. Jinak (jméno manžela) byl klid'as. Byl
346 skoro pořád v práci, takže nějakým způsobem se to sešlo, že jsme si my dva
347 sedli. No jenom já jsem schytala to nejhorší no. Tu péči. Ta mě tak unavovala,
348 ježiši. (odmlčení)

349 No...ale jinak jsme si moc rozuměli. Byla s ním legrace vždycky. Vtipkoval, i
350 když už pomalu nevěděl, co mluví. Pak když onemocněl a byl to asi nějaký
351 čtvrtý rok, co jsem se o něj starala, tak to už s ním moc rozumně mluvit nešlo.
352 Pořád na mě volal: „(jméno respondentky), přines mi vodu. Já chci pít.“ Nebo

353 kňoural: „Kde mám oblečení, musím ven.“ Tak to už byl trochu zmatenej pak.
354 Já nespala celý noce.
355 Já teda zase přecházím na sebe jo, ale pak když už jsem mohla spát, tak to nešlo.
356 Nešlo to ani za mák. Přesně jak se mi to stalo u tý mámy. Bylo po všem a já
357 zírala do stropu. A dolů tady do tý místnosti jsem nemohla jít. Vůbec jsem sem
358 nešla! Skoro ani na chodbu jsem nemohla. Strašně jsem se klepala, bála jsem
359 se. Až nevím za jak dlouho, jsem si řekla, že musím sem jít, musím to tady
360 uklidit. Prostě jsem se zakousla a vešla. Musela jsem si otevřít všechny okna,
361 abych neměla pocit, že mě to tady sevře ta místnost. A pak najednou po čase
362 jsem zjistila, že už se nebojím bejt tady sama, nebojím se dojít si na záchod sem
363 dolů. Nebála jsem se na dvůr o půlnoci. No...

364 **T:** A co to bylo za pocity, co jste to zažívala, když ještě Váš manžel žil?

365 **SB:** Heleď, dokud neví, že je nemocnej, tak je to všechno úplně jiný jo.
366 Bereš to...byly hezký chvílky. Ale všude je něco, když tě někdy ten manžel
367 namíchne, to je jasný. Tak to musíš vystartovat. Jinak se ale všemu smál, s ním
368 byla obrovská legrace. Prostě to byl úplně jinej život, ale když začal marodit,
369 tak to už nebylo ono. A to mi vždycky říkal: „Já bych nikdy (velký důraz)
370 nechtěl být někomu na obtíž. To se radši oběsím.“ No a vidíš, jak to bylo. Pak
371 byl moc rád, že je doma. Jo a támhleto velkou bílou orchidej, ta byla dřív modrá,
372 oni to něčím barvili, tak tu mi nechal koupit za to, že se o něj tak starám. A jak
373 kvete celý roky a po celej rok vždycky. Tak to cítím, že byl fakt moc vděčnej.

374 Občas jsem ale musela na chodbu, dát si cigáro a fakt si zanádat. Nebo
375 jsem tam usínala nad kafem. Prostě to bylo šílený a vlastně pak už ani nic
376 necítíš, seš taková apatická jo. Chvílema jsem se hrozně bála a brečela jsem, a
377 potom jsem byla taková prázdná. Kolikrát, když jsem seděla na tý chodbě,
378 támhle na tý malý sesli, tak jsem byla tak našťvaná, hrozně moc. A až jsem byla
379 zoufalá jo, ale nikdy mi neproběhlo hlavou, že bych to skončila. Nebo že bych
380 si přála, aby už manžel odešel. To nikdy. Mám v sobě něco hodně pevného, i
381 když jsem hrozně citlivá.

382 Díkybohu jsem tu měla vnuka, tomu už bylo nějak čtrnáct patnáct, když
383 na tom byl manžel nejhůř. A on (jméno vnuka) byl velikej, už udělanej chlap a
384 vysokej, jako můj manžel, tak mu šlo dobře zvednout ho třeba, odvést na

385 záchod. Hodně mi pomáhal, i když ani nevěděl. Stačilo, že přišel na čaj,
386 pomáhal mi uklízet. A pomalinku jsme vodili manžela na záchod, aby alespoň
387 trochu šel, dokud to šlo, aby tam měl pohyb jo.

388 Pak nějak, když už manžel jenom ležel, tak se mu přišli kluci ukázat.
389 Zrovna šli na svatbu do (jméno vedlejšího města), tak byli oháknutý, žejo.
390 Oblek a vestu měli a manžel na ně takhle kouká a říká: „Co je hoši, vy jdete
391 snad na funus ne?“ A to bylo pěkný. Měli jsme pěkný chvílky, ale vždycky do
392 toho něco padlo prostě. Netrvalo to dlouho. A to už se pak bojiš. Víš, že ten
393 člověk je těžce nemocnej, ale bojiš se tý chvílky, kdy TO ono přijde. To jsou
394 pak všechny možný emoce v tobě.

395 **T:** A mluvili jste o tom společně? Sdílela jste jaké to pro Vás je?

396 **SB:** Ne, ne. To nedokážeš. To je prostě šílený. Honí se v tobě vztek a
397 únava, ale zároveň ho miluješ a chceš se o něj postarat. Nechceš ho v tom
398 nechat. Já jsem to nedokázala, abych mu třeba řekla: „Já toho mám už plný
399 zuby.“ To nešlo. To máš pocit, že jak je nemocnej, tak bych mu ještě víc
400 ublížila. Dokud ten člověk funguje...teda dokud mu funguje mozek, tak jsem
401 měla pocit, že bych mu tím hrozně přitížila. Nikdy jsem mu to neřekla.
402 Jednou mě tu takhle vystřídala v péči dcera. Že tu bude pár dní s tátou. Poslala
403 mě nahoru, že mám odpočívat a nechodit tam. No ale já nespala ani vteřinu
404 snad. To už je člověk pak celej vystresovanej. A tak tady byla a zjistily jsme, že
405 manžel si nás už plete. Všem začal říkat mým jménem. Ale řekli jsme si, že ho
406 při tom necháme. Měla jsem pocit, že by mu to akorát ještě přihoršilo. No a po
407 pár dnech mi dcera říká: „Teda mami, já jsem nezavřela voko.“ Tak jí povídám:
408 „no vidíš to“. Toto si musí každý zažít, a pokud to nezažije, tak nějaký
409 stěžování. To prostě nejde. To nikdo nepochopí. To musí každéj na svojí kůži.
410 Víš, že to špatně dopadne, ale v koutku duše si říkáš, co kdyby to bylo lepší.
411 (odmlčení a pláč)

412 **T:** Podívejme se ještě na to, když jste pečovala o matku, pak i o manžela,
413 posunulo Vás to někam? Uvědomila jste si něco důležitého?

414 **SB:** No kolikrát jsem přemýšlela, jestli bych něco udělala jinak. Ale v tu chvíli
415 tě nic moc nenapadne. Tady nešlo nic udělat jinak. Kolikrát jsem si řekla, že
416 jsem se měla odstěhovat do bytovky a měla bych větší klid. Navštívit rodiče jen
417 občas. Ale zase já jsem je podporovala z výplaty. Takhle pod jednou střechou
418 jsme šetřili. A pak při té představě jsem se styděla za to, že bych je tu jako
419 nechala. Došlo mi, že jsem se já odřekla od svého přepychu na konto jejich.
420 Mohla jsem v tý bytovce mít klid, žádný starosti. Manžel mi to říkal pořád. Na
421 úkor sebe jsem tam zůstala. Já bych to jinak ale nedokázala. To bych si
422 neodpustila. Já mám teď takový pocit, že jsem to neudělala, vydržela jsem to,
423 co jsem vydržela a co mi chybí teď? Nic. Beru to tak, že to k tomu životu asi
424 takhle patřilo. Jinak bych si to vyčítala.

425 To ještě žil táta a ten fakt brečel a prosil mě, ať je tam nenechávám samotný.
426 Ať se nestěhujeme. Když jsme o tom mluvili s manželem, tak mu říkám: „Ale
427 fakt, co mám dělat?“ První, co mě napadlo, bylo, že kdyby to byl jinej chlap,
428 tak by mi dal pade a šel by pryč. Ale (jméno manžela) to vydržel. I on se
429 obětoval. Narovinu, byli jsme mladí, sex pomalu žádnéj, protože jsem furt byla
430 s mámou.

431 Takže vlastně jsem si uvědomila, že všechno asi přišlo z nějakého vyššího
432 smyslu nebo co a musela jsem si to prožít. Na druhou stranu mě pak zase
433 obklopoval úplně jiný život. Místní dětičky a vnoučata, co jsem často hlídala.
434 Já jsem tady taková teta pro všechny. Hodně dětí jsem hlídala. Dneska už jsou
435 to dospělí lidé, co mají pomalu vlastní děti jo. No a i když kolem mě byla smrt,
436 pořád tam bylo hodně i toho života. Jen v mladší formě. Prostě si říkám, že co
437 bylo, tak bylo a asi to tak mělo bejt. Víc se v tom nerejpu, protože to stejně jinak
438 nevymyslím.

439 **T:** Je ještě něco, co byste do našeho rozhovoru chtěla dodat?

440 **SB:** No... Hm... Asi mě jen napadá, že jsem ráda, že alespoň ty děti jsem
441 měla okolo sebe, když jsem sama měla jenom dceru a žádné další. Že se mi
442 povedlo přispět k jejich výchově. Že dneska, když ty děcka potkám, tak jsou to
443 úžasný lidičky. Vidím to hlavně na vnucích, žejo. A pak to i člověk slychá od
444 ostatních, co se tak známe. Občas někdo přijde a říká: „(jméno respondentky),
445 ty máš tak hodný kluky. To je radost.“ A je fakt, že to oni jsou. Taky mě to dělá

446 šťastnou. Někdy jsem trpěla, když na ně doma zvedli hlas, nebo dostali na pr**l,
447 ale ono to taky bylo potřeba. Dneska by nebyli tam, kde jsou.

448 **T:** Já Vám děkuji za upřímnost, byl to smysluplný a nápomocný rozhovor.

449 **SB:** Tak snad Vám to k něčemu bude. Taky dík

Rozhovor se seniorem C

T – tazatel

SC – senior C

1   **T:** Stala se ve Vašem životě nějaká událost, kdy jste ve Vašem partnerském
2   vztahu pocítila strach?

3   **SC:** Tak klidně bych začala minulým vztahem. Takže... já nevím mě bylo asi
4   kolem čtyřiceti a myslela jsem si, že ten vztah, který jsem měla s mým bejvalým
5   mužem, že prostě je takovej jakoby stálej celkem, neměnej takovej, nic extra
6   nového. Měli jsme spolu vlastně dvě děti, který jsme vychovali. A teď jsme se
7   dostali do takový fáze, kdy děti pomalu opouštěli hnízdo, žejo. A najednou jsem
8   si říkala: „Hm, to je zvláštní. S tímhle člověkem prožiju třeba ještě dalších
9   čtyřicet let?“ Tak to bylo takový někdy, že jsem se nad tím zamýšlela, jestli chci
10   s takovým člověkem prožít ještě další roky. On byl takovej velmi zdrženlivej,
11   moc nedokázal dávat najevo city nějaký a jeho pohled na ženy nebyl podle
12   mých představ. Ani náhodou. K ženám byl velmi skeptický, to pro něj nebyl
13   rovnocenný partner. Jako nikdy mi neubližoval, peníze domů nosil slušný.
14   Peněz jsme tenkrát za komunismu měli jako všichni, tak normálně. Nestrádali
15   jsme, ani děti.

16   Jenže do týhle situace, kterou jsem si možná předtím ani neuvědomovala, jsme
17   měli sraz se třídou z devítky, jako ze základní školy. A tam jsme se bavili a
18   najednou jsem tam potkala kamaráda z mládí, co jsme se znali z tý školy, no a
19   tam to zajiskřilo nějak (smích). No a chvílku byl takovej klid, nic se jakoby
20   nedělo jo. Dala jsem mu číslo telefonu a tím to začalo. Myslím, že se nějak dva
21   měsíce ani neozval, a pak se ozval. Nějak mu v hlavě zůstalo to naše setkání,
22   který jsme měli. Pak jsme si začali telefonovat a ty telefonáty byly třeba
23   půlhodinový jo. My jsme si pořád měli o čem povídat. No a tenkrát jsem vůbec
24   nepomýšlela na nějaký rozvod nebo tak, to tenkrát moc nefrčelo. Prostě jsem
25   si myslela, že budu s tímhle partnerem no. Sice jsem nad tím tak přemýšlela, ale
26   nikdy mě nenapadlo, že se rozvedu. Ne že bych byla nějaká přelétavá ženská
27   jo, ale celkem si myslím, že jsem sdílná, veselá a ten zájem mužů vždycky
28   nějakej byl. To ano. Ale tenhleten byl jinej! No a pomaličku se to začalo odvíjet.

29 A ať chceš nebo nechceš, začneš srovnávat. Najednou jsem si tady s tím
30 kamarádem připadala mladá, najednou oceněná ženská jo. Dělal jsem v tehdá
31 ředitelku domu dětí no a ten můj bývalý manžel tohle nedokázal nikdy ocenit.
32 Nikdy. Navíc pro něj ženská byla vždycky taková ta tetka dole. „Nojoo ty vaše
33 kecy,“ vždycky říkával. Přitom já jsem měla postavení jo. Dělal jsem tu
34 ředitelku, organizovala jsem činnost a všechno možný, ale pro něj to nebylo nic.
35 Pro něj žena je prostě níž.

36 A tak pochopitelně, když najdeš někde jinde něco, co tě znovu nakopne, tak se
37 to začalo odvíjet. Volali jsme si a scházeli jsme se. No a tenhle paralelní vztah
38 trval pět let. PĚT LET měl takovou trpělivost, že pořád za mnou jezdil a nikdy
39 na mě nenaléhal. Bylo to takový pevný přátelství se špetkou jiskřiček. Prostě
40 jsem se zamilovala, co ti budu povídat no. (smích) A on taky. Sice měl už tři
41 děti se svou manželkou, ale podle jeho slov to taky nebylo dobrý manželství. Já
42 si troufnu tvrdit, že já jsem měla teda lepší manželství, ale to on určitě ne. No a
43 tak se to nějak táhlo.

44 **T:** Pomýšlela jste během těch pěti let Vašeho přátelství na to, co s tím budete
45 dělat?

46 **SC:** Jasně že už mi to vrtalo v hlavě za tu dobu. No a ta moje práce obnášela
47 občas nějaký soustředění někde, nebo výlety, no a to on tam za mnou už jezdil
48 pokaždý. A když jsem se vrátila pak domů, tak manžel se mě ani neptal, jak
49 bylo, co bylo a tak. Jen ho zajímalo, aby měl navařeno a uklizeno a postaráno o
50 děti. To já jsem samozřejmě na to byla zodpovědná. Hlavně co se týče dětí, to
51 já jsem je nikdy nenechala jen tak. Takhle jsem byla naučená z domova, že tomu
52 chlapovi musíš trochu sloužit jako jo. On ten můj bejvalej manžel byl velmi
53 šikovnej na ruce, manuálně zručnej jo a ten náš domov hezky předělal.
54 Svépomocí jsme ho předělali. A hlavně moje máma, ta ho velebila úplně do
55 nebes. Můj táta totiž nebyl takovej, co by si uměl cokoliv opravit. Ten byl velmi
56 komunikativní, nakoupil, úřady obstaral, ale zručnej to on moc nebyl. Žárovku
57 tedy vyměnil, to jo. Proto byl v matky očích ten můj bývalý opravdu na
58 piedestalu. Úplně svatozář podle ní měl.

59 A je zajímavý, že teprve až tehdy, kdy jsme se dali dohromady s tímhle
60 současným partnerem, tak jsem zjistila, že to taky může být jinak. Že když umíš
61 vydělat peníze a můžeš si dovolit někoho, aby ti to opravil, nebo něco udělal,
62 taky to jde dobře. Ne, že všechno si musíš udělat sám. Můžu si říct o tu pomoc
63 a mám to i dřív hotový. Nemusím pak toho chlapa velebít do nebes. No a
64 s tímhle partnerem jsem poznávala, že to jde taky i jinak. A navíc jsme se
65 milovali, hodně. To fakt byla láska jako trám a nešlo s tím nic dělat, žejo.
66 (smích)

67 No a bejvalej manžel nic netušil, dokavad' jsme spolu spali, tak mu nic
68 nepřipadalo divnýho. Ale pak už v tom pátým roce jsem s ním už spát nechtěla.
69 No a to byl začátek konce. To bylo celý, co on potřeboval. Neříkám, že sex
70 s mým bejvalým manželem byl špatnej, ale tenhle novej, ten byl jinej žejo.
71 Lepší, protože tam byly ty city plný jisker. No a co jsem s ním odmítala spát,
72 tak začal něco t-ušit, jinak za celou tu dobu nic.

73 **T:** Zajímala Vašeho bývalého manžela i ta psychická stránka vztahu?

74 **SC:** Ne, to tam moc nebylo. To byla ta komunikace, kterou jsem s ním
75 postrádala. To byl ten velký první rozdíl, co jsem si všimla při komunikaci s tím
76 novým kamarádem. Tenkrát to byl ještě kamarád. (smích) No a paradoxně oba
77 měli stejný jméno, takže jsem se alespoň nemohla splést. (smích)

78 **T:** Řeknete mi, jak došlo k tomu zlomu v tom pátém roce?

79 **SC:** V tom pátým roce to bylo takový už... no jednak jsem se vyhýbala tomu
80 sexu a pomalu už manžel začal čuchat. Ale jinak jsem fungovala normálně jo,
81 uvařeno bylo, naklizeno, ale žili jsme prakticky vedle sebe a ne spolu jo. Dům
82 jsme měli opravenej, to jako nemůžu říct, ale on už nechtěl ani nic opravovat
83 jo. Co se týče žárovky, tak jo, ale třeba pověsit obrázek, přivrtat poličku zpátky,
84 to ne. A ještě další věc co byla. Já jsem v té době vydělávala i víc peněz než on
85 a on prostě vůbec nechápal mentalitu ženských. Že ženská si potřebuje udělat
86 nějakou radost a potřebuje se líbit jo, to prostě takhle je. A spíš, když jsem si
87 koupila něco novýho, tak slyším: „Máš plnou skříň hadrů a zase si kupuješ

88 nový. Jako proč?“ A takovýhle blbý kecy jo. Tak jsem mu říkala, že můžu, že
89 si vydělávám svoje peníze, tak si můžu koupit, co já budu chtít a tobě do toho
90 nic není. A vlastně jsem mu pochopitelně říkala i nižší pořizovací ceny jo,
91 protože já hrozně nejsem hádavej typ. Abych ho prostě neiritovala.

92 Ale ten druhěj chlap to dokázal ocenit jo, že mi to sluší a tak. No a potom, jak
93 to manželství už byla po těch 17ti letech taková rutina, tak jasně, že se to změní.
94 Ta zamilovanost trochu opadne, ale pořád je to to přátelství, nějaká náklonnost,
95 ale pořád i ta úcta by tam neměla chybět. Vzájemná. Já jsem vždycky byla
96 hrozně veselá, byla se mnou zábava a on byl takovej trošku morous. Ale
97 pohlednej chlap to byl, to musím uznat i dodnes mu to vydrželo. Ale tím to
98 končí. Dneska celkově v tom mém věku moc nehledáš ten vzhled, nebo není to
99 tak podstatný jo. Taky nám už není dvacet, třicet.

100 My jsme se brali strašně mladý jo, bylo nám dvacet jedna a dvacet tři. Ale
101 taková byla doba. Tenkrát to takovýhle bylo. A když ta holka neměla
102 v jednadvaceti chlapa, tak to už bylo divný jo. To už jí ujíždí vlak, nebo neví.
103 Takže já jsem měla v jednadvaceti první dítě a v pětadvaceti druhý. Asi takhle.
104 Dneska to takhle nefunguje žejo. Vystudujou, poznají svět, pak teprve na něco
105 takového pomýšlí. No to my jsme neměli žejo.

106 Jinak neříkám, že ta naše doba byla špatná úplně. Samozřejmě, kritizovali jsme
107 vládu, to jo, ale zase jsme dostali na bydlení a práci jsme měli zajištěnou jo.
108 Dneska mají mladý nervy z tohohle a já se jim nedivím teda. My jsme postavili
109 barák za dva miliony tenkrát, no a dneska mi říkal kamarád, co takhle hodnotí
110 ty stavby, že se pohybujeme u pěti milionů. A to je šílenství, kde na to mladý
111 mají dneska vzít?

112 Za sebe můžu říct, že jak jsem měla sestru v Americe, tak jsem měla obrovský
113 štěstí, že já jem ten svět mohla vidět. Ten jinej svět. Ale ono to bylo tak jiný, že
114 ti to mozek ani nepobírá. V 83 roce jsem tam byla. Nebo 83 v Rusku a o rok
115 později v Americe. Takže jsem viděla ty velký země a já ti můžu říct, že to bylo
116 tak jiný, že jsem ani nevěděla, jestli se mi to má líbit. Ségra mi pak jednou řekla:
117 „Hele už do těch obchod'áků nejdeme. Ty tam přijdeš, přestaneš mluvit a jen
118 zíráš.“ (smích) No ale tam jsem taky poznala, jak jinak se může chlap chovat
119 k ženě. Ségra měla přítele tehdá a to jsem teda nepobírala. Byl milý a pozorný
120 a chválil jí nové oblečení. No pro mě wow. A ještě jsem tenkrát lítala po úřadech

121 dlouho, než mě vůbec dovolili odletět. Naštěstí jsem tu měla celou rodinu jo a
122 děti byly ještě menší, ale manžel už to mohl zvládnout sám. No tak pak usoudili,
123 že snad neuteču od rodiny, takže mě nechali jet. A po návratu, abych si udržela
124 tu ředitelskou pozici, tak mi náš inspektor tehdá povídal, ať o tom nikde
125 nevykládám, jak jsem se tam měla. On sám byl komunista, ale byl v jádru moc
126 fajn, takže my jsme si o tom popovídali, ale dál už jsem mlčela.

127 Jinak jsem chtěla ještě zmínit, že za tý doby jsme dostali nějaký peníze a manžel
128 zdědil dům po babičce v (název města), takže tam jsme se po svatbě přestěhovali
129 a tam jsme začali vše opravovat. Ve velkém manžel, protože on byl ten zručný
130 a nejlepší. (smích) Tam se nám narodil první kluk a dál jsme budovali. Tohle to
131 bylo v pořádku, to nemůžu nic říct, ale až pak po těch letech. Ty roky ukázaly
132 ty špatný vlastnosti, ty věci, který nejdřív nevidíš. Ty negativní se prohlubovaly
133 ještě víc. Ale když je člověk mladej, tak na to nebere ohledy moc. Tak v tom
134 mém věku, kolik jsem chlapů asi poznala. Kor na dlouhej vztah. No nic moc
135 žejo.

136 A teď to teda nastalo. Nechtěla jsem s ním spát, s tím bývalým manželem, a on
137 začal něco tušit. No a tak jsem se rozhodovala, ale už jsem víc byla v tý fázi, že
138 mu to fakt chci říct. Akorát to bylo těžký, protože my jsme přestali úplně
139 komunikovat. Jen jsme tam bydleli vedle sebe. Já jsem si svojí pohodu a energii
140 nechávala někam jinam, žejo. Chovali jsme se k sobě tak neutrálně, on žádný
141 hovory nezapřádal, na nic se neptal, myslel si, že je všechno v největším
142 pořádku. Ale pak až když přestal fungovat ten sex, tak to byl pro něj takovej
143 impulz. Ale dodnes si myslím, že on v tý době měl taky vztah. Jenom mě to fakt
144 absolutně nezajímalo. Už jsem na něm hledala jenom chyby a už mě
145 nepřitahoval. Jo! A navíc jsem začala pozorovat, že když se vykoupe, tak už mi
146 ani nevoní. Taková chemie, co jsem dřív ani nezpozorovala. Možná ta dobrá
147 chemie všechna vyprchala.

148 Tady u tohohle (jméno současného muže) jsem pak vypožorovala, že i když je
149 zpocenej od hlavy až k patě ze zahrady, tak nesmrdí. Naopak má takovou svojí
150 zvláštní vůni, nebo ten pach. A to bylo teda takový zvláštní znamení pro mě. To
151 už jsme teda žili s novým partnerem spolu, ale jak mi to tak silně došlo. Bylo to
152 jako by mě někdo praštil do mozku. (smích) I bejvalýmu jsem říkala, že by se
153 měl více vonět a používat deodorant. Někdo to tak prostě má, že se hodně potí,

154 proti tomu žádná, ale tohle pak už bylo moc. A měla jsem tu přírodu poslouchat,
155 ty feromony. On bejvalej měl teorii, že chlap prostě musí smrdět. On měl tuhle
156 teorii těch sedmdesátníků. No co to je prosimtebe. No a pak se do toho řízlo!
157 Když jsem opět odmítla se s ním vyspat, tak mi povídá: „Co se děje a narovinu
158 to řekni!“ No takže jsem mu prostě řekla, že někoho mám. A to byl pro něj
159 velkej šok. On byl trošku takovej „já, já, já,“ všichni jsou póvl a já jsem nej. Mě
160 se to nemůže stát. On byl ten samec takovej.

161 No a to se pak děly věci. Sama jsem z toho byla překvapená. Najednou po tom
162 začal pátrat jo a dopátral se pochopitelně. Dokonce jel až sem do tý (název
163 města), aby tam (jméno současného muže) našel. Ale on zrovna nebyl doma,
164 takže si to nemohli ani nijak vyříkat. Musím říct, že teda bojoval za mě. Mě to
165 i v jednu chvíli docela vykolejilo. To víš a teď se to muselo sdělit těm dětem.
166 To bylo hodně nepříjemný. To je z toho všeho nejhorší. (jméno syna) tenkrát
167 bylo 20 let a holce bylo 17. A to bylo těžký. Děti totiž vůbec nic nečuli. Byl to
168 pro ně šok. (jméno syna) byl odjakživa víc k tátovi jo, oni spolu hodně hráli
169 fotbal, protože bývalý manžel ho hrál hodně sportovně a mladej pak taky. A my
170 s holkou jsme byly víc spolu. Takže takhle. Já v jednu chvíli byla hrozně na
171 vážkách, protože pro toho bývalého to byl takovej šok, že on začal hrozně
172 hubnout. A byl na tom zdravotně fakt špatně. Zhubnul asi 8 kilo. Vůbec si to
173 nechtěl přiznat žejo. Ale jak jsem to promýšlela, tak říkám, že už prostě nemůžu
174 couvnout jo. Já už s ním nechci žít. Chvilíčku jsem myslela, že by to šlo. On
175 totiž chtěl prodat dům, a že se někam odstěhujeme a začneme nanovo. Ale to
176 už prostě nešlo. A jde i o to, jestli by mu to vůbec vydrželo.

177 Dneska po 30ti letech se současným partnerem už můžu říct, že jsem šťastná,
178 že jsem tenkrát odešla od bejvalýho. Když jsme se rozváděli, tak mi bylo 41 let.
179 A to děkuju dodnes svojí sestře, že jsem za ní mohla na půl roku odjet. To bylo
180 vlastně hned po revoluci. Bejvalýmu jsem to řekla a domluvili jsme se celkem
181 v pohodě, že se o děti postará. Ale s dcerou jsme byly domluvené, že ona za
182 mnou přijede pak na tři měsíce. Koncem května přijela a moc jsme si to užily.
183 Takže ona taky měla šanci ochutnat ten svět. A taky tím půlrokem se prověřil
184 tenovej vztah, jestli jako jo nebo ne. Prostě jsem tady půl roku nebyla. Ale on
185 čekal. Sehnal byt pro nás a pak v roce 93 jsme se nastěhovali. Takže jsem si
186 našla tady novou práci. I se synem jsme v tý Americe udržovali vztah, psali

187 jsme si hodně dopisy. Tak mladej zůstal vlastně s tátou v tom našem původním
188 baráku a holka se semnou sestěhovala do bytu. I s tím novým mužem.

189 Taky s rodičema to nebylo vůbec jednoduchý. Máma to hrozně špatně nesla, že
190 jsem se rozvedla. Táta to kupodivu nesl mnohem líp a říká mi: „Přece tě
191 nezavrhneme, proto, že nechceš žít s tímhle tím chlapem.“ Máma ho prostě
192 viděla... v nebesích úplně. Ještě když to bylo takový na hraně ten náš vztah, tak
193 máma za náma přijela a chtěla to jakoby slepovat. On syn totiž jezdil k nim
194 často a zřejmě si tam hodně povídali a samozřejmě, že to ze sebe taky
195 potřeboval nějak dostat. A bylo to takový bolestivý, to jako jo.

196 A jak jsem měla ty určitý pochyby, tak to bylo hlavně kvůli dětem. Těm dětem
197 já jsem to nechtěla udělat. Bejvalej mi byl už úplně ukradenej, s odpouštěním,
198 když to takhle řeknu. Ty děti mě bolely. Ale když to vidím zpětně, každý z nich
199 má svoje životy, děti už mám provdaný, ženatý a jedou to svoje. Tohle jsem si
200 vždycky dávala na ty miský vah, jestli mi to kvůli nic stojí za to. Ale já už s ním
201 prostě nechtěla bejt.

202 **T:** Jak jste se v tuhle dobu cítila s manželem?

203 **SC:** No, možná jestli mě vysával energii? No ani ne, mě už spíš vůbec
204 nezajímal. Já jsem věděla, protože jsem ho znala velmi dobře, že už s něj prostě
205 nic nedostanu víc. Nic nového. Že to, co mám u toho druhého partnera, tak tady
206 nebude nikdy. A právě takovej ten pohled na tu ženu, ten byl u něj hroznej. A
207 je dodnes bohužel. Takhle to není žejo. Vždyť ženský dneska vládnu světu,
208 nebo jak bych to pojmenovala. (smích) Dokážou hodně a on to nedokázal nikdy
209 ocenit. Mít tu úctu, respekt. Promluvit si normálně, bejt partnerem, kamarádem.
210 On nikdy nebyl můj kamarád. To byl milenec, pak manžel, ale kamarád ne. To
211 je ale taky nutný jo, protože ten cit velikej, ten postupně ochabne pochopitelně.
212 To se děje. Tomuhle novému jsem mohla říct cokoliv, se vším se svěřit, co tě
213 štve a neštve. Bejvalej měl nějaký blok prostě jo, my jsme si to mezi sebou
214 nějak nevytvořili.

215 Ale my ženský jsme ty, které hýbou. Ženský bořej mosty jo. Chlapi né, ti klidně
216 udržují paralelní vztahy, jim to nevadí. Ale ženský to nechtějí. Chlapi fakt
217 nemaj koule na to, do toho šlápnout pak.

218 **T:** Když bychom se posunuly k tomu rozvodu, řekněte mi, jak to probíhalo?

219 **SC:** Jako ten rozvod už byl celkem taková formalita. My jsme se dohodli, že
220 syn bude žít tam s tátou a on tam i chtěj být, protože tam hrál fotbal
221 profesionálně. A dcera byla na škole a jezdila za mnou z internátu. Měla u nás
222 pokojíček a budovala si tam svoje. Věděla, že chce být se mnou. Jako jezdila
223 v pohodě za tátou, rozuměli si, ale víc chtěla být u mě. Nakonec šla na vysokou
224 školu a přivydělávala si tam (název města), jak jsme bydleli, dělala servírku o
225 víkendech. No a tam se seznámila se svým manželem a spolu jsou dodnes. No
226 a oni jsou tamhle ten barák vedle nás. Takže si myslím, že to dopadlo nejlépe,
227 jak to dopadnout mohlo.

228 Ale u toho syna si myslím, že ten to tam v sobě má dodnes trošku. Víš, jako že
229 by mi to trochu neodpustil. No, i když to úplně ne, takhle tvrdě. Ale celkově, že
230 jsem to vůbec udělala. Ale ty hrany se podle mě časem obrousily. Jezdí sem
231 s manželkou, rodinou, ale ne zas tak často. Jako vycházíme spolu úplně
232 normálně. Možná ty děti se pak bojeje, že to budou mít stejně. To mě k tomu tak
233 napadá.

234 Takže na tom rozvodu my jsme se takhle dohodli, že holka bude u mě, on mi
235 bude na ní přispívat. No a to byla taky jedna z jeho špatných vlastností. On je
236 velmi skoupej nejen na city, ale i na peníze. Ježíšikriste! A ještě se to
237 prohloubilo věkem. On nepotřebuje nic dávat, ale furt chce dostávat.

238 **T:** Jak jste se cítila po tom rozvodu?

239 **SC:** No já jsem vlastně hnedka odešla do té Ameriky na půl roku. A to bylo
240 výborný! Já jsem tam pracovala tak, že se ze mě až hulilo. A s tímhle mým
241 novým partnerem jsme si pořád telefonovali a psali. Jenom se to mezi námi
242 posilovalo.

243 S dětma se to pak asi samo časem uleželo. Dcera to nesla dobře. A naopak
244 dneska mi řekne: „Mami, jak jsi s ním mohla tak dlouho bejt?“ Ona mi to takhle
245 dokáže říct, protože to vidí. Jakej on je. A ta snacha od syna taky, to samý.
246 Vždycky říká: „Panebože.“

247 No ještě před tím rozvodem, to mohlo být nějaký půlrok před, odletěl pracovně
248 ten bejvalej muž do Ameriky. Já tam za ním pak byla pozvaná, tak jsem tam
249 byla 2 měsíce, ale vlastně skoro jsme se neviděli, nepovídali si, nic moc. A to
250 už vlastně byl náš definitivní konec, i když on to nevěděl. Protože nějak ta jeho
251 firma v Česku spolupracovala s firmou mojí sestry v Americe. Takže on byl po
252 ten čas u ní zaměstnaný a bydleli jsme u ní vlastně. No a jak on s ní mluvil! To
253 už byl poslední hřebíček do rakvičky. Kritizoval mojí sestru jo, že by tohle dělal
254 jinak, tohle jinak a líp. On se cejtil jako ten nejlepší. Vždycky jsem se mu
255 snažila říct, ať je ticho, že on tu nežije, není to jeho dům. A podobně jo. Když
256 jsem tam přijela po rozvodu, tak sestra byla nadšená, že jsem se ho zbavila.
257 (smích)

258 **T:** Když se na to teď podíváte zpětně, udělala byste něco jinak?

259 **SC:** No když se podívám zpětně, v tom druhém vztahu, teda v tom novém
260 jakože, byly trochu problém ty děti. My jsme byli úplně oukej s partnerem. Ale
261 ty děti, až jsem si v jednu chvíli musela nechat poradit od známých z poradny.
262 Tam kousek od mojí práce byla pedagogicko-psychologická poradna. Protože
263 já bych tu výchovu těch jeho dětí dělala trošku jinak. Ty druhý děti mi dávaly
264 zabrat. A je fakt, že moje děti byly trochu starší, tak ty už byly víceméně sami
265 za sebe a nebydleli s námi. S těma jeho mi to někdy moc nešlo. Dvojčata kluci
266 a jedna holka. Ob týden bydleli u nás a teď my měli jen malej byt, takže tam
267 slyšíš každý spláchnutí záchodu. Ale to to s sebou neslo, s tím jsem počítala a
268 s tím jsem do toho šla, že vím, že ty děti má. Ale otevřeně musím říct, že to není
269 dodnes moje krev. Jako my jsme se měli vždycky rádi, jen to nebylo takhle
270 vroucí jako dnes třeba. Teď když oni už překonali tu třícítku jo, tak jsme
271 mnohem víc v pohodě a víc si rozumíme. Oni respektujou mě, já je, posloužím
272 jim, jak nejlépe umím, ale pořád to nejsou moje děti jo. Takhle to je. Vždycky
273 jsem se snažila.

274 Ten současný partner mi poskytl úžasné finanční zázemí jo. Dětem jsme dávali
275 stejně, nikoho jsme neupozadili nikdy. (jméno partnera) je velmi přejícnej a
276 otevřenej jo. Ale já byla ta dělná jednotka, ta co nakoupila, uvařila apod. On
277 teď zastane práce v zahradě a na domě, ale dřív s dětma v bytě ještě, tak to mi

278 moc nepomohl s vařením nebo nákupem. Kolikrát jsem se přistihla, jak běduju
279 nad tím, že zase přijdou jeho děti k nám. Ale všechno to bylo jen o tom, že byli
280 nároční jedlíci a furt melou těma hubama a někdy jsem prostě neměla sílu. Jinak
281 je mám opravdu ráda. Víš co, já přišla z internátu z práce, kde dělám s dětma,
282 zase domů mezi děti. Neodpočinula jsem si. Ale fakt jsem se snažila, seč to šlo.
283 Dokonce i ta psychologka mi řekla: „To není Vaše povinnost, starat se o tyhle
284 děti. Dělejte jen tolik, na kolik máte sílu a na kolik chcete.“ Což je silný a je to
285 pravda.

286 Mě prostě někdy rozčiloval ten můj současný partner v tom, že pořád těm dětem
287 byl za zadkem. Nenechal je udělat nic moc samotný. Pořád tam pro ně byl, i
288 kdyby se na ně jenom vys**l holub. Byl hrozně přepečlivěj. Nenechal jim
289 žádnou vlastní zodpovědnost jo, což mi přijde, že se někdy projeví i dneska. A
290 taky ty jeho děti nechodily pořádně za svojí mámou, nepobývaly u ní. A ta
291 věděla, že partner ty peníze má a že ty děti nestrádají, takže se ani nesnažila
292 nijak extra. A to mě třeba vadilo. Já tam měla svoje dítě někdy, pak tyhle druhý
293 děti a někdy to bylo moc. A s tím, že bych o ně nepečovala...to nešlo. Prostě to
294 mám nějak v sobě jako ta ženská, jako máma.

295 **T:** A jak jste si v této situaci poradila?

296 **SC:** Probírali jsme to spolu s partnerem horem dolem, ale on to měl takhle
297 navyklý a nějak to nešlo zavést jinak. To my jsme si to uměli říct bez problémů.
298 Tak jsem docílila alespoň toho, že pomáhal s jídlom a nákupem, když u nás byly
299 jeho děti. On si myslel, že to všeobecně dělá dobře. Věděl jaká je ta jejich máma,
300 tak jim chtěl v podstatě dopřát, vynahradiť jim to. To byl jeho pohled.

301 **T:** Objevil se v tomto současném vztahu ještě nějaký výraznější problém?

302 **SC:** No, ani ne. Řešili jsme ty děti, ale to se vždycky nějak udělalo. Vždycky
303 jsme si o tom promluvili a nějak se našla ta cesta, jak to udělat. Vlastně na
304 začátku vztahu jsme překonali i to, že jsem byla 6 měsíců v Americe. Začátek
305 společného bydlení byl taky super. Samozřejmě menší neshody jsou vždycky.
306 Ale nic, co bych dneska označila za výraznější problém. Všechno mi to přijde

307 jako nepodstatné věci, co jsme řešili. Nemůžu říct, že by tam byly nějaký třetí
308 plochy.

309 Pak možná to bylo takové náročnější, když jsme se rozhodli pro stavbu baráku.
310 Sháněl se pozemek a takové ty věci okolo. Moje dcera už tenkrát měla dům a
311 tady vedle právě měli pozemek na prodej. Dcera ten pozemek vlastnila. No a
312 tak slovo dalo slovo a začali jsme stavět tady. Já už jsem hrozně nechtěla být
313 v tom paneláku. Pořád člověk potkával ty mračící se sousedy, pak se tam časem
314 nastěhovali Romové a s těmi to bohužel nebylo lepší. No takže jsme se rozhodli
315 stavět dům, i když nám bylo už skoro 60 let. Což je taky velká odvaha. (smích)
316 Oba jsme ještě chodili do práce. Byl to risk, ale jsem ráda, že nám to vyšlo,
317 protože ve vlastním je klid. A musím říct, že jsme se tu oba našli. V těch pracích
318 okolo domu nebo v domě.

319 No takže něco bylo, ale byly to malé věci a vždycky jsme je dokázali
320 vykomunikovat.

321 **T:** Co Vám všechny tyto zkušenosti pomohly pochopit?

322 **SC:** No já jsem vlastně zjistila, že je velmi důležitý, aby ženská byla soběstačná.
323 Aby se dokázala rozhodnout, co je pro ní důležitý. Nebýt závislá na těch
324 chlapech. Jo prostě ta nezávislost. To nám podle mě ty naši rodiče moc
325 nepředávají. Ženská je totiž velmi schopná a nemusí bejt závislá, když nechce.
326 To jsem snad vždycky říkala i těm děvčatům na tom intru – vzdělávejte se,
327 dosáhněte vzdělání, jakého jen můžete, když na to máte sílu a mentalitu, ale ať
328 jste nezávislý. Zařídte si život jen podle sebe. Ten chlap, když bude chtít, tak
329 se tomu přizpůsobí, nebo vás doplní krásně. Ať je ten chlap rovnocenný partner
330 a ne, že pro něj ženská bude služka. Samozřejmě že v praktickém životě je to
331 rozdělený, ale asi si rozumíme, jak to myslím.

332 **T:** Je ještě něco, co byste chtěla k rozhovoru dodat?

333 **SC:** Asi mě nic nenapadá. Prostě žijte ten život dobře a bude vám taky dopřáno.
334 Já se vždycky snažila být dobrý člověk a myslím, že mi to pokaždé v něčem
335 dobrém vrátilo.

336 **T:** Dobře. Děkuji Vám za skvělý rozhovor!

337 **SC:** Já děkuji, bylo to fajn.

Rozhovor se seniorem D

T – tazatel

SD – senior D

1   **T:** Můžete mi prosím představit trochu Váš vztah, jak šel čas?

2   **SD:** Určitě. Takže já jsem měl od dvaadvaceti první ženu a s tou jsme byli 20
3   let spolu. Bydleli jsme spolu, chodili normálně do práce a měli jsme jednoho
4   syna. S manželkou jsme se poznali přes kamarády. Chodil jsem rád do hospody
5   u nás na vesnici a jednou tam přijeli známí kamaráda a měli s sebou další
6   kamarádku a ta se do mě zakoukala. Tak se to nějak táhlo celý večer, tančili
7   jsme spolu, povídali si. Já abych pravdu řekl, tak mě ani nenapadlo, že bych s ní
8   mohl něco mít. Prostě jsem se tak bavil a bylo fajn. Pak ten večer se nestalo
9   mezi námi nic, maximálně došlo k tanci (smích). No ale pak nějak další víkend
10   najednou přijela ta bruneta sama a vyhledala mě. No a tak nějak to začalo. Ona
11   byla z vedlejšího města, asi půl hodiny autem, takže se to dalo. Ještě studovala
12   vysokou, já už pracoval, a tak jsme se nejdřív vídali nějak střídmo. Pak o tři
13   roky později, to nám bylo oběma dvacet pět, tak jsme si našli byt. Šli jsme teda
14   do většího města, do (název města). Tak jsme nějak pracovali a vlastně za rok
15   asi jsme měli syna. Taky jsme koupili pozemek, ale byla to taková naše
16   zahradka, protože jsme využívali jen kousek a zbytek byla louka na seno na
17   prodej. Tak takhle jsem si trochu vydělal nějakou korunu navíc.

18   **T:** Stala se ve Vašem životě nějaká událost, kdy jste ve Vašem partnerském
19   vztahu pocítil strach?

20   **SD:** Ano a nebyla to jen jedna věc. No tak ještě v tom manželství jsme teda žili
21   nějak dobře celkem. Chodili jsme do práce a za komunistů jsme dostali bydlení,
22   takže nebylo moc co řešit za problémy. Akorát časem se začalo pár věcí
23   projevovat. Neřeknu vám přesně kdy, ale nějak jsem to cítil už brzy v tom, že
24   jsme neměli moc společných koníčků. Já jsem rád chodil do přírody a na výlety
25   a moje žena na to moc nebyla. Ta měla spíš nákupy a knížky nebo jí bavilo
26   zahradničení.

27 No a už v mládí jsem měl docela peníze, protože jsme měli na vesnici jediní
28 veliké hospodářství a prodávali jsme, co šlo. Chovali jsme to, co jen šlo a dařilo
29 se nám. Takže si dodnes říkám, že to nadšení pro výlety asi na začátku hrála na
30 mě. Protože rok od našeho začátku už jí to nějak nebralo, ale říkal jsem si, že
31 má tu vysokou a je to asi náročné všechno. Takže vlastně volný čas jsme pak
32 nějak trávili podle ní, ale mě to nějak nevadilo, nebo mi to spíš nedocházelo, že
33 to je nějaké moje vlastní omezování. A ráda si ode mě nechávala kupovat věci,
34 nebo si o ně říkala. Měl jsem jí hrozně rád, tak mi to nevadilo, ale jak to
35 hodnotím zpětně, tak jsem upřímný v tom, jak to bylo. Takže se projevovalo to,
36 že ty společné koníčky moc nebyly a všechno muselo být víceméně podle ní.
37 No... Co bylo dál.

38 Vlastně pak nám bylo nějak 26 a narodil se nám syn. Když mu bylo asi sedm
39 let, to začal chodit do školy, tak najednou jako kdyby o něj žena ztrácela zájem.
40 Najednou jsem s ním musel všechno dělat sám a ona měla jen svoje věci. Dělal
41 tenkrát manažerku v jedné firmě, tak jsem to pořád omlouval, že má hodně
42 práce a já mám vlastně jen opravy strojů na zavolání a můžu si to uzpůsobit ten
43 čas. Tak takhle jsme nějakou dobu fungovali. Ale když bylo synovi už nějak 5
44 let, tak jsem začal pozorovat, že jsou nějaké věci opravdu špatně. I přesto, že
45 jsme oba se ženou hnědovlasí, tak syn byl typický blondáček. A celkově mi
46 přišlo, že je nějak moc jiný. Ale miloval jsem ho a tyhle věci jsem nějak
47 přecházel.

48 No a k tomu strachu, říkal jsem si, jestli je můj. Bylo mi z té představy opravdu
49 zle. Ale zase ženu jsem miloval a jak hodně pracovala a nosila domů víc peněz
50 než já, tak jsem si žádný takový věci nepřipouštěl. Nějaký problémy
51 v komunikaci nebyly, vždycky jsme všechno nějak vyřešili. Akorát zpětně
52 vidím, že žena si držela vždycky takovou, jak bych to nazval, nadřazenost, nebo
53 přesilu. No...

54 **T:** Mohl byste rozvést, jak to pokračovalo s Vaším vztahem?

55 **SD:** Pokračovalo to nějak pořád stejně. Syn chodil do školy, já si to zařídil tak,
56 abych měl odpoledne co nejvíce volna a mohl být s ním. Mezitím přijela žena

57 domů k večeru a to jsem třeba ještě jel na kšeft. Když jsem přijel, tak bylo
58 uvařeno a naklizeno, takže tohle vlastně bylo v pořádku.

59 **T:** Jaký jste měli společný emocionální život?

60 **SD:** Teď úplně nevím, jak bych na tohle odpověděl. Musím to promyslet (chvilu
61 odmlčení).

62 Takže emocionální život. Ode mě měla žena lásku a veškerou péči, co jsem
63 uměl dát. Když mě poprosila, zajeli jsme nakoupit a neskončilo to mnohdy jen
64 u potravin. Vždycky jsem jí koupil něco na sebe nebo boty a podobně. Rád jsem
65 jí dopřál, i když jsme měli několikrát argument, že toho už má doma hodně a
66 fakt se to nemá kam vejít. No ale vždycky mě jaksi přesvědčila.

67 Pak v té době jsem si myslel, že žena ke mně chová stejně vřelé city a
68 vysvětloval jsem si to tím, že bylo vždycky navařeno, naklizeno a vypráno. Jako
69 o tu domácnost se postarala, jak to stihla. No ale nějaké projevy lásky, jako
70 pusa, když člověk přijde domů nebo nějaký ten dotek i mimo ložnici. To moc
71 nebylo. Ale zase jsem si řekl, že to je po čase vztahu normální a bla, bla, bla.
72 Obhajoval jsem to. Jenže ono v té ložnici to taky začalo mizet, ale úplně. Člověk
73 si pořád říkal, že to je časem, že ta vášeň opadne, jenže z její strany nebyl už
74 ani maličký chtíč nějakých intimností.

75 No tak to jsem fakt začal být podezřívavý. Nějak tohle začalo, když měl syn 16.
76 narozeniny. To si přesně pamatuju, jako včera. Ten den jsme mu popřáli jen my
77 doma a on pak šel s partou na místní zábavu. Odpoledne jsme domlouvali, jak
78 mu uděláme společně oslavu, ale žena pořád něco odmítala a že to není
79 dostatečně dobré, nebo dorthy dostatečně honosné a podobně. Tak to jsem se už
80 naštvál a zeptal se jí: „Co teda jako chceš?“. Prohodili jsme pár argumentů,
81 načež se hodně urazila a odešla z domu. Myslel jsem, že se jde projít na chvíli,
82 což občas dělala, když jsme měli i malou výměnu názorů, jenže já jí nemohl
83 nikde najít. Nikde u známých nebyla, nikde na cestách, kam chodila, nebyla.
84 Nemohl jsem ani zavolat žejo, protože tenkrát jsme mobil ještě neměli. Opravdu
85 jsem se o ní bál. Miloval jsem jí a nechtěl jsem prožívat takovéhle scénky.

86 Takže ona tenkrát zmizela a vrátila se vlastně další den až večer. Šel jsem jí
87 hned obejmout, chtěl jsem se omluvit, usmířit a samozřejmě zjistit, kde byla.

88 Ale ona mě jen odstrčila a mlčky si začala balit věci. Nechápatě jsem tam stál
89 a zíral. Ptal jsem se, co to dělá a kam jde. V tu chvíli nějak syn přišel z pokoje
90 za námi a ona spustila hysterický ječák, že se mnou už nebude, že jsem na ní
91 zlý a ubližuju jí. Zíral jsem jako vytrženej knoflík a nechápal nic. Syn to samé.
92 Snažili jsme se oba nějak jí uklidnit, ale ona se opravdu sbalila do dvou tašek a
93 odešla. Vzala si i auto a pořád jen opakovala, že se mnou nemůže už být, že je
94 to hrůza. Myslel jsem, že mě trefí šlak. Byl jsem naštvaný a smutný a měl jsem
95 strach, že jsem jí opravdu nějak ubližoval a nevěděl jsem o tom. No...
96 (respondent se odmlčel)

97 **T:** Co se dělo po této události?

98 **SD:** Po této události jsme teda se synem zůstali sami. Snažil jsem se získat
99 informace od její matky, od sestry nebo bratra, ale nikdo nechápal a nevěděl
100 nic. Ani kamarádky, co tady ve městě měla. Nikdo tomu nerozuměl stejně jako
101 já. Potom po nějakém týdnu nebo dvou týdnech, kdy jsem si teda prožil muka,
102 tak přijela jedna její kamarádka, že jí žena poprosila, zda by jí tu vyzvedla
103 nějaké věci. Najednou ke mně byla nějaká odměřená ta kamarádka, a když jsem
104 na ní „dupnul“ takzvaně a chtěl vědět, co se sakra děje, tak z ní vypadlo, že
105 neví, co si má myslet. Že za ní byla moje žena a vykládala, jak jí doma mlátím
106 a uzurpuju a jak jí nepustím k synovi pořádně. Tak že neví, co si myslet a komu
107 věřit. Takže jsem ocenil její upřímnost a v šoku jsem se zmohl akorát na
108 znechucení. Cítil jsem to jako zradu. Vysvětlil jsem jí všechno ze svého
109 pohledu, že to absolutně nechápu a že se to stalo z ničeho nic. Po té informaci,
110 která mě absolutně zničila, jsem kamarádce pomohl sbalit ženy věci do
111 posledního kartáčku a hřebenu.

112 No a vlastně hned další den, jsem měl práci u několika lidí ve městě. Jen abych
113 to upřesnil. Sice jsme bydleli ve větším městě, ale hodně jsme se tam napříč
114 rodinami znali všichni. A potkal jsem na ulici několik známých, kteří se ode mě
115 odvraceli a na kšeftu u kamaráda jsem najednou nemohl prohodit ani slovo a
116 ani kafe mi nenabídl, jako obvykle. Byl jsem z toho zmatený a projel mnou
117 takový strach, co jsem to provedl. Jenže pak mi to došlo. Udeřil jsem na
118 kamaráda, co se stalo a co mu kdo řekl. Samozřejmě z něj vypadlo, že slyšeli,

119 co jsem dělal svojí ženě a že jsem zmetek a mám udělat svojí práci a vypadnout.
120 No mě spíš málem vypadly oči z důlků. Takže jsem se na něj obořil zpátky a
121 všechno mu vysvětlil. Tohle už na mě bylo moc. Asi jak viděl, že jsem
122 šokovanej, tak mi věřil. Konec konců byl to víc můj kamarád, než kamarád mojí
123 ženy. Znali jsme se delší dobu. Takže se obrátil na mojí stranu a vlastně mi
124 pověděl to stejné, co kamarádka den předtím.

125 Takže to už jsem měl nervy v kýblu a snažil se sehnat svou ženu. Vydal jsem
126 se teda za její sestrou, která bydlí nedaleko, ale ona o ní stále neměla zprávy.
127 Probral jsem s ní to, co se ke mně donáší za zprávy a ona jen těžce vydechla a
128 zakoulela očima. Tak to jsem hned chtěl vědět, co ví. Tak jsem se dozvěděl, že
129 si myslela už nějakou dobu, že někoho má. Neměla nic potvrzeného, ale možná
130 to chování by tomu odpovídalo. A i ten náhlý nezájem o syna. Prostě se vytratila
131 a nazdar.

132 Takže co následovalo... asi půl roku jsem se dával dohromady. Snažil jsem se
133 žít normálně a byl jsem šťastný, že mám alespoň syna u sebe. Žena se neozývala
134 nikomu, ani vlastním rodičům. Její sestra nám nakonec dala vědět, že je
135 v pořádku, ale že je někde daleko a nepřijede jen tak. Takže jsem se smířoval
136 s koncem a nezodpovězenými otázkami. Když tu mě jednou napadlo, že se
137 rozvedu. Podám žádost o rozvod a třeba se s ní potkám a dostane se mi
138 odpovědí. Nějak jsem se s těmi otevřenými otázkami nemohl srovnat. Tak se
139 stalo a šel jsem na úřad no.

140 **T:** Řekněte mi více k tomu, jak jste se cítil po tom náhlém nezájmu Vaší bývalé
141 ženy a co Vám při tom pomáhalo?

142 **SD:** Nejdřív jsem ničemu nerozuměl. Byl jsem naprosto zmatený a denně jsem
143 si kladl stejné otázky a snažil se ve vzpomínkách nalézat odpovědi. Samozřejmě
144 jsem se ze začátku bál, že se jí stalo něco hrozného a jestli je ještě vůbec naživu.
145 Pak mě ta její sestra informovala, že ano. Takže jsem vlastně zůstal našťvaný a
146 smutný. Tohle se ve mně střídalo jako vteřiny na hodinkách.

147 A co mi pomáhalo? V tu dobu hlavně to, že byl syn se mnou. Že měl fotbalové
148 tréninky, kam jsem mohl někdy zajít a odreagovat se. Vozil jsem ho, kam
149 potřeboval a společně jsme dělali i na zahradě. Když jsem byl sám, tak jsem

150 sedl do auta a jel na výlet někam. Do přírody hlavně. Dost jsem spal pod stanem
151 na zahrádce. V bytě jsem zůstat moc nemohl, hrozně tam na mě padaly
152 vzpomínky. Tak asi takto.

153 **T:** Povíte mi, co se dělo po podání té žádosti o rozvod? A jak se ohledně toho
154 všeho cítil Váš syn?

155 **SD:** Syn byl teda těžce zklamaný z mámy, ale tím, že si ho už moc nevšímala
156 hodně let, někdy od těch jeho sedmi, tak ho to nesebralo tolik jako mě. Naopak
157 mi jednou na zahradě řekl, že je tu čistší vzduch doma, potom co odešla. Těšilo
158 mě, že je alespoň on silný.

159 Jinak tedy k rozvodu došlo, ale samozřejmě soudní cestou, protože na jakékoliv
160 výzvy ohledně domluvy nereagovala. K sezení se dostavila. Tam jednoduše
161 řekla, že syna si můžu nechat a že se mnou už nechce žít. Že jí to ničilo a nebyla
162 šťastná. Tak to jsme si odbyli celkem rychle, nic jsem radši neříkal, ale uvnitř
163 jsem se nestačil divit teda. Šílenost to byla! Bylo mi z toho zle, ale snažil jsem
164 se nechat to po sobě stéct jako vodu. Nešlo to samozřejmě. Nemohl jsem po
165 rozvodu už v bytě zůstat. Cítil jsem se tam hrozně. Takže jsem se jednou nějak
166 rozhodl, že si na tý svojí zahradě postavím dům. Neslo to nějaké peripetie po
167 úřadech, ale nic mě nemohlo zastavit. Byl jsem tou vidinou tak okouzlen a
168 dodávalo mi to velkou sílu. Během těch dvou let po rozvodu se syn dostal zpět
169 do kontaktu s matkou. Měl jsem informace o tom, že mu k tomu neřekla nic,
170 jen „omlouvám se tí“ a snažila se. Takže syn se s ní občasně vídal. Říkal mi, že
171 jí má rád, je to konec konců jeho máma, ale že jí bere s rezervou hodně.

172 Během toho času já dostavěl dům. Není to nic obrovského, jak můžete vidět.
173 Skromný přízemní domek, ale s dost místnostmi, protože ho zamýšlím i pro
174 syna do budoucna. Syn vlastně mezitím dovršil 19 let a nechal jsem mu ten byt.
175 No ale stalo se, jak jsem dostavěl ten dům, že to nejspíš sdílel s matkou a ta se
176 začala usilovně snažit o to, aby získala ten byt. To se ve mně vařila krev, jelikož
177 by to znamenalo, že syna vystrnadí ke mně. To by mi nevadilo, ale on tam byl
178 spokojený žejo. Takže jsem jí vyhledal.

179 Po letech tváří v tvář zase, to byla síla. Byl jsem na ní tak naštvaný, ale zároveň
180 mi bylo líto, že je taková, jaká je, protože nám bývalo i hezky společně. Takže

181 jsem na ní vyjel s tím, co to sakra dělá. Nakonec jsme se tak pohádali, že na mě
182 zařvala, co se vůbec montuju mezi ní a syna, že on mě nemusí vůbec zajímat.
183 Tak to jsem se zasekl a nechápal jsem. Nakonec z ní vylezlo, že (jméno syna)
184 není vůbec můj syn. Že se mu nemám plést do jeho dospělého života a nemám
185 na něj žádný nárok a podobně. To jsem poprvé ve svém životě myslel, že udeřím
186 ženu. Naštěstí jsem byl silný a ona nakonec zbaběle utekla. Šel jsem domů, kde
187 byl syn po škole zrovna, protože ten den jsme měli jít společně na pivo. A už se
188 ve mně hromadil obří vztek a strach. Šel jsem rovnou za ním. On viděl, jak jsem
189 zdrcenej, takže jsme si o všem promluvili upřímně. On byl taky hodně v šoku.
190 Otevřeně jsme si řekli, že jsme pozorovali oba nějaké ty rozdíly, ale podle syna
191 to mohly být nějaké generační mezery. Přeci jen blondáky jsme měli
192 v rodinách.

193 Jenže nám to nedalo a udělali jsme si genetické testy. To čekání bylo děsné. No
194 ale přišlo to, čeho jsme se obávali a zároveň s tím v koutku duše počítali.
195 Potvrdilo se, že (jméno syna) není můj. Byl jsem znechucený ze své bývalé
196 ženy, ale i sám ze sebe, že jsem nebyl schopný nic poznat. Nic jsem nedokázal
197 změnit, nebo něčemu zabránit. Takže jsme se synem upřímně mluvili znovu.
198 Jsem dodnes vděčný, že toto mezi námi funguje. Došli jsme k závěru, že se
199 máme ráda jako táta a syn a že jemu je úplně jedno, kdo je jeho pravý otec. Řekl
200 taky, že by nejraději neznal ani vlastní matku po tom, jak se k němu zachovala
201 a chová.

202 O byt ho samozřejmě nakonec nepřipravila. Syn byl už dospělý, takže ani
203 nebyly žádné problémy se soudy. Dodnes jsme si hodně blízcí, i když už má
204 vlastní rodinu. Bydlí nedaleko ode mě a vnučátka mi taky dělají radost.

205 **T:** Mohl byste mi popsat, co se ve Vás odehrávalo, jaké jste prožíval emoce, při
206 té zmíněné cestě domů po hádce s bývalou ženou?

207 **SD:** V hlavě se mi honily šílenosti! Brrr! I dneska mám z toho husí kůži. Otázky
208 jako: Co když skutečně není můj? Co bez něj budu dělat? Co když mi zakážou
209 vidat se s ním? A takové hlouposti mi létaly hlavou. Báł jsem se příšerně, že o
210 něj nějakým způsobem přijdu. Nemohl jsem si představit následující život bez
211 něj. Naštěstí to dopadlo tak dobře, jak to dopadlo.

212 **T:** Jak jste si s tímto strachem tedy poradil?

213 **SD:** Největší síla, ale zároveň paradoxně i úleva byla ta odpověď na otázku, zda
214 je to můj syn. Když jsme tedy oba věděli ten závěr, tedy že není, tak přišla i
215 úleva se všemi těmi emocemi. Najednou jsme mohli najít nějakou cestu,
216 všechno bylo takové jasnější. Syn mě neuvěřitelně podporoval jen tím, že se
217 mnou zůstal ve svém srdci. Že jsem pro něj otec, i když ne na papírech. To je
218 moje největší spása. A to mi pomohlo všechno překonat. A když syn nebyl
219 zrovna se mnou, protože to nešlo denně, že ano, tak jsem jezdil na výlety. Katal
220 na zahrádce, nebo bral hodně zakázek na práci. Dělat, dělat, dělat. Cokoliv.

221 **T:** Momentálně jste podruhé oženěný, jaký je váš partnerský život s touto
222 ženou?

223 **SD:** S (jméno současné manželky) je to krásné. Je to žena jediná svého druhu
224 pro mě. Měl jsem po rozvodu nějaké pokusy o navázání vážného vztahu, ale
225 bohužel to byly ženy, které viděly jen moje peníze. Dokázal jsem si totiž
226 podnikáním vydělat pěkné peníze. Jo, když si to žena zaslouží, tak jí rád opečuji
227 i finančně, ale tohle byly tragické případy. No a pak jednou jsem na pouti
228 omylem polil svou milou budoucí ženu pivem. Slovo dalo slovo a vyměnili
229 jsme si na sebe kontakty.

230 Hned jsme si padli do noty a po letech říkáme, že jsme hned první večer věděli,
231 že chceme být spolu. Má za sebou také nepovedené partnerství, vdaná tedy
232 nebyla, ale má jednoho syna. Naši kluci jsou skvělí kamarádi a dokázali si
233 k sobě najít cestu. I můj syn k (jméno současné manželky) našel cestu. A byly
234 to rychlé a snadné cesty, protože oba jsou úžasní. Žena a (jméno syna současné
235 manželky) jsou otevření, hodní a srdeční lidé. Málokdo je takový. Ale vzájemně
236 si tyto vlastnosti umocňujeme, protože se oceňujeme navzájem a chováme
237 k sobě úctu. A jsou to tak silné emoce. Nádherné. Nikdy dřív jsem tuhle sílu
238 nezažil. Jsem za to vděčný. Dokážeme spolu mluvit o všem a já cítím, že se
239 mnou moje žena mluví se zájmem a s respektem. Zažíváme spolu i ohromnou
240 srandu. A třeba co se peněz týče, pořád bojuje za to, aby mohla někdy pozvat

241 na večeři ona mě nebo aby si ty šaty zaplatila sama. Ale jí, Já to já zaplatím
242 úplně nejraději na světě.

243 **T:** Je něco, co Vám všechny tyto zkušenosti pomohly pochopit?

244 **SD:** Hned mě napadá, že nesmíme lpět na věcech, nebo vztazích, které prostě
245 nefungují, a cítíme, že tam něco není správně. Pokud se to dá vyřešit, pak je to
246 v pořádku. Ale pokud ani po pokusech o vyřešení není úspěch, tak to nemůžeme
247 držet. Nesmíme sami sebe trápit v něčem takovém. Já byl slepý a hodně dlouho.
248 To už bych dneska neudělal. Nepřehlížel bych ta znamení, ty maličkosti. Nebál
249 bych se bořit mosty za účelem toho, abych byl šťastný. Dovolil bych si to. Jinak
250 ještě jsem pochopil to, že mám toho nejúžasnějšího syna pod sluncem. V srdci
251 je to můj syn a jsem pyšný na to, jakým člověkem se stal. K tomu se váže i to,
252 že jsem na něj musel být někdy hodně přísný nebo na něj zakřičet. Dneska si to
253 hodně rodičů vyčítá, ale ono to není špatně. Někdy musíme.

254 Taky dneska vím a pamatuju na to, že i když potkáš devět zlých lidí, tak ten
255 desátý a hodný člověk se vždycky objeví.

256 **T:** Když se na to podíváte zpětně, udělal byste něco jinak?

257 **SD:** Jak jsem řekl, otevřel bych oči. Sám sobě bych nafackoval a pokusil bych
258 se ženu zpacifikovat a ne přehlížet boty, které mi dělala. Nebo bych minimálně
259 odešel pryč a ochránil bych syna lépe. Víc mě nenapadá.

260 **T:** Ještě něco byste chtěl k rozhovoru dodat?

261 **SD:** Tak snad Vám to k něčemu bude tohle moje povídání. Chtěl bych lidem
262 vzkázat, aby sebou nenechali vláčet a měli se navzájem rádi. Všechno se dá
263 vyřešit. Všechno má svojí cestu.

264 **T:** Já Vám velice děkuji za krásný rozhovor.

265 **SD:** Já Vám děkuji

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autorky: Vendula Málková

Studijní program: Psychologie (Bc. prezenční)

Název práce: Prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2021

Počet stran (bez příloh): 81

Celkový počet stran příloh: 51

Celkový počet slov: 39 042

Celkový počet znaků: 227 670

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF:

BP_Malkova_Prozivanistrachuvpartnerskyhvztazichusenioru

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Vendula Málková
Obor studia: psychologie
Název práce: Prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů
Vedoucí/oponent práce: Mgr. Michal Slaninka, Ph.D

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 81

Počet stránek příloh: 51

Celkový počet slov: 39 042

Celkový počet znaků: 227 670

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X	x		
--	---	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x	X		
--	---	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěš/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	x	x		
--	---	---	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

		X		
--	--	---	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

--

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Vendula Málková sa v práci venuje prežívaniu strachu seniorov v partnerských vzťahoch. Teoretická časť je spracovaná adekvátne, autorka sa zameriava na život seniorov, venuje sa ich strachom, partnerskému a sexuálnemu životu, teória je dokladaná výskumami k daným oblastiam. V praktickej časti sa autorka venuje štyrom rozhovorom, ktoré spracovala interpretatívnou fenomenologickou analýzou. Chcem oceniť, že jej rozhovory so seniormi priniesli otvorenosť seniorov a tým ich vzácne výpovede, ktoré autorka príliehavo spracovala. Prácu odporúčam k obhajobe s výsledkom výborne.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: výborne

Datum, podpis: 19.8.2021

Slaninka

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponentky bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: **Vendula Málková**

Obor studia: Psychologie

Název práce: **Prožívání strachu v partnerských vztazích u seniorů**

Oponentka práce: PhDr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Vedoucí práce: Mgr. Et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 42

Počet stránek příloh: 0

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X	X		
--	---	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		X	X	
--	--	---	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X	X	
--	--	---	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			X	
--	--	--	---	--

Metody práce

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Vhodnost a úroveň použitých metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		X		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		X		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		X	X	
--	--	---	---	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		X		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

X				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Mohla by autorka – prosím – zkusit přesně formulovat, o jaký strach jí ve výzkumu šlo?
--

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se v textu teoreticko-empirické bakalářské práce zabývá tématem strachu a jeho prožívání v partnerských vztazích u seniorů. V teoretické části práce popisuje autorka stadium vývoje člověka stáří, zabývá se seniory a jejich životem v současnosti, jeho vybranými aspekty (např. ageismus). Nastíňuje biologické a psychické změny, k nimž ve stáří dochází, zabývá se i tématem strachu. V rámci empirické výzkumné sondy předkládá autorka kvalitativní výzkumnou sondu, v níž analyzuje za pomoci metody IPA pět polostrukturovaných rozhovorů se seniory. Rozhovory se týkaly strachu prožívaného v partnerství.

Volbu tématu považuji za - z hlediska zkoumaného oboru – adekvátní. Práce je psána vcelku kultivovaným jazykem, musím ale konstatovat, že místy jsem se v textu ztrácela, neb mi mnohé formulace připadaly nejasné. Práce by si zasloužila, dle mého názoru, důkladnou stylistickou revizi. Některé formulace jsou vágní, v textu je nadměru používáno holých vět, jazyk práce bych uvítala odbornější. Teoretická část je sympaticky úsporná, místy jsem si kladla otázku, proč autorka jednotlivé subkapitoly – vzhledem k tématu práce – do textu zařazuje – např. „přípravu na stáří, ageismus, partnerské vztahy atp. (text práce je navíc příliš obsáhlý, zasloužil by si zkrácení). Uvítala bych, kdyby názvy kapitola subkapitol nebyly „torzní“, ale lépe vystihovaly obsah daného segmentu textu (nikoli tedy „Praktické příklady“ či „Psychické změny“ – nevíme čeho...).

Práce se zdroji je přijatelná, uvítala bych ale, kdyby se autorka zabývala i odbornou literaturou z poslední dekády. Text práce obsahuje mnoho tvrzení, která jsou zřejmě názorem autorky, ale jsou čtenáři předkládána jako jasná fakta („vztahy jsou pro většinu lidí naprostou alfa a omegou“ -zde nevíme, čeho a s uvedeným tvrzením jde jistě polemizovat, v podobném duchu je psáno noho pasáží textu). Uvítala bych větší opatrnost a skromnost (např. formulace typu „lze tvrdit“, „lze se domnívat“ atp.).

Empirická část práce je zpracována vcelku dobře, uvítala bych však jasně formulované cíle výzkumné sondy, podobně i jasněji formulované výzkumné otázky (pro mne vágní „ve vašem partnerském vztahu objevil strach“ -co to znamená? Znamená to, že se jeden bojí druhého? Nebo že partneři společně strachy probírají, mají strach každý z něčeho jiného nebo z toho samého?...). Neporozuměla jsem zřejmě zcela dobře významu věty u vedené v úvodu k empirické části práce – „Rozhovory byly vedeny na podkladě stanovených výrazných oblastí, které ve vztahu u seniorů mohou vyvolávat strach – smrt, finance, rodina...“). Pokud autorka tato témata sama přinášela do rozhovorů, lze to za jistých okolností považovat za závažnou metodologickou potíž, z osnovy rozhovoru to tak ale nevypadá. Kladu si otázku, co autorka danou větou myslela.

Uvítala bych, kdyby bylo popsáno, proč autorka volila daná kritéria výběru participantů (zde si dovolím spekulativní metodologickou úvahu – zřejmě do diskuse – není možné, že senioři, kteří souhlasili s rozhovorem, strach prožívají méně než jejich vrstevníci, kteří by se rozhovoru vyhnuli?).

Uvítala bych přehlednější zpracování závěrů výzkumné sondy, text by jistě nemusel být i tak obsáhlý. Z mého zcela subjektivního pohledu čtenáře je velmi sympatické, pokud je IPA doprovázena například tabulkou (či podobně jako tematická analýza mapou) témat, čtenář se pak v textu spíše neztratí. Výzkumná zjištění by měla být pregnančněji a přesněji formulována, uvítala bych podrobnější diskusi limitů práce (zde ale např. oceňuji, že autorka nahlíží problematičnost kritéria volby participantů – věku nad 65 let).

V neposlední řadě považuji za nedostatek práce její formátování a členění, nerozumím také tomu, proč jsou některé rozhovory číslovány po řádcích a jiné ne. Práce je tištěna oboustranně, budiž, je to ekologičtější a nelpím nutně na zvyku, ale z hlediska ekologie bych doporučila např. menší písmo a řádkování u verbatim rozhovorů.

I přes uvedené nedostatky doporučuji práci k obhajobě a přeji autorce mnoho štěstí u obhajoby.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Hodnocení: velmi dobře

Datum, podpis: 5. 9. 2021

PhDr. Magdalena Kořová, Ph.D.

A handwritten signature in black ink, appearing to be the initials 'MK' or a stylized 'M' followed by a cursive 'K', positioned below the printed name.